

ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE
a
ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR

Zborník príspevkov z medzinárodného seminára
k národnému projektu

„ŠANCA NA NÁVRAT“
16. – 18. januára 2019 v Bratislave

Bratislava, 2019

Zborník príspevkov z medzinárodného seminára k národnému projektu „Šanca na návrat“, konaného v dňoch 16. – 18. januára 2019 v Bratislave.

Medzinárodný seminár k národnému projektu Šanca na návrat a publikácia Zborník príspevkov z medzinárodného seminára k národnému projektu „Šanca na návrat“ vznikli ako výstup v rámci národného projektu „Šanca na návrat“.

© **Autorský kolektív**

PhDr. Vladimír Cehlár, PhD.
Mgr. Dagmar Doubravová
JUDr. Denisa Hamranová, PhD.
doc. Mgr. Anton Heretik, PhD.
Mgr. Jozef Kákoš
Mgr. Mária Marcinová
npor. Ing. František Petráš
Mgr. et Mgr. Tereza Raszková
Mgr. Zuzana Stancová
kpt. Mgr. Jozef Vicen
mjr. Mgr. Ľubomíra Hutkayová
por. Mgr. Simona Novosedliaková

Mgr. Lukáš Dirga
Prof. univ. dr. Ioan Durnescu, Ph.D.
Mgr. Gabriela Hendlová
gen. Ing. Milan Ivan
PhDr. Martin Lulei, PhD.
dr. Gabriel Oancea, Ph.D.
Mgr. Bc. Hana Prokopová
plk. Mgr. Michal Sedliak
mjr. Mgr. Marek Šatka
Mgr. Petra Zhřivalová, PhD.
kpt. PhDr. Róbert Máčaj
por. Mgr. Róbert Novák

Odborní garanti:

PhDr. Martin Lulei, PhD.
doc. Mgr. Anton Heretik, PhD.

Zostavitelia:

JUDr. Denisa Hamranová, PhD.
Ing. Miroslav Špánik, PhD.
JUDr. Jakub Ľorko, PhD.

Technická úprava:

Mgr. Peter Karol

Jazyková úprava

Za obsah a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú jednotliví autori, neprešlo jazykovou úpravou.

Žiadna časť publikácie nesmie byť reprodukovaná alebo inak rozširovaná bez predchádzajúceho písomného súhlasu ich autorov.

Vydalo:	Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže
Rok:	2019
Tlač:	Tlačiareň Zboru väzenskej a justičnej stráže Leopoldov
Vydanie:	prvé
Počet strán:	120
Náklad:	200 ks

OBSAH

ÚVOD	5
Príhovor generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže	7
gen. Ing. Milan Ivan.....	7
Väzenstvo na Slovensku (predstavenie Zboru väzenskej a justičnej stráže)	10
plk. Mgr. Michal Sedliak.....	10
Predstavenie Národného projektu „Šanca na návrat“	17
npor. Ing. František Petráš	17
Preliminárne výstupy odborného tímu národného projektu „Šanca na návrat“	23
PhDr. Martin Lulei, PhD.	23
Hodnotenie efektívnosti resocializačných programov – potenciál a výzvy	26
doc. Mgr. Anton Heretik, PhD.	26
Zaobchádzanie s odsúdenými vo výstupnom oddiele pred implementáciou Národného projektu „Šanca na návrat“ a po implementácii - ÚVTOS a ÚVV Ilava	31
mjr. Mgr. Marek Šatka, kpt. Mgr. Jozef Vicen	31
Prezentácia výstupného oddielu a príklady dobrej praxe - ÚVTOS Nitra-Chrenová	38
mjr. Mgr. Ľubomíra Hutkayová, kpt. PhDr. Róbert Máčaj	38
Zaobchádzanie s odsúdenými vo výstupnom oddiele pred implementáciou Národného projektu „Šanca na návrat“ a po implementácii - ÚVTOS pre mladistvých Sučany	47
por. Mgr. Simona Novosedliaková, por Mgr. Róbert Novák	47
Prieskumná sonda (Europris) vo vzťahu k výstupným oddielom	53
JUDr. Denisa Hamranová, PhD.	53
Resocializační programy pro podmíněně propuštěné osoby	68
Mgr. Zuzana Stancová.....	68
Překážky uplatnění osob propuštěných z VTOS na trhu práce	77
Mgr. Hana Přesličková, Mgr. Petra Zhříválová, PhD.	77
Zmeny v oblasti výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately	86
Mgr. Mária Marcinová	86
Paradigma limitujúcich aspektov postpenitenciárnej práce z pohľadu probácie	95
PhDr. Vladimír Cehlár, PhD.	95
Práca s prepustenými bez vlastného bývania	101
Jozef Kákoš	101
Otevřená věznice v české penitenciární praxi	105
Mgr. Lukáš Dirga, Mgr. Bc. Hana Prokopová	105
Příprava odsouzených na propuštění v rámci výstupních oddílů věznic v České republice	113
Mgr. et Mgr. Tereza Raszková	113
Příprava, realizace a evaluace projektu „Společně na svobodu“	120
Mgr. Dagmar Doubravová - Mgr. Gabriela Hendlová	120
What works in resettlement?	129

prof. univ. dr. Ioan Durnescu, Ph.D.....	129
Resettlement in Romania (law provisions and practice)	134
dr. Gabriel Oancea, Ph.D.....	134
Workshop: Potenciál prepojenia penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti	138

ÚVOD

Medzinárodného odborného seminára k národnému projektu „Šanca na návrat“ konaného v dňoch 16. – 18. januára 2019 v Bratislave sa zúčastnilo 167 participantov. Takýto záujem (bez náročných marketingových resp. „reklamných“ počinov zo strany usporiadateľov a vo veľmi krátkom čase na prípravu podujatia) bol členmi odborného tímu národného projektu „Šanca na návrat“ vnímaný pozitívne, a zároveň zaväzujúco. Berieme ho ako potvrdenie, že systémové riešenie vytvárania mostov medzi intervenciami realizovanými vo väzenskom prostredí a mimo nich vníma široké spektrum rôznych odborníkov pracujúcich s trestanými osobami ako kľúčovú tému. A v tejto téme je Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „ZVJS“, alebo „zbor“) jeden z ťažiskových aktérov, a to nielen úlohami vyplývajúcimi z príslušných zákonov. Keď sa totiž vyjadrujeme k ZVJS, tak treba mať na zreteli, že ide o viac ako 5 000 zamestnancov, 18 väzenských zariadení s momentálnou naplnenosťou 88,80 % (01/2019), 10 296 obvinených a odsúdených aktuálne umiestnených vo väzenských zariadeniach (01/2019) a o priemerne 442 prepúšťaných osôb mesačne (12/2018). Zo strany ZVJS nie je potrebné na tomto mieste uvádzať aktuálny stav registrovanej kriminality a celkové škody spôsobené kriminalitou, ani diskutovať o absencii cost-benefit analýz v danej oblasti. Dôležité je však zdôrazniť, že ZVJS zabezpečuje bezpečnosť verejnosti masívne, a to s prevahou množstva aktivít, ktoré sú „zvonku“ (z pohľadu širokej verejnosti) menej poznané a viditeľné.

Počas odborného seminára bolo prezentovaných 12 domácich a 7 zahraničných príspevkov. Podujatie nebolo statické, práve opačne. Zaregistrovali sme 18 diskusných príspevkov a organizovali workshop s dvomi skupinami, ktorého sa zúčastnilo viac ako 50 osôb s bohatou diskusiou. Obsah národného projektu „Šanca na návrat“, ktorého súčasťou bol i seminár, je cestou smerujúcou k humanite, otvorenosti a efektívnosti väzenstva (stále však s neprekročiteľnými bezpečnostnými hranicami, ktoré ZVJS musí rešpektovať). Jednou z ambícií národného projektu „Šanca na návrat“, je totiž i vytvorenie systémových opatrení, ktoré sa po skončení implementácie národného projektu „Šanca na návrat“, budú realizovať ďalej. Nejde iba o deklaratórne naplnenie podmienky „trvalej udržateľnosti“, ale o konkrétne opatrenia s presahom do budúcnosti. A mnohé z týchto konkrétnych opatrení sú viditeľné už teraz (materiálne, technické, priestorové vybavenie výstupných oddielov v partnerských ústavoch, triediaci mechanizmus identifikujúci vhodnosť/nevhodnosť umiestnenia odsúdenej osoby do výstupného oddielu, nástroj na hodnotenie rizika recidívy trestnej činnosti podmienenečne prepúšťaných osôb, metodologický postup na meranie efektivity intervencií pre odsúdené osoby a i.). Za odborný tím môžeme povedať, že pri riešení úloh často objavujeme aj to, čo už v histórii slovenského väzenstva bolo úspešne realizované, a zároveň sa ZVJS prehľadne orientuje a využíva nové prístupy z rôznych zdrojov (Europris, CEP, ESC, interné penologické výskumné zámery a i.).

Ďakujeme všetkým účastníkom medzinárodného vedeckého seminára za prenos skúseností, za podporu, iniciatívu a entuziazmus. Poďakovanie patrí samozrejme i vedeniu Generálneho riaditeľstva ZVJS za mienkotvorné

idey, filozofiu „cesty“ a praktickú podporu, bez ktorej by národného projektu „Šanca na návrat“, nemohol byť implementovaný. Vďaka patrí prirodzene aj manažmentu riadenia projektu a celému odbornému tímu za množstvo náročnej a tiež „neviditeľnej“ práce, a to nielen na organizácii tohto seminára.

PhDr. Martin Lulei, PhD.
doc. Mgr. Anton Heretik, PhD.
Február 2019, Bratislava

Príhovor generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže

gen. Ing. Milan Ivan

Generálny riaditeľ Zboru väzenskej a justičnej stráže

Vážené dámy, vážení páni, vážení hostia, vážené kolegyně a kolegovia,

dovoľte mi hneď u úvode vás všetkých srdečne privítať a poďakovať sa vám za účasť na tomto medzinárodnom seminári k národnému projektu „Šanca na návrat“, ktorý sa koná vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje 2014 – 2020.

Oblasť väzenstva si všeobecne prešla obdobím, ktoré nás v mnohom posunulo a umožnilo nám zamerať sa okrem iného aj viac na oblasť projektov, ktorú už dlhodobo podporujeme a vďaka nášmu spoločnému úsiliu aj neustále zlepšujeme. Dokázali sme naplniť naše ambiciózne ciele a priniesť tiež ďalšie nástroje na podporu aktivít a činností zboru.

Na Generálnom riaditeľstve Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „generálne riaditeľstvo“) je vytvorený organizačný útvar – odbor verejného obstarávania a riadenia projektov, ktorý sa okrem iného zameriava aj na získavanie ďalších mimorozpočtových finančných zdrojov v rámci Európskych štrukturálnych a investičných fondov Európskej únie a ďalších medzinárodných integračných zoskupení, zabezpečuje prípravu a implementáciu projektov a poskytuje súčinnosť na tento účel jednotlivým organizačným zložkám zboru, ako aj partnerom alebo externým dodávateľom participujúcim na projektoch zboru.

V aktuálnom programovom období 2014 – 2020 sa v rámci možností oprávnenosti žiadateľov o poskytnutie nenávratných finančných príspevkov zbor okrem národného projektu „Šanca na návrat“, zapojil do prípravy a realizácie:

- spoločných národných projektov v rámci koordinačného mechanizmu operačného programu Efektívna verejná správa a operačného programu Integrovaná infraštruktúra;
- dopytovo orientovaných projektov v rámci operačného programu Kvalita životného prostredia.

Okrem toho zbor zabezpečuje prípravu projektu výstavby nového väzenského zariadenia formou verejno-súkromného partnerstva.

Odsúdené osoby vo výkone trestu odňatia slobody sú rovnako, ako iné osobitne zraniteľné a rizikové skupiny (napr. ľudia so zdravotným postihnutím, migranti a etnické skupiny, bezdomovci, závislí od návykových látok, izolovaní starší ľudia a deti) vystavení vyššiemu riziku chudoby a sociálnemu vylúčeniu v porovnaní s majoritnou populáciou. Vynútené sociálne vylúčenie počas výkonu trestu odňatia slobody (najmä pri dlhodobých trestoch) spôsobuje stratu sociálneho zázemia, stratu pracovnej motivácie a spolu so subjektívnymi faktormi, nereálnymi očakávaniami a diskrimináciou na trhu práce vytvára prekážku plnohodnotnému začleneniu sa do spoločnosti po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody.

Generálne riaditeľstvo zboru preto ako oprávnený prijímateľ nenávratného finančného príspevku pristúpilo v partnerstve s Ústredím

práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a vybranými ústavmi na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody na základe vyzvania Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky ako riadiaceho orgánu pre Operačný program Ľudské zdroje na programové obdobie 2014-2020 v mesiaci október 2018 k implementácii národného projektu „Šanca na návrat“.

Myšlienka realizovať tento národný projekt však vznikla už v roku 2015 na základe rozporového konania Generálneho riaditeľstva zboru na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky k návrhu zákona, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menil zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, pričom zástupcovia sekcie pod vedením štátneho tajomníka Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Mgr. Branislava Ondruša, prezentovali svoj postoj k zásadným pripomienkam zboru, založeným na ochote riešiť pripomienky zboru prostredníctvom spoločného projektu zboru a rezortu práce, ktorý by pilotne overil prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti a v prípade pozitívneho výsledku by bol podkladom pre následné legislatívne zmeny. Na základe uvedenej ponuky vzal zbor späť svoje zásadné pripomienky a začala sa spolupráca pre vypracovanie projektového zámeru, ktorý bol schválený posledný mesiac v roku 2015.

Následne sa pokračovalo s vtedy ešte dvomi potenciálnymi partnermi - Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „ÚPSVR“) a Univerzitným vedeckým parkom Univerzity Komenského v Bratislave (ďalej len „UVP UK“) v náročnom procese prípravy podrobného opisu projektového zámeru vrátane rozpočtu národného projektu „Šanca na návrat“, ako podkladu pre vypracovanie vyzvania riadiacim orgánom a žiadosti o poskytnutie nenávratného finančného príspevku.

Na prípravnú fázu malo vplyv viacero objektívnych skutočností ako napr. aktualizácia metodických dokumentov riadiacim orgánom, zabezpečenie celkovej realizácie projektu, zdĺhavý pripomienkový proces a tiež objektívne personálne zmeny na strane partnera UVP UK. Nakoľko od pôvodne schváleného projektového zámeru uplynuli viac ako dva roky, sa preto z dôvodu urýchlenia a zjednodušenia administratívneho a finančného vedenia národného projektu „Šanca na návrat“, pristúpilo na základe výzvy riadiaceho orgánu k prehodnoteniu a preschváleniu projektového zámeru národného projektu.

Komisia pri Monitorovacom výbore projektový zámer schválila 14. marca 2018 a partnermi národného projektu „Šanca na návrat“, sa stali Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, a desať ústavov zboru (Banská Bystrica – Kráľová, Košice, Košice – Šaca, Hrnčiarovce nad Parnou, Ilava, Leopoldov, Nitra – Chrenová, Prešov, Sučany a Želiezovce). Riadiaci orgán pre operačný program Ľudské zdroje na programové obdobie 2014-2020 vyhlásil Vyzvanie na predkladanie žiadosti o nenávratný finančný príspevok 4. septembra 2018. Vzhľadom ku skutočnosti, že vo vyzvaní bolo oprávneným obdobím pre realizáciu aktivít a oprávnenosť výdavkov

národného projektu „Šanca na návrat“, stanovené obdobie 10/2018 – 09/2022, pristúpilo generálne riaditeľstvo zboru k urýchlenu spusteniu národného projektu a z toho dôvodu sa implementácia národného projektu „Šanca na návrat“, začala dňa začala 1. októbra 2018.

Jednalo sa o ozaj náročný a rýchly proces spustenia, avšak spojením všetkých síl a prostriedkov zainteresovaných pracovníkov zboru a partnerov môžem konštatovať, že sa národný projekt „Šanca na návrat“ podaril, hoci s určitými obmedzeniami, úspešne spustiť.

Konkrétnejšie informácie a predstavenie projektu ako takého, jeho ciele, zámery a úlohy Vám priblížia kolegovia v jednotlivých sekciách tohto medzinárodného seminára.

Rád by som však doplnil, že zmyslupnosť vynaložených finančných prostriedkov z Európskeho sociálneho fondu na implementáciu národného projektu „Šanca na návrat“, sa opiera o tri základné funkcie účelu výkonu trestu a ich inovácií, a to ochrannej funkcie, ktorá spočíva v samotnom bránení v páchaní ďalšej trestnej činnosti a chránení života, zdravia a majetku všetkých občanov; resocializačnej funkcie, teda začlenením sa odsúdených po prepustení do spoločnosti v súlade s ich osobnými a spoločenskými potrebami; a preventívnej funkcie, teda využiti všetkých dostupných foriem penitenciárneho a postpenitenciárneho pôsobenia tak, aby bol jedinec schopný viesť riadny život občana bez nevhodných foriem správania a návykov a predovšetkým, aby sa vyhol recidíve.

Zbor ako celok stojí pred neľahkou, ale za to významnou úlohou týkajúcou sa dôkladnej implementácie nielen tohto národného projektu, ale aj iných projektov realizovaných prostredníctvom operačných programov z Európskych štrukturálnych a investičných fondov, príp. z iných integračných zoskupení, ktoré vo veľkej miere prispievajú k potrebnému rozvoju a modernizácii väzensťva v podmienkach Slovenskej republiky. Implementáciou projektov sa okrem iného očakáva aj zlepšenie podmienok pre výkon štátnej služby príslušníkov zboru, práce zamestnancov zboru a tiež zlepšenie podmienok výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody. Jedná sa o náročný proces, v ktorom je veľakrát potrebné zmapovať interné prostredie zboru a zosúladiť vnútorný organizačný systém a činnosti zboru s úlohami a činnosťami súvisiacimi s právami a povinnosťami vyplývajúcimi zo záväzných riadiacich dokumentov riadiacich orgánov jednotlivých operačných programov, resp. zo zmlúv o poskytnutí nenávratných finančných príspevkov. Svoj význam má tiež funkčná spolupráca a zapojenie jednotlivých odborných kapacít participujúcich na projektoch.

Prajem vám úspešné zvládnutie tejto veľkej výzvy a úloh, ktoré sú na implementáciu národného projektu „Šanca na návrat“, kladené tak, aby boli úspešne naplnené jeho stanovené ciele.

Väzenstvo na Slovensku (predstavenie Zboru väzenskej a justičnej stráže)

plk. Mgr. Michal Sedliak

Námestník generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže

ÚVOD

Vznik samostatného slovenského väzenstva je spätý s 1. januárom 1969, kedy vznikla československá federácia.

Správe Zboru nápravnej výchovy boli podriadené ústavy nachádzajúce sa na území Slovenska. Kapacita všetkých týchto zariadení bola v tom čase 4 180 miest a nachádzalo sa v nich spolu 3 029 obvinených a odsúdených.

Po vzniku federácie sa prestali odsúdení umiestňovať do českých ústavov, čo spôsobilo v slovenských väzniciach prudký nárast počtu väzňov. V spojení s rýchlym nárastom kriminality po roku 1970 sa veľmi rýchlo začal prejavovať akútny nedostatok väzenských kapacít.

Väznice a nápravno-výchovné ústavy sa v 70-tych rokoch zriaďovali prevažne v nevyužívaných objektoch väzníc či robotníckych ubytovniach, ale boli vydané aj rozhodnutia o postavení nových ústavov.

Napriek tomu, že v 80-tych rokoch sa podarilo zabezpečiť pomerne slušnú materiálno-technickú základňu, väzenské zariadenia s výnimkou krátkeho obdobia po amnestiách zostávali sústavne preplnené, čo viedlo aj k napätým vzťahom medzi personálom a väznenými osobami.

Nespokojnosť začali prejavovať odsúdení, na ktorých sa amnestia nevzťahovala, čo vyústilo do nepokojov, v rámci ktorých v marci 1990 odsúdení okupovali celý ústav v Leopoldove a časť objektov podpálili a zničili.

Vonkajšie zásahy do riadenia väzenstva a neistota príslušníkov v tomto ústave viedli koncom novembra 1991 k prepadnutiu a zavraždeniu piatich príslušníkov v službe. Táto tragická udalosť otriasla celou spoločnosťou.

Kvalitatívne nové obdobie činnosti zboru je spojené so vznikom samostatnej Slovenskej republiky. V nových podmienkach sa zachovala ozbrojená povaha zboru s tým, že plní strážne a bezpečnostné, ale aj resocializačné funkcie, vrátane logistických a zdravotníckych služieb, a tiež nové úlohy pri ochrane poriadku v objektoch súdov a prokuratúr.

Súbežne s rozvojom materiálno-technickej základne napredovala aj právna úprava činnosti zboru, podmienok výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody, a taktiež bol prijatý nový Trestný zákon a Trestný poriadok. Vývoj napreduje a je potrebné na nové požiadavky reagovať. Sme súčasťou Európskej únie, postupne sú aplikované osobitné zákony upravujúce zaobchádzanie s väznenými osobami, vrátane aplikácie Európskych väzenských pravidiel. Aj slovenské väzenstvo reaguje na nové požiadavky, týkajúce sa podmienok výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody, vrátane záverov z návštev Európskeho výboru CPT.

Osobitnú pozornosť venujeme resocializácii väznených osôb, ich vzdelávaniu a odbornej príprave, ako aj snahe dosiahnuť maximálne možnú zamestnanosť odsúdených, čo prispieva nielen k prehlbovaniu ich pracovných návykov, ale aj plneniu príjmovej časti rozpočtu.

Zbor väzenskej a justičnej stráže

Je ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý zabezpečuje výkon väzby, výkon trestu odňatia slobody, ochranu a stráženie objektov zboru a ochranu poriadku a bezpečnosti v súdnych objektoch a objektoch prokuratúry.

Zbor organizačne tvoria:

- a) generálne riaditeľstvo,
- b) ústavy na výkon trestu odňatia slobody, ústavy na výkon väzby a ústavy na výkon trestu odňatia slobody, ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých,
- c) nemocnica pre obvinených a odsúdených.

Generálne riaditeľstvo a ústavy ako samostatné rozpočtové organizácie zriaďuje a zrušuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

Zbor je podriadený ministrovi spravodlivosti; na čele zboru je generálny riaditeľ, ktorého do funkcie vymenováva a z nej odvoláva minister.

Generálne riaditeľstvo riadi a kontroluje ústavy. Na čele ústavu je riaditeľ, ktorého do funkcie ustanovuje a z funkcie odvoláva generálny riaditeľ.

Pôsobnosť Zboru väzenskej a justičnej stráže

Je upravená zákonom č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov, ktorý tiež upravuje väčšinu oprávnení a povinností príslušníkov a zamestnancov zboru.

Zbor v rámci svojej pôsobnosti najmä:

- zabezpečuje výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody,
- zabezpečuje ochranu a stráženie objektov zboru určených na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, ako aj ďalších väzenských objektov,
- zabezpečuje penitenciárnu starostlivosť o odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody,
- zabezpečuje činnosti zamerané na zamestnávanie obvinených a odsúdených,
- zabezpečuje ochranu poriadku a bezpečnosti v súdnych objektoch a objektoch prokuratúry a nerušené súdne konanie,
- zabezpečuje zdravotnú starostlivosť pre väznené osoby a personál.

Slovenské väzenstvo dnes okrem Generálneho riaditeľstva zboru disponuje 18 väzenskými zariadeniami.

Výkon väzby je zabezpečovaný:

- v 8 kombinovaných ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a ústavoch na výkon väzby (Banská Bystrica, Bratislava, Ilava, Košice, Leopoldov, Nitra, Prešov a Žilina).

Výkon trestu odňatia slobody je zabezpečovaný:

- v 9 ústavoch na výkon trestu odňatia slobody (Banská Bystrica-Kráľová, Dubnica nad Váhom, Hrnčiarovce nad Parnou, Košice-Šaca, Levoča, Nitra-Chrenová, Ružomberok, Sučany a Želiezovce),
- v 8 už spomenutých kombinovaných ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a ústavoch na výkon väzby,
- v 6 otvorených oddeleniach,

- v nemocnici pre obvinených a odsúdených v Trenčíne.

Kapacita:

Celková ubytovacia kapacita a obsadenosť k 16. 01. 2019:

- **11 499** miest pri stanovení ubytovacej plochy 3,5 m² na jednu osobu a 4 m² pre mladistvých a ženy, z toho:
obvinení: 1 873 miest (aktuálny stav: 1 572, čo je 82,9 %)
odsúdení: 9 626 miest (aktuálny stav: 8 750, čo je 89,9 %)

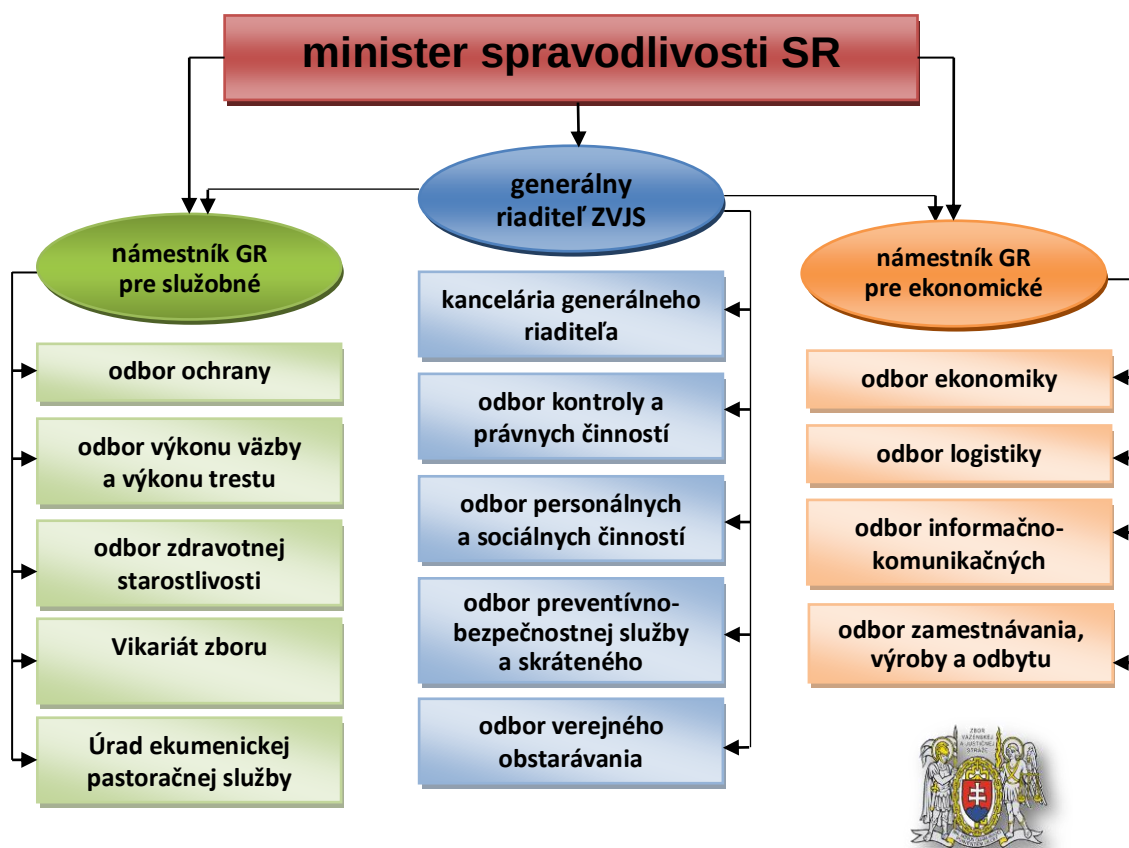
Aktuálny stav spolu: 10 216 osôb (obsadenosť: 88,8 %).

V pôsobnosti generálneho riaditeľstva zboru sú **účelové zariadenia**, ktoré sú začlenené do príslušných ústavov; o zriadení a zrušení účelových zariadení zboru rozhoduje generálny riaditeľ. Účelovými zariadeniami sú:

- a) Archív zboru v Leopoldove,
- b) Tlačiareň zboru v Leopoldove,
- c) Ústredný sklad zboru v Liptovskej Štiavnici,
- d) Inštitút vzdelávania zboru v Nitre,
- e) Liečebno-rehabilitačné stredisko zboru v Omšeni (okres Trenčín)
a Liečebno-rehabilitačné stredisko zboru v Kováčovej (okres Zvolen).

Schéma 1: Organizačná štruktúra generálneho riaditeľstva zboru

Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 až 2020 bola ako základný programový dokument, ktorý určuje krátkodobé, strednodobé a dlhodobé priority väzenstva, schválená uznesením vlády Slovenskej republiky č. 248 zo dňa 13. apríla 2011 a jej aktualizácia uznesením vlády Slovenskej republiky č. 392/2013 zo dňa 10. júla 2013.

Aktualizáciou boli spresnené koncepcné zámery, ako aj časové horizonty plnenia strednodobých a dlhodobých cieľov v oblasti bezpečnosti, legislatívy, ľudských zdrojov, zdravotnej starostlivosti, informačných a komunikačných technológií, ale najmä logistického zabezpečenia.

Vládou Slovenskej republiky bola prerokovaná dňa 15. marca 2017 „Správa o plnení úloh vyplývajúcich z Aktualizovanej koncepcie väzenstva Slovenskej republiky na rok 2011 až 2020 za rok 2016“ a návrh na zrevidovanie dlhodobých cieľov s časovým horizontom plnenia v rokoch 2017 až 2020.

Naplnením stanovených cieľov sa vytvoria podmienky najmä na prehlbovanie zaobchádzania s väznenými osobami, zvýšenie bezpečnosti a skvalitnenie materiálno-technického zabezpečenia výkonu služby, čo v nadväznosti na systémové zmeny trestnej politiky štátu a prípadné viacdrojové financovanie potrieb zboru napomôže plneniu zákonných úloh v pôsobnosti väzenstva na primeranej úrovni spoločenského vývoja a medzinárodných štandardov.

Vláda Slovenskej republiky sa vo svojom programovom vyhlásení zo dňa 13. apríla 2016 na roky 2016 – 2020 v časti „Trestná politika a

väzenstvo“ zaviazala reflektovať potreby väzenstva. V súlade s Koncepciou väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 až 2020 vláda vytvorí podmienky na naplnenie stanovených cieľov v oblasti zvýšenia kapacít, spoľahlivosti prevádzky a bezpečnosti ústavov. Bude pokračovať v rekonštrukciách ústavov a zabezpečí prípravu a v rámci zdrojových možností aj realizáciu výstavby nových objektov s cieľom udržania, modernizácie a zvýšenia súčasných ubytovacích kapacít zboru v súlade s odporúčaniami Výboru CPT. Medzi prioritami vlády bude aj zriadenie detenčného ústavu ako špeciálneho zariadenia pre zabezpečenie starostlivosti o duševne chorých, ktorí si vyžadujú osobitné podmienky pre ochranu ich samých, ako aj verejnosti.

Detenčný ústav Hronovce/ Želiezovce/ Rimavská Sobota

V súvislosti s výstavbou detenčného ústavu Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky aktualizovalo plán týkajúci sa výstavby detenčného ústavu pri Psychiatrickej nemocnici v Hronovciach v okrese Levice. Odhadovaný termín začatia fungovania ústavu je stanovený na rok 2021.

- rozdelenie kompetencií pri zabezpečení detencie zdravotníctvo/ väzenstvo
- Trestný zákon
- zákon o Zbore väzenskej a justičnej strážie
- legislatívny plán vlády SR, príprava zákona o detencii

Prioritné investičné akcie zboru v súlade s Aktualizovanou koncepciou väzenstva Slovenskej republiky na roky 2011 až 2020
--

STAVBY:

- rekonštrukcia ústavu Bratislava,
- rekonštrukcia objektov a signálnobezpečnostná technika v ústave Dubnica nad Váhom,
- rekonštrukcia objektu „Bastión“ v ústave Ilava,
- príprava výstavby väzenského zariadenia v Rimavskej Sobote – Sabovej (PPP)
- rekonštrukcia väzenskej kuchyne v ústave Leopoldov,
- rekonštrukcia objektu „Okál“ v ústave Nitra-Chrenová,
- vybudovanie integrovaných bezpečnostných systémov v ústave Sučany a Želiezovce.

Európske investičné a štrukturálne fondy

Operačný program Kvalita životného prostredia

- komplexná obnova verejných budov,
- projekty a realizácia stavieb zameraných na úsporu energií,
- administratívno-prevádzkové a školiace strediská (19 akcií).

Operačný program Efektívna verejná správa a operačný program Integrovaná infraštruktúra

- projekt EVS – optimalizácia systémov riadenia (CAF) a procesná analýza,

- projekt II – integrované bezpečnostné systémy a systémové prepojenie všetkých ústavov a generálneho riaditeľstva ZVJS.

Ďalšie mimorozpočtové zdroje

- pilotný projekt komplexnej obnovy väzenských objektov financovaný zo zdrojov investorov v oblasti úspory energií, spolupráca s Ministerstvom financií Slovenskej republiky SR a Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou,
- „PPP“ projekt - Výstavba väzenského zariadenia Rimavská Sobota – Sabová formou verejno-súkromného partnerstva.

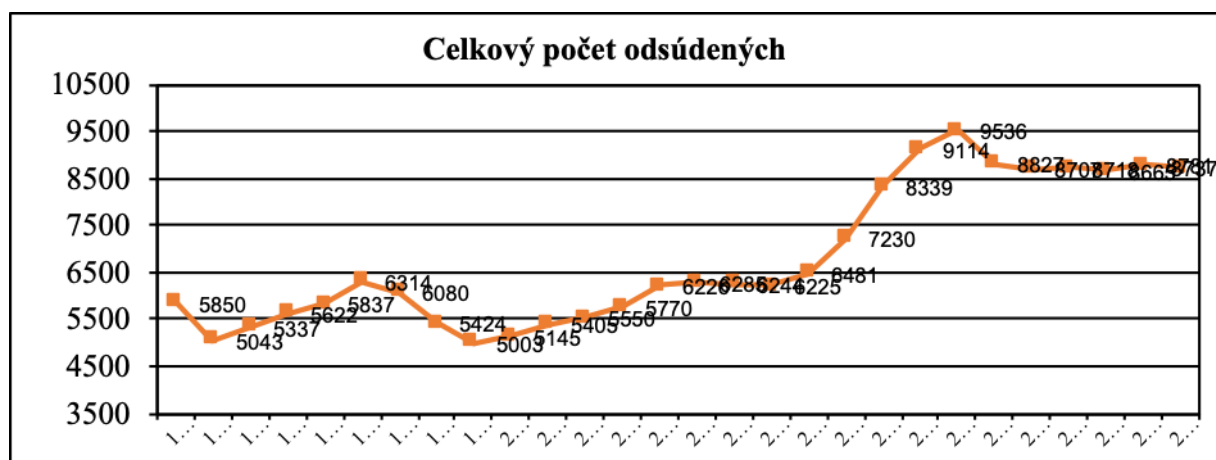
Tab.1: Personál v zbore

	príslušníci	zamestnanci
systemizované počty na rok 2017	4 797	724
systemizované počty na rok 2018	4 797	719
systemizované počty na rok 2019	4 931	719

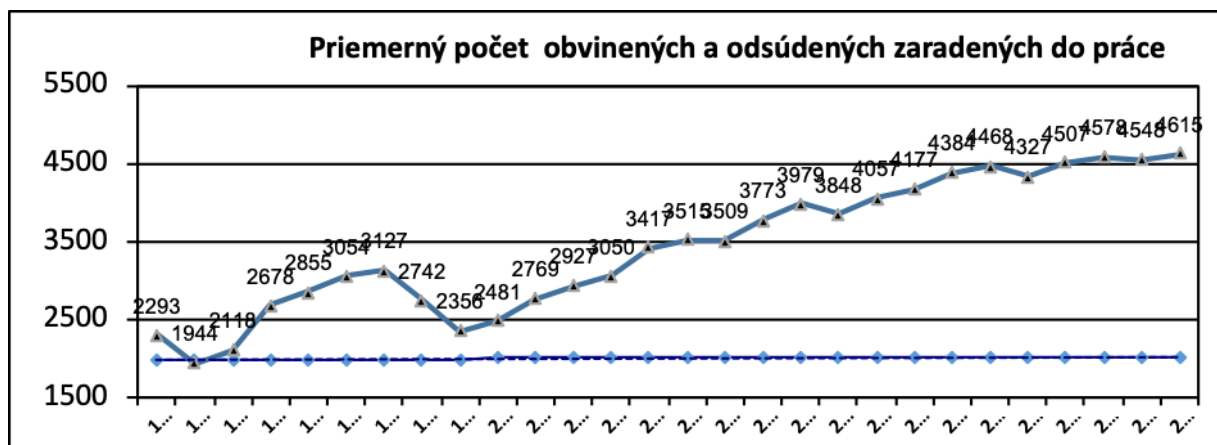
Tab. 2: Zamestnávanie obvinených a odsúdených

	príslušníci	zamestnanci
priemerný mesačný plat/mzda/služobný príjem za rok 2017	1 400 eur	767 eur

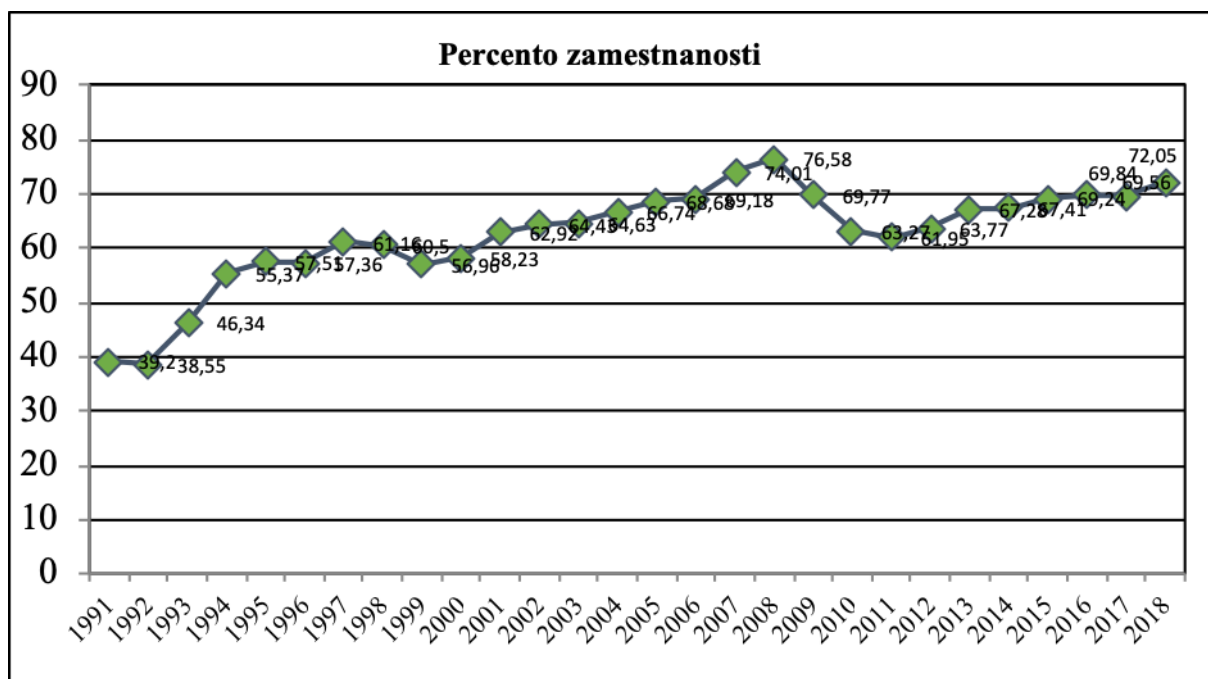
Graf 1: Celkový počet odsúdených

Graf 2: Priemerný počet obvinených a odsúdených zaradených do práce

Graf 3: Percento zamestnanosti

Predstavenie Národného projektu „Šanca na návrat“ npor. Ing. František Petráš

Hlavný projektový manažér národného projektu „Šanca na návrat“ Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Abstrakt: Predstavenie projektu Šanca na návrat, jeho cieľov, výstupov a aktivít.

Základné identifikačné údaje:

Operačný program:	Ľudské zdroje
Kód žiadosti o NFP:	NFP312040S095
Prioritná os:	4. Sociálne začlenenie
Investičná priorita:	4.1 Aktívne začlenenie, a to aj s cieľom podporovať rovnaké príležitosti a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti
Špecifický cieľ:	4.1.1 Zvýšenie účasti najviac znevýhodnených a ohrozených osôb v spoločnosti, vrátane na trhu práce
Riadiaci orgán:	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a Rodiny
Prijímateľ pomoci:	Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Partnermi projektu: **Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Ústav na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica – Kráľová, Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice, Ústav na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou, Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Ilava, Ústav na výkon trestu odňatia slobody Košice – Šaca, Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Leopoldov, Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra – Chrenová, Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Prešov, Ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany, Ústav na výkon trestu odňatia slobody Želiezovce**

Základné ciele národného projektu „Šanca na návrat“:

Hlavný cieľ:

U osôb vo výkone trestu odňatia slobody znížiť riziká sociálneho vylúčenia a zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce.

Ďalšie ciele projektu:

- Vytvorenie integrovaného systému k odsúdeným a ich blízkeho okoliu
- Vytvorenie šandardizovaných individuálnych prístupov
- Príprava na podmienky po prepustení

- Zavedenie štandardizovaných resocializačných a výchovných programov, práca s odsúdenými s viacnásobným znevýhodnením.

Štruktúra aktivít v rámci národného projektu „Šanca na návrat“:

Hlavná aktivita:

RESOCIALIZÁCIA A AKTÍVNE ZAČLENENIE OBČANOV VO VÝKONE TRESTU ODŇATIA SLOBODY DO SPOLOČNOSTI, na trh práce a zlepšenie ich prístupu k sociálnym službám

Podaktivity:

- 1.1. Riadiaci výbor
- 1.2. Informačno-poradenské služby vo výstupných oddieloch
- 1.3. Resocializačné a výchovné vzdelávacie programy
- 1.4. Informačno-poradenské služby pre špecifické skupiny
- 1.5. Evaluácia projektu

Štruktúra financovania národného projektu „Šanca na návrat“:

Financovanie (alokácia: **11 360 045,37** Eur)

Priame výdavky • (8 371 440,95 Eur) – 60% - 27% - 13%

- zahŕňa iba mzdové výdavky na riadenie projektu a odborné aktivity

Paušálne výdavky (paušálna sadzba max. do výšky 40 % priamych nákladov na zamestnancov) • **35,7 %** • 2 988 604,42 Eur)

- zahŕňa všetky ostatné (priame aj nepriame) výdavky, ktoré bezprostredne súvisia s projektom - teda sú na podporu priamych nákladov zamestnancov a na podporu cieľovej skupiny

Základné merateľné ukazovatele projektu:

Počet projektov zameraných na verejné správy alebo sociálne služby na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni: **1**

Počet vypracovaných nových, inovatívnych, systémových opatrení: **1**

Počet zavedených nových, inovatívnych, systémových opatrení, politik
12 mesiacov po ich prijatí: **1**

Počet osôb, ktoré využili nové, inovatívne služby alebo opatrenia na vykonávanie služieb sociálneho začlenenia: **3 200 (800/rok)**

Riziká:

1. **Ekonomické riziko** - Zmena legislatívy a usmernení a s tým spojené riziko finančných korektúr; zmeny predpisov, usmernení a podmienok v oblasti odmeňovania. Čerpanie finančných prostriedkov paušálnymi výdavkami v závislosti od reálnych mzdových výdavkov. (Stredná závažnosť)
Eliminácia: dôsledné výstupné oddiely, úzka spolupráca s projektovým riadením RO, vytvorenie zdrojov v rámci zboru v preklenovacích obdobiach.
2. **Komunikačné riziko** - Nízka efektivita zdieľania informácií počas prípravy a riadenia národného projektu „Šanca na návrat“ pri zachovaní súčasného systému posielania informácií služobnou poštou a osobnej komunikácie s partnermi projektu. (Nízka)
Eliminácia: Vytvorenie technických a procesných nástrojov na zdieľanie informácií. Stanovenie pravidiel zaobchádzania s informáciami a ich transferom pri splnení bezpečnosti z pohľadu informačnej bezpečnosti.
3. **Personálne riziko** - Nízka motivácia pri obsadzovaní novovytvorených funkčných miest sociálnych pracovníkov a psychológov; nízka motivácia pri obsadzovaní novovytvorených funkčných miest z projektového riadenia; znížená motivácia odborných kapacít zboru na participácii na projekte a s tým spojené riziko výberu vhodných zástupcov zboru v riešiteľských tímoch; náročnosť verejného obstarávania pre potreby národného projektu. (Stredná)
Eliminácia: Precízna príprava parametrov (aj motivačných) v procese obsadzovania funkčných miest, dôkladné výberové konania, realizácia potrebných zmien v systemizácii tabuľkových miest, tímová práca a zastupiteľnosť.
4. **Riziko nedosiahnutia cieľových hodnôt ukazovateľov** - Nenaplnenie niektorých plánovaných cieľových hodnôt ukazovateľov z dôvodov nedostatočne odvedených odborných služieb a pracovných výkonov. (Stredná závažnosť).
Eliminácia: Precízna príprava partnerských zmlúv, pracovno-právnych vzťahov, náplní práce a dokumentov, čiastkových míľnikov, zodpovedností. Dodržiavanie časových harmonogramov, ich dôsledný monitoring, kvalitný výberový proces, dôsledný zatriedňovací mechanizmus.
5. **Riziko organizačného riadenia do vnútra Zboru väzenskej a justičnej stráže** - Riziko dvojitého riadenia jednotlivých členov riadiaceho tímu, nedostatočnej skúsenosti projektového riadenia, špecifické prostredie. (Nízka závažnosť)
Eliminácia: Dôsledné monitorovanie jednotlivých fáz projektu, dodržiavanie časového harmonogramu, stanovenie systému riadenia, organizačného usporiadania a zodpovednosti vo vnútornej smernici

(napr. RGR), v dostatočnej miere zapojenie interného personálu žiadateľa.

Schéma 1: Doba realizácie projektu 1.10.2018 – 30.9.2022

Popis podaktivít:

**1.1.
Riadiaci
výbor**

- Štatút RV
- Delegovanie zástupcov (zástupca generálneho riaditeľstva, partnerského ústavu – hlavného partnera, zástupca ďalšieho partn. ústavu, MS SR, ZMOS a zástupcovia neverejného sektora postpenitenciárnej starostlivosti) Boli tiež: zástupca úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity a úradu verejného ochrancu práv.
- harmonogram stretnutí (min. 3x ročne) – **január 2019**

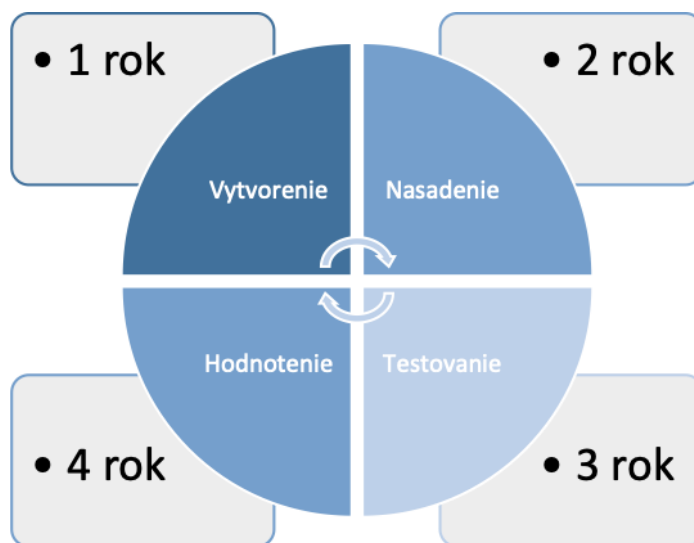
**1.2.
Informačno-
poradenské
služby vo
výstupných
oddieloch
(VODD)**

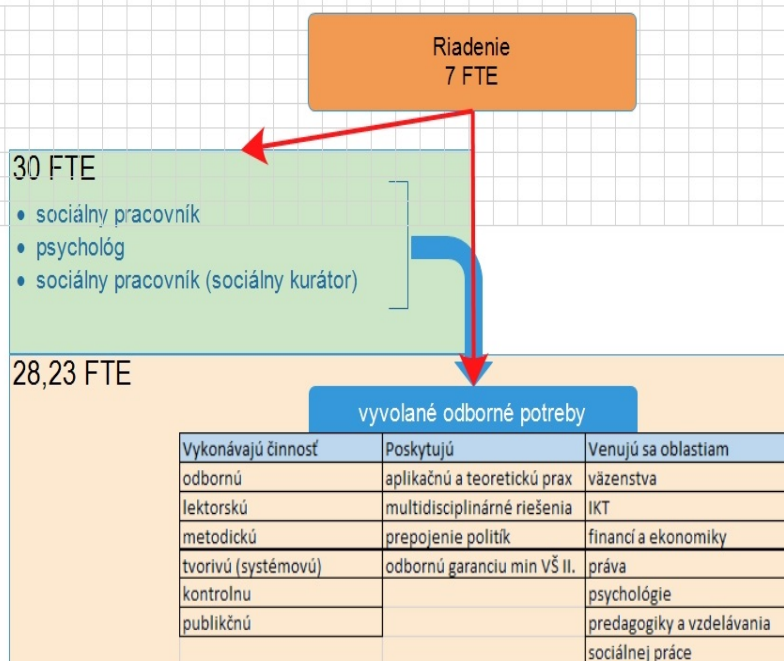
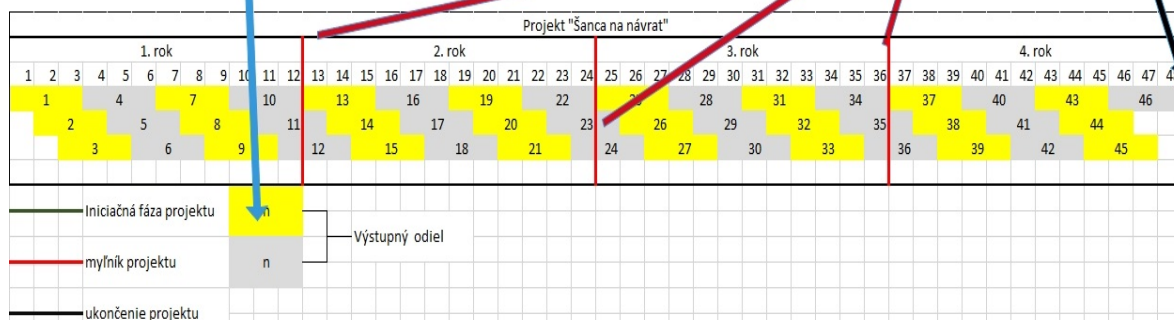
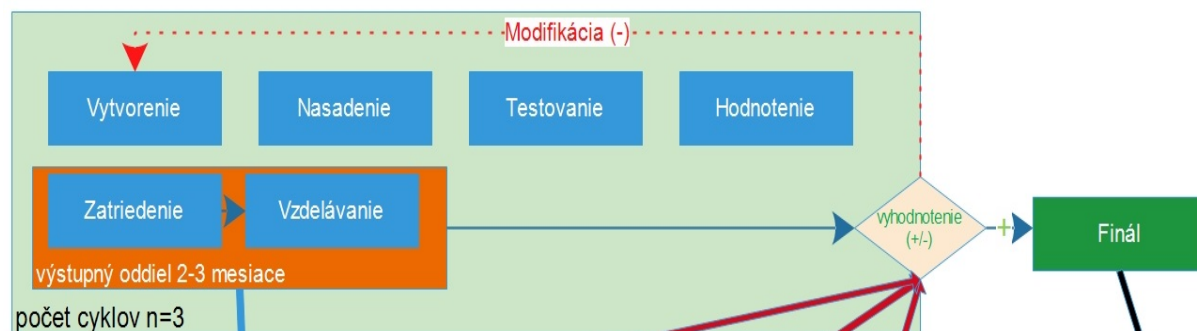
- Vybudovanie VODD, metodika vzdelávania personálu, VO, 3-dňový prac. seminár - **dobrá prax, nástroj na diferenciaciu odsúdených**, identifikáciu rizikových skupín pre potenciálnu hmotnú núdzu, metodika IPS, metodika IAP sociálneho začlenenia, vzdelávanie personálu, informačné kiosky, výmena informácií

VODD – samostatný oddelený priestor (263)

Ústav	Izby / kapacita / akt. kapacita	Viacúčelová miestnosť	Návštevná miestnosť	Vychádzkový dvorec	Kancelária SP a P
ÚVTOS BB - Kráľová	6 / 26 / 753	1 – VODD	samostatná	samostatný	VODD
ÚVTOS a ÚVV Ilava	5 / 42 / 680	2 – VODD a mimo	samostatná + det. kútik + altánok	samostatný	VODD
ÚVTOS HnP	8 / 40 / 1443	2 - VODD	samostatná	vyhradený	VODD
ÚVTOS pre mladistvých Sučany	6 / 27 / 517	1 - VODD	samostatná	samostatný	VODD
ÚVV a ÚVTOS Prešov - Sabinov	4 / 13 / 369	1 - VODD	vyhradený priestor	samostatný	mimo VODD
ÚVTOS Želiezovce	6 / 20 / 701	1 - VODD	samostatná	samostatný	VODD
ÚVTOS NR Chrenová	1 / 12 / 211	1 - VODD	vyhradený priestor	vyhradený	VODD
ÚVTOS a ÚVV Leopoldov	7 / 31 / 1077	1 - VODD	samostatná	samostatný	VODD
ÚVTOS Košice - Šaca	5 / 40 / 795	1 - VODD	vyhradený priestor	vyhradený	VODD
ÚVV a ÚVTOS Košice	3 / 12 / 462	1 - VODD	vyhradený priestor	vyhradený	VODD

Schéma 2: Cyklus realizácie projektu

Preliminárne výstupy odborného tímu národného projektu „Šanca na návrat“

PhDr. Martin Lulei, PhD.

Garant projektu „Šanca na návrat“, Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá primárnym vymedzením možných prístupov odborného tímu pri procese spracovania preliminárnych výstupov národného projektu. Problematiku rozoberá z pohľadu externých a interných faktorov, ktoré činnosť tímu vymedzujú a formy výstupov kreujú, resp. usmerňujú pri naplnení komplexných cieľov národného projektu.

FILOZOFIA/PRÍSTUP/PARADIGMA

alebo kam kráčajú tí, čo sú v prvej línii?

- bezpečnosť verejnosti a manažment rizika (prípadový manažment páchatľa),
- premostenie intervencií v penitenciárnej a postpenitenciárnej oblasti,
- bez zmeny "leva v kletke" klesá význam výkonu trestu "iba" na bezprostrednú ochranu verejnosti (zásada ultima ratio),
- príprava na vedenie "riadneho života" po ukončení výkonu trestu sa začína dňom nástupu odsúdeného do výkonu trestu.

Výskumom riadená trestná politika alebo čo funguje?

- znižovanie recidívy trestnej činnosti

Vedecké-praktické-teoretické východiská:

1. RIZIKO – POTREBY – CITLIVOSŤ

angl. risk – need – responsivity, skr. RNR – Bonta, Andrews a i. (90. roky 20. storočia) systémové opatrenia a obsah procesu so zameraním na znižovanie rizika recidívy trestnej činnosti vrátane rizikových faktorov a potrieb (riziko, potreby, senzitivita, intervencia, vyhodnotenie),

2. PARADIGMA PREVENČIE RIZIKOVÝCH FAKTOROV

angl. risk factors prevention paradigm, skr. RFPP (Farrington et al., 2000), rizikové a protektívne faktory,

3. PARADIGMA DEZISTENCIE

angl. desistance paradigm (McNeill, Weaver, 2000)

- prerušenie kriminálnej kariéry, „upustenie“ od páchania trestnej činnosti, historické údaje nie sú považované za dominantu.

Preliminárne výstupy, odborný tím?

- ODBORNÝ TÍM - odborní garanti, špecialisti - senior, špecialista junior... (prax + veda)
- PRELIMINÁRNE VÝSTUPY = verziované dokumenty vytvárané v cykloch napr. :

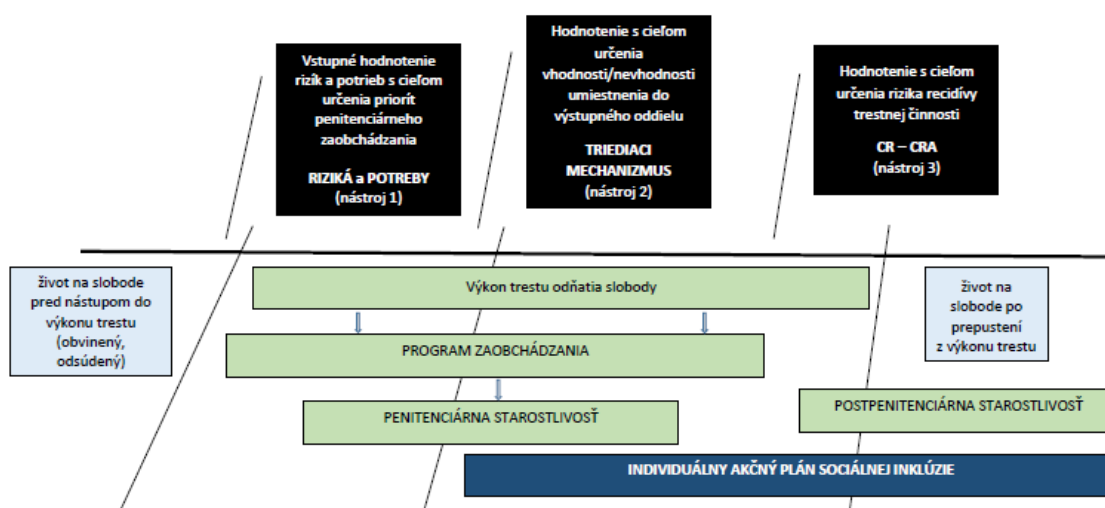
1. VSTUPNÁ ANALÝZA

2. ŠTANDARY MATERIÁLNYCH, TECHNICKÝCH A PRIESTOROVÝCH ŠTANDARDOV PREVÁDZKY VÝSTUPNÝCH ODDIELOV

3. TRIEDIACI MECHANIZMUS

Schéma 1: Filozofia a proces práce s nepodmienečne odsúdenými osobami

FILOZOFIA A PROCES PRÁCE S NEPODMIENEČNE ODSÚDENÝMI OSOBAMI

Niekoľko údajov...

11 499 osôb	kapacita väzenských zariadení k 31.10. 2018 kapacita väzenských zariadení k 31.10. 2018
91,10 %	využitie/naplnenosť väzenských zariadení k 31.10. 2018 (aritmetický priemer v percentách)
13,5 osôb	priemerný počet odsúdených umiestnených vo výstupných oddieloch (partnerské ústavy) na začiatku implementácie projektu (11/2018) v jednom ústave

18,11 % aritmetický priemer percentuálneho podielu recidivistov na celkovom počte páchatel'ov trestnej činnosti v SR za časový úsek 1993 – 2016

AKTUÁLNA KOHORTA VO VÝSTUPNÝCH ODDIELOCH (SONDA N = 135) – PARTNERSKÉ ÚSTAVY (HAMRANOVÁ, VRÁBLOVÁ, 2018)

54 % odsúdení vo veku 30 a viac až 45 rokov (najviac zastúpená veková kategória)

35 % v období od 1.1.2013 – 31.12.2017 bolo vo výstupných oddieloch umiestnených celkom 948 odsúdených, z ktorých sa opätovne vrátilo do výkonu trestu odňatia slobody 325 odsúdených

82 % podiel osôb vo výstupných oddieloch, ktorí nie sú prvotrestaní (recidivisti)

- najčastejším druhom kriminality, ktorú páchali odsúdení umiestnení vo výstupnom oddiele bola majetková kriminalita, ktorú tvorilo **37 %** a násilná kriminalita tvorená **30 %**. Menej častým typom páchanej kriminality je drogová kriminalita **9,4 %**.

Reálne dosiahnuteľné ciele alebo čo by malo byť na konci?

SYSTÉM PORADENSKO INFORMAČNÝCH SLUŽIEB s rôznymi prvkami ako napr.:

1. Materiálne, technické a priestorové štandardy prevádzky výstupných oddielov, ako i štandardy týkajúce sa procesu, personálneho zabezpečenia a obsahu intervencií,
2. funkčné a pilotne testované programy redukujúce recidívu trestnej činnosti, vrátane návrhu akreditačného mechanizmu,
3. nástroje (vstup + umiestnenie do výstupných oddielov + výstup),
4. popis a realizácia procesov spájajúcich penitenciú a postpenitenciú.

Hodnotenie efektívnosti resocializačných programov – potenciál a výzvy

doc. Mgr. Anton Heretik, PhD.

Garant projektu „Šanca na návrat“, Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Abstrakt: Príspevok sa zaoberal možnosťami a potenciálnymi prekážkami pri systematickom hodnotení plnenia cieľov národného projektu „Šanca na návrat“, špecificky hodnotenia efektivity resocializačných a výchovno-vzdelávacích programov (ďalej len „intervencie“). V zmysle hlavných cieľov ŠNN: znížiť riziká sociálneho vylúčenia, zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce odsúdených po prepustení, je jedným z prostriedkov dosiahnutia týchto komplexných cieľov aj realizácia intervencií v penitenciárnej aj postpenitenciárnej fáze. Dôležitou súčasťou je dôkladná príprava a realizácia intervencií v rámci výstupných oddielov, ale aj systematická evaluácia intervencií vo vzťahu k cieľom projektu. Predpokladom kvalitnej evaluácie je nielen stanovenie konkrétnych indikátorov, ktoré majú byť cieľovými intervenciami ovplyvnené, ale aj kvalitné a časovo úsporné hodnotenie prepustených pred samotnými intervenciami, bezprostredne po ich ukončení a v ďalšom sledovaní v období po prepustení. Všeobecným zlatým štandardom pre hodnotenie efektivity intervencií je randomizovaná kontrolovaná štúdia, ktorá predpokladá náhodné zaraďovanie do intervenčnej a kontrolnej skupiny, čo okrem organizačných otázok súvisí aj s etickými dilemami. Ďalšími otázkami, ktoré je potrebné komplexne riešiť je systematizovaný zber údajov o odsúdených/prepustených a s tým súvisiace etické a legislatívne otázky, vrátane narábania s osobnými údajmi. Dobre nastavený systém hodnotenia efektívnosti programov prinesie nielen dôležité údaje o tom, čo, pre koho a v akom rozsahu či forme je efektívne z hľadiska dosahovania cieľov projektu, ale môže byť aj výskumne podloženou argumentáciou pre ďalšie kvalifikované rozhodovanie a plánovanie nielen v oblasti väzenstva, sociálnych vecí a práce, ale aj ďalších oblastí a politík.

ÚVOD

Projekt Šanca na návrat si v rámci úloh a činností, ktoré vyplývajú z legislatívy pre zbor a partnera projektu Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny definoval nasledovné ciele:

Hlavné ciele:

- znížiť riziká sociálneho vylúčenia,
- zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce.

Čiastkové ciele:

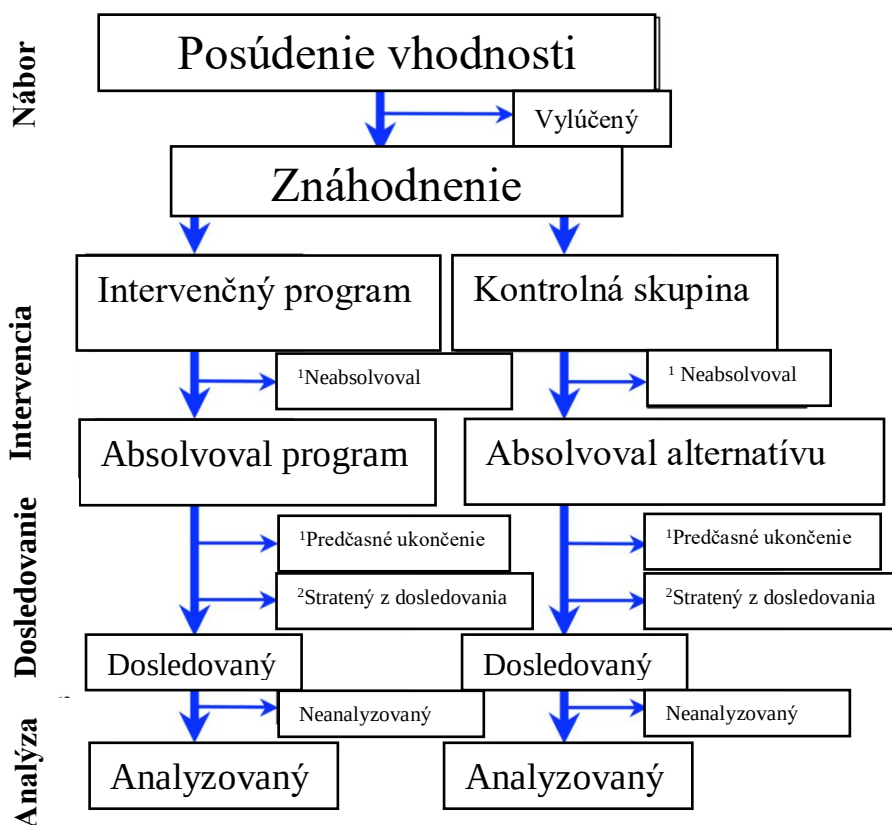
- overiť inovatívny systém komplexnej podpory odsúdených,
- prepojiť oddelené politiky penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti,
- znížiť riziká opakovaného páchania trestnej činnosti,
- zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce,
- obmedziť vznik možných krízových situácií v bezprostrednom okolí osôb vracajúcich sa z väzenia,
- zapracovať inovatívne postupy do všeobecne záväzných právnych predpisov a interných riadiacich aktov.

Jedným z cieľov identifikovaných v projekte je príprava minimálne šiestich resocializačných a výchovno-vzdelávacích programov (ďalej len „programy“ alebo „intervencie“), primárne realizovaných vo výstupných oddieloch v čase pred prepustením odsúdeného. Z hľadiska histórie fungovania ZVJS a príslušných organizačných zložiek, zvlášť výstupných oddielov nejde o niečo, čo tu predtým neexistovalo, ale podľa dostupných informácií sa z hľadiska štruktúry, cieľov a systému realizácie líšilo medzi jednotlivými ústavmi na výkon trestu odňatia slobody, záviselo často od iniciatívy a skúsenosti pedagógov, psychológov a sociálnych pracovníkov, ktorí aktivity realizovali popri množstve iných úloh. Neprebíhala systematická evaluácia efektivity takýchto intervencií. Projekt „Šanca na návrat“ v zmysle cieľov prináša aj šancu na systematické hodnotenie efektivity programov prostredníctvom rôznych indikátorov, ktoré majú byť jasne prepojené na vyššie uvedené ciele projektu. Konkrétne indikátory sa môžu líšiť, ale aj prekrývať v závislosti od cieľov programu. Z metodologického hľadiska je takúto vedecky podloženú evaluáciu možné urobiť viacerými spôsobmi, za zlatý štandard je ale považovaný postup nazvaný randomizovaná kontrolovaná štúdia (angl. randomised controlled trial), ktorá predpokladá nielen dôsledné meranie východiskových parametrov a ich zmeny po intervencii, resp. v katamnestickej sledovaní, ale aj dôsledné znáhodňovanie zaraďovania participantov do intervenčnej vs kontrolnej skupiny (resp. inej intervencie), čo zlepšuje dôkaznú hodnotu o efektivite intervencie, keďže z mnohých dôvodov dochádza v čase aj bez intervencie k spontánnym, či inak ovplyvneným zmenám v sledovaných parametroch.

Pre takéto systematické vedecké evaluácie efektívnosti intervencií sú vyvinuté viaceré odporúčané postupy, napr. v rámci iniciatívy CONSORT (Consolidated Standards of Reporting Trials, <http://www.consort-statement.org/>). Špecifickejšie odporúčania zamerané na sociálnu a psychologickú oblasť, ktoré vychádzajú z odporúčaní iniciatívy CONSORT možno nájsť tu: <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/consort-spi/> a špecificky v rámci randomizovaného kontrolovaného hodnotenia efektívnosti intervencií smerom k prepúšťaným odsúdeným napr. Pettus-Davis et al. (2016).

Na nižšie uvedenej schéme uvádzame základný postup pri systematickej evaluácii efektívnosti intervencie na základe randomizovanej kontrolovanej štúdie.¹

Schéma 1: Základný postup pri systematickej evaluácii efektívnosti intervencie

¹ neabsolvoval program, resp. nebol v kontrolnej skupine napr. z dôvodov podmieneného prepustenia

² z dôvodu nespolupráce resp. nemožnosti dohľadania ďalších informácií v sledovanom období po prepustení

V najbližšom období tak tím „Šanca na návrat“ bude pracovať na vytvorení intervenčných programov, ktoré z hľadiska svojho zamerania podporia naplnenie cieľov projektu. Predpokladá to dôsledné stanovenie, o aké programy pôjde, aká bude ich štruktúra, aké konkrétne intervenčné postupy a v akom rozsahu budú použité, aby boli intervencie efektívne. Takáto príprava, vrátane kvalitného na dôkazoch a dobrej praxi postavených intervenciách, je základom pre efektívne naplnenie cieľov. Uvedené intervencie je však potrebné aj dôsledne evaluovať z hľadiska ich efektivity. Hodnotenie efektívnosti má byť postavené na jasných kritériách, ktoré budú operacionalizované ako premenné, ktoré budú zachytávané na úvod pre intervenciou odsúdeného, po absolvovaní programu a v zmysle cieľov aj v období po prepustení. Z procesného hľadiska je potrebné pripraviť postupy hodnotenia efektivity, ktoré sa budú čo najviac približovať vyššie uvedeným štandardom CONSORT a špecificky pri hodnotení efektívnosti intervencií

¹ Zdroj: https://en.wikipedia.org/wiki/Consolidated_Standards_of_Reporting_Trials (10.1.2019), upravené.

s prepúšťanými odsúdenými, napr. odporúčaniam Pettus-Davisa et al. (2016).

Predpokladáme však, že z praktických dôvodov bude potrebné pristúpiť ku kvázi-experimentálnemu dizajnu evaluačných štúdií, kde nebude robená randomizácia pri zaraďovaní participantov. Kontrolná skupina tak môže byť tvorená odsúdenými, ktorí absolvovali výstupné oddiely v rámci súčasnej praxe v období pred nasadeným nových intervenčných programov, resp. v porovnaní s tými, ktorí prejdú výstupnými oddielmi v rámci ústavov na výkon trestu odňatia slobody, ktoré nie sú partnerskými ústavmi v projekte „Šanca na návrat“. V každom prípade však bude potrebné aj zbieranie relevantných informácií o odsúdených v kontrolnej skupine pred zaradením do výstupného oddielu, po jeho absolvovaní a v sledovanom období po prepustení.

Pri nastavení sledovaných premenných je nutné zvážiť a čo najlepšie kontrolovať viaceré známe (nežiadúce) javy, ktoré môžu skresliť výsledné hodnotenie efektivity, napr.:

„Strácanie“ participantov zo štúdie (angl. drop-out), čo je bežný jav, kedy z rôznych, avšak veľakrát nie náhodných dôvodov niektorí participantí nedokončia intervenčný program, po prepustení na slobodu nespolupracujú, resp. nie je možné zohnať ďalšie informácie o ich začlenení do spoločnosti a podobne.

Efekt stropu – v zmysle, že aj kvalitná intervencia nemusí byť účinná pre niektorých participantov, ak naráža na maximum možnej účinnosti pre nich a ďalšie zlepšenie už nie je možné dosiahnuť.²

Regresia k priemeru je pomenovanie (štatistického) javu, že ak má sledovaná premenná (napr. úroveň komunikačných zručností u odsúdeného pred absolvovaním príslušného programu) extrémnu úroveň (vysokú alebo nízku), bude mať tendenciu byť bližšia k priemeru pri druhom meraní a ak je extrémna pri druhom meraní, bude mať tendenciu byť bližšie k priemeru pri úvodnom meraní.

Existujú rôzne postupy, ako tento efekt zohľadniť vo výslednom hodnotení efektívnosti intervenčného programu, je však nevyhnutné s týmto javom počítať.

V prípade práce s odsúdenými sú to napr. statické resp. dynamické kriminogénne faktory u odsúdeného, po jeho prepustení napr. rodinná či širšia sociálna situácia, v ktorej sa ocitne a podobne. Mnohé faktory, zamýšľané aj nezamýšľané v zmysle cieľov intervenčného programu navyše spolu interagujú – napr. v určitých kombináciách sa môžu výrazne ovplyvňovať a zasahovať tak do výsledného stavu odsúdeného po absolvovaní programu, resp. v sledovaní po prepustení. To vyžaduje nielen dôsledné, na výskume postavené stanovenie a sledovanie takýchto premenných a ich interakcií, ale aj zohľadnenie pri štatistickom spracovaní hodnotenej efektivity intervenčných programov a kladie to aj vyššie nároky na veľkosti testovaných skupín a podobne.

² K tomu pozri: [https://en.wikipedia.org/wiki/Ceiling_effect_\(statistics\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Ceiling_effect_(statistics))

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že nielen príprava kvalitných programov, výber vhodných indikátorov, ale aj ich dôsledné sledovanie je veľmi náročné z hľadiska organizácie, ľudských zdrojov aj legislatívy. Takáto námaha však má aj viacero silných potenciálnych benefitov najmä:

- reálne zvýšenie šance odsúdených na úspešný návrat do bežného života s následnými benefitmi nielen pre prepusteného ale aj jeho blízke a širšie okolie,
- ako silný „dôkaz“ (angl. evidence), že zvolené postupy sú efektívne a tiež znalosti o tom, za akých podmienok, pre koho, či v akom rozsahu sú zvolené intervencie účinné, resp. v čom je potrebné ich modifikovať,
- ako významný zdroj pre systematickú prácu s informáciami, ktoré môžu byť na dôkazoch založenými zdrojmi budúcich politik, kvalifikovaného rozhodovania sa nielen v rámci ZVJS a UPSVR, ale aj argumentácie v rámci rozličných grantových projektov a podobne.

Zaobchádzanie s odsúdenými vo výstupnom oddiele pred implementáciou Národného projektu „Šanca na návrat“ a po implementácii - ÚVTOS a ÚVV Ilava

mjr. Mgr. Marek Šatka, kpt. Mgr. Jozef Vicen

Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby Ilava

Abstrakt: Doterajšia prax s odsúdenými zaradenými vo výstupnom oddiele z pohľadu psychológa a sociálneho pracovníka v Ústave na výkon trestu odňatia slobody a Ústave na výkon väzby Ilava.

1. Personálne zabezpečenie zaobchádzania vo výstupnom oddiele v ústave

Do 01.10.2018 sa na realizácii zaobchádzania s odsúdenými vo výstupných oddieloch podieľal predovšetkým poverený pedagóg a podľa potreby sociálny pracovník, psychológ a pedagógovia popri svojich ďalších služobných činnostiach.

Hlavné činnosti zabezpečované personálom v rámci zaobchádzania vo výstupnom oddiele:

- a) aktualizácia programu zaobchádzania odsúdenému zaradenému do výstupného oddielu, ktorý je zameraný na prípravu na plynulý prechod do občianskeho života a samostatný spôsob života po výkone trestu odňatia slobody (výstupné pohovory, aktualizácia rizika sociálneho zlyhania),
- b) preverovanie finančnej situácie odsúdeného, v prípade, že odsúdený nemá peňažné prostriedky pri prepustení z výkonu trestu sa spracováva návrh na poskytnutie stravy na jeden deň a poskytuje nenávratný peňažný príspevok na cestovný lístok do miesta bydliska,
- c) zabezpečenie vhodného odevu a obuvi pri prepustení - pokiaľ odsúdený nemá,
- d) realizácia skupinového a individuálneho sociálneho poradenstva zameraného na oboznamovanie odsúdených s aktuálnymi predpismi z oblasti poskytovania sociálnej pomoci, sociálneho zabezpečenia, sociálneho poistenia, zamestnávania, dôchodkového zabezpečenia a pod. Osobitná pozornosť sa venuje informovaniu odsúdených o spôsobe poskytovania sociálnej pomoci v rámci postpenitenciárnej starostlivosti, o výkone sociálnej kurately a o podmienkach poskytovania resocializačného príspevku,
- e) diagnostikovanie sociálnej situácie odsúdeného po skončení výkonu trestu, ktoré je zamerané predovšetkým na otázky rodinných väzieb a zázemia, bytové otázky, možnosti zamestnania sa po skončení výkonu trestu,
- f) poskytovanie individuálnej odbornej sociálnej pomoci,
- g) poskytovanie individuálnych psychologických služieb,
- h) spolupráca so štátnymi orgánmi, orgánmi územnej samosprávy, právnickými osobami, fyzickými osobami, záujmovými združeniami občanov.

Od 01.10.2018 sa na realizácii zaobchádzania s odsúdenými vo výstupných oddieloch podieľajú sociálny pracovník a psychológ na plný úväzok, a poverený pedagóg.

2. Aktuálne problémy v rámci zaobchádzania s odsúdenými vo výstupných oddieloch

2.1. Čo v praxi nefunguje:

Najzávažnejšie aktuálne problémy vidíme v chýbajúcom priestore na realizáciu potrebných aktivít. Výstupný oddiel ako samostatná časť oddelená od ostatných odsúdených zatiaľ nefunguje. Odsúdení nie sú umiestnení na jednom oddiele, ale rozmiestnení po celom ústave, čo výrazne komplikuje zaobchádzanie s nimi. Nízky počet umiestnených odsúdených vo výstupnom oddiele s príliš veľkými osobnostnými rozdielmi medzi nimi nám bráni pri realizácii konštruktívnych skupinových foriem práce. Odsúdení v minulosti nemali záujem o praktický nácvik pracovného pohovoru, diskusiu na témy prevencia konfliktov, štýly riešenia konfliktov. Psychológ aktuálne preferuje individuálnu formu práce s klientmi, ktorá je v porovnaní s predchádzajúcimi skupinovými stretnutiami výrazne otvorenejšia, osobnejšia so snahou jednotlivcov, ktorí to potrebujú, o hľadanie odpovedí na problematické otázky/oblasti. Je potrebné uviesť, že odborné prednášky sú pre odsúdených povinné, čím sa znižuje ich záujem o poskytnuté informácie. Majú pocit, že byť v danom čase v práci je pre nich prospešnejšie ako sedieť na prednáške. Viacerí majú pocit, že pre seba majú dostatok informácií, a teda sa vedú rýchlo zaradiť do života. Pomoc sociálneho kurátora vidia najmä v poskytnutí resocializačného príspevku a možnosti ubytovania po skončení výkonu trestu.

Ďalšie problémové oblasti:

- personál naďalej (od 01.10.2018) pokračuje v odovzdávaní predchádzajúcich služobných činností novým zastupujúcim kolegom, ktorí vzhľadom na špecifickosť práce potrebujú pomôcť,
- chýbajúce resocializačno-výchovné programy pre odsúdených pred koncom trestu,
- nefunkčné prepojenie s následnou postpenitenciárnou starostlivosťou o osoby po výkone trestu,
- minimálna spolupráca s probačnými a mediačnými úradníkmi,
- nezáujem obcí o svojho občana (riešenie problému často vidia iba v poskytnutí jednorazového finančného prostriedku).

2.2. Čo v praxi funguje:

- spolupráca s pracovníčkami Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny z Trenčína a z Ilavy. Realizujú nám prednášky na témy sociálne zabezpečenie, postpenitenciárna starostlivosť, zamestnanosť dva až trikrát za rok.
- e-mailová a telefonická komunikácia so sociálnymi kurátormi a sociálnymi pracovníkmi v obci,
- individuálna sociálna a psychologická činnosť.

2.3. Kritériá umiestňovania odsúdených do výstupného oddielu

Do výstupného oddielu sa zaradi:

- a) odsúdený, ktorý bol vo výkone trestu spravidla viac ako tri roky,
- b) odsúdený, ktorému je potrebné pomôcť pri vytváraní priaznivých podmienok k samostatnému spôsobu života,
- c) odsúdený najneskôr dva mesiace pred očakávaným prepustením z výkonu trestu.

Pri umiestňovaní odsúdeného do výstupného oddielu sa ďalej zohľadňuje kritérium doposiaľ dosiahnutých výsledkov v resocializačnom procese, sociálna situácia odsúdeného a postoj odsúdeného k členstvu v skupine. Primerane sa uplatňuje kritérium vonkajšej a vnútornej diferenciacie – otázka bezpečnosti.

V roku 2017 bolo vo výstupnom oddiele umiestnených 35 odsúdených a v roku 2018 až 43 odsúdených. Ide o odsúdených, ktorí boli vo výkone trestu spravidla dlhšie ako tri roky.

3. Realizácia zaobchádzania s odsúdenými vo výstupných oddieloch pred implementáciou projektu a po implementácii

Pred implementáciou projektu:

Pred koncom trestu odňatia slobody sa odsúdeným spomaľuje plynutie času, narastá v nich nervozita, zhoršuje sa kvalita spánku. Viacerým pomáha pracovné zaradenie, ktoré im „odkrojí“ časť dňa a pomôže im fyzicky sa unaviť. Sú však odsúdení, ktorí sa snažia naopak o vyradenie z práce, aby napríklad ukázali ostatným odsúdeným, že oni už nemusia pracovať (tzv. „výstupárska horúčka“) a pod.

V súvislosti s pracovným zaradením sa nám neosvedčili skupinové formy práce, kedy sme odsúdených dávali predviesť na skupinu z pracoviska. U odsúdených to vyvolávalo odpor i nervozitu, či stihnú v daný deň odovzdať pridelený pracovný materiál. Nespokojnosť bola zároveň u vedúcich pracovísk. Pri realizácii skupinových foriem práce po pracovnej dobe sme sa u odsúdených stretávali častejšie s únavou, potrebou oddychu, demotiváciou. Riešenia vidíme jednak v individuálnom prístupe jednak v skupinových formách práce s adresným cielením po úprave pracovnej doby.

Po implementácii projektu:

K zásadným zmenám zatiaľ nedošlo. Postupne zintenzívňujeme prácu s odsúdenými zaradenými vo výstupnom oddiele, no stále narážame na vyššie popísané problémy: pôvodné služobné činnosti, absencia terapeutických miestností, súčasná prestavba výstupného oddielu atď. Gro práce momentálne tvorí individuálna práca s odsúdenými so zameraním na ich špecifické potreby.

Uplatňovanie osobitných prostriedkov zaobchádzania vo výstupných oddieloch v zmysle platnej legislatívy týkajúcej sa výstupných oddielov (§ 85

ZVTOS, § 93 podmienenečného výkonu trestu odňatia slobody, § 21 interného predpisu o zaobchádzaní – RMS č. 16/2015) sa doposiaľ nerealizovalo.

4. Kazuistika odsúdeného umiestneného vo výstupnom oddiele

Osobná anamnéza:

48 ročný odsúdený pochádzajúci z rómskej osady, gramotný, nedokončil však druhý stupeň základnej školy. Recidíva trestnej činnosti 11/10. Pracovne bol zaradený len počas výkonu trestu, na slobode nepracoval. Doposiaľ strávil vo výkone trestu odňatia slobody približne 23 rokov. Posledný trest odňatia slobody v dĺžke 13 rokov za trestný čin vraždy vykonával v maximálnom stupni strázenia. Medzi jednotlivými výkonmi trestov žil v dvoch konkubínnych vzťahoch. S jednou družkou má päť detí, ktoré sú umiestnené v detskom domove. Pred súčasným výkonom trestu býval u druhej družky. Z tohto vzťahu má tri deti, ktoré doposiaľ údajne nevidel. Vek svojich detí pozná iba orientačne, záujem o kontakt s nimi nemá. Nevie, či sa k družke bude môcť vrátiť, 13 rokov nie sú v kontakte.

Rodinná anamnéza:

Vyrastal v kriminálne narušenom rodinnom prostredí. Má deväť súrodencov. Otec i dvaja bratia boli viackrát súdne trestaní. Bol v opatere rodičov, ktorí už nežijú. Ústavnú ani inú náhradnú výchovu nemal nariadenú. S členmi vlastnej rodiny kontakty neudržiaval. Hovorí, že do obce, kde žijú jeho súrodenci sa vrátiť nemôže, pretože tam zabil „cigáňa“ a jeho rodina sa mu vyhrážala pomstou.

Zdravotná anamnéza:

Vážnejšie somatické ani psychické choroby neprekonal. Na slobode sa údajne psychiatricky neliečil. Od 9 do 30 rokov fetoval prchavé látky. K zneužívaniu iných prchavých látok sa nepriznáva.

Psychologická charakteristika:

Úroveň všeobecných rozumových schopností sa nachádza orientačne v pásme ľahkej mentálnej zaostalosti. Myslenie jednoduché, pudové, stereotypné, ľahkovážne. V centre psychického záujmu je uspokojenie aktuálnych bazálnych potrieb, bez ohľadu na potreby iných. Osobnosť s disociálnymi črtami, anetická, kriminálne narušená, ťažko začleniteľná do požadovaných právnych a mravných noriem. Nemá osvojený a zvnútornený pevný morálny a hodnotový systém, vyššie city absentujú. Pri naakumulovaní psychickej záťaže reaguje agresívne. V podmienkach výkonu trestu s výskytom automutilačného správania i s tendenciou k produkcii interpersonálnych konfliktov.

Status praesens:

Analýza problému:

Odsúdený odchádza z výkonu trestu po 13 rokoch. Nemá vytvorené sociálne zázemie ani finančné prostriedky, ktorými by si zabezpečil nevyhnutný čas po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. Kontakt s rodinou absentuje.

Podniknuté kroky:

- oslovená obec, v ktorej žije druhá družka odsúdeného, ku ktorej by sa chcel vrátiť – odpoveď: nemožnosť vrátenia sa k bývalej družke ako ani k spoločným deťom,
- oslovená obec, v ktorej žijú súrodenci menovaného – odpoveď: získaný kontakt na príbuzných, odsúdený sa môže k nim vrátiť bývať,
- opakovane oslovený sociálny kurátor ohľadom možnosti zabezpečenia bývania a ďalšej pomoci,
- oslovená rodina sociálnym pracovníkom formou telefonátu a následne realizované dva riadené telefonické hovory (na hlasitý odposluch) odsúdeného s rodinnými príslušníkmi,
- vybavenie premiestnenia odsúdeného pred koncom trestu do ústavu bližšie k trvalému bydlisku,
- poskytnutie finančného príspevku na cestu domov, zabezpečený odev.

Stav pred koncom trestu:

Odsúdený až po telefonátoch s rodinou prehodnotil svoj odmietavý postoj vrátiť sa do obce, kde žije jeho rodina. Od súrodencov sa dozvedel, že sa bez problémov môže vrátiť domov. Má vytvorené podmienky – bude mať kde bývať. Navzájom boli radi, že sa po 13tich rokoch počujú. To, že bratovi nepísali zdôvodňovali negramotnosťou. Dohodli sa, že za ním v deň prepustenia prídu. Od sestry sa tiež dozvedel, že jeho družka by chcela s ním žiť. Plánuje sa s ňou skontaktovať na slobode. Čo sa týka práce, vraj by mohol pracovať spolu s bratmi v lese.

Katamnéza:

Z telefonických informácií od rodiny môžeme uviesť, že vianočné sviatky trávil v kruhu rodinných príslušníkov (asi 8-9 dní). Následne odišiel za priateľkou do iného mesta, rodina od vtedy o ňom nemá ďalšie informácie.

Zo strany sociálneho kurátora sme získali informáciu o tom, že menovaný sa ďalší deň po prepustení dostavil na úrad pod vplyvom alkoholu. Žiadal pomoc formou resocializačného príspevku, ktorý mu do 13 dní od prepustenia nebol vyplatený (nefunkčnosť elektronického systému). Menovaný sa má dostaviť k prevzatíu resocializačného príspevku. Nezaevidoval sa ako uchádzač o zamestnanie (nedostavil sa na úrad), nevedia kde sa nachádza, nevedia či sa dostavil na súdne konanie ohľadom uloženia probačného dohľadu (informovali ho o tom).

5. Návrhy na zmenu v systéme zaobchádzania s odsúdenými vo výstupnom oddiele

Je potrebné vnímať odsúdeného individuálne, individuálne riešiť jeho problémy.

Aj napriek uvedenému je možné odsúdených rozdeliť do nasledovných skupín:

A:

1. Odsúdený má finančné prostriedky:

- Môže komunikovať s rodinou a inštitúciami.

- Môže si zabezpečiť financovanie bývania po skončení výkonu trestu.
- Má možnosť vybaviť si doklady po skončení výkonu trestu alebo ešte počas výstupného oddielu.
- Počas opustenia ústavu spoznať reálnejšie život, napr. aj účasťou na kultúrnej akcii.

2. Odsúdený nemá finančné prostriedky:

- Doklady si nemôže vybaviť počas výkonu trestu napr. formou opustenia ústavu.
- Komunikácia s rodinou a inštitúciami je obmedzená len na dve korešpondencie za mesiac na účet ústavu.
- Po skončení výkonu trestu dostane jednorazový nenávratný finančný príspevok len v sume na cestu domov a na stravu.
- Opustenie ústavu sa môže realizovať len v mieste sídla ústavu.

B:

- 1. Odsúdený má kontakt s rodinou**
- 2. Odsúdený nemá kontakt s rodinou**

C:

- 1. Odsúdený má zabezpečené bývanie po skončení výkonu trestu**
- 2. Odsúdený nemá zabezpečené bývanie po skončení výkonu trestu**

Príklad:

Odsúdený po skončení výkonu trestu dostane jednorazový nenávratný finančný príspevok len v sume na cestu domov a na stravu. V deň prepustenia (napríklad po pracovnej dobe, cez víkend, sviatok, ...) sa nemusí stretnúť so sociálnym kurátorom, v ten deň mu nemusí byť vyplatený resocializačný príspevok. Uvedené má za dôsledok, že menovaný nemá finančné prostriedky na zaplatenie bývania v ubytovni, útulni, ... Je potrebné uviesť, že odsúdený po prepustení z výkonu trestu musí ďalej riešiť: vybavovanie dokladov, kontaktovanie sa so sociálnym kurátorom, evidovanie sa na úrade práce ako uchádzač o zamestnanie, kontaktovanie sa s probačným a mediačným úradníkom. Adresa trvalého pobytu a adresa inštitúcií, s ktorými by mal komunikovať môže byť aj niekoľko desiatok kilometrov vzdialená. Odsúdený bez pomoci rodiny, ak ju má, len ťažko komunikuje s inštitúciami, ktoré mu majú uľahčiť resocializáciu.

Návrhy:

1. Aby odsúdený (bez finančných prostriedkov) mal možnosť vo výstupnom oddiele bezplatne zasielať viac ako len dve korešpondencie a jeden „riadený“ telefonát s rodinou alebo inštitúciou.
2. Problémy výstupného oddielu presahujú jeho rámec nielen smerom čo s odsúdeným po skončení výkonu trestu, ale zároveň je potrebné zefektívniť riešenie problémov odsúdeného v priebehu výkonu trestu. Riešiť exekúcie a iné pohľadávky odsúdených počas celého výkonu trestu tak, aby si riadne plnili svoje povinnosti (napríklad aj zvýšením ceny práce), zabrániť aby odsúdený počas výkonu trestu vytváral nové

pohľadávky (napríklad za lieky). Ak má odsúdený tzv. „mínusové konto“, nemá motiváciu pracovať, nakoľko pracuje za nízku finančnú odmenu a v skutočnosti za odpracovaný kalendárny mesiac celá pracovná odmena ide na zaplatenie zákonných odvodov. Takýto odsúdený nemá finančné prostriedky na zakúpenie osobných vecí podľa vlastnej potreby, ešte aj vydanie ďalšej hygieny, ktorá mu je v daný mesiac vydaná mu navrhuje mínusové konto.

3. Vytvoriť dávku, aby odsúdený po skončení výkonu trestu mohol čerpať finančné prostriedky na kontaktovanie sa s úradmi. Ak nevyhľadá pomoc sociálneho kurátora, probačného a mediačného úradníka stráca sa nám z dohľadu. (Nespolupráca v rámci ochranného dohľadu je porušenie úradného rozhodnutia).
4. Zapojiť ústavných kňazov, aby boli aktívni v rámci výstupného oddielu, napríklad komunikovali s cirkevnými charitatívnymi organizáciami, náboženskými spoločnosťami a nadáciami.
5. Umožniť odsúdenému prístup na internet v určenej miestnosti za účelom vytvorenia e-mailovej adresy a následnej komunikácie s rodinou, úradmi a firmami.

Prezentácia výstupného oddielu a príklady dobrej praxe - ÚVTOS Nitra-Chrenová

mjr. Mgr. Ľubomíra Hutkayová, kpt. PhDr. Róbert Máčaj

Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra - Chrenová

Abstrakt: Doterajšia prax s odsúdenými zaradenými vo výstupnom oddiele z pohľadu psychológa a sociálneho pracovníka v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Nitra-Chrenová.

Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra-Chrenová bol zriadený 1. februára 1992 a určený na výkon trestu odňatia slobody pre odsúdené ženy všetkých stupňov stráženia. Do roku 2009 bol jediným ústavom na Slovensku pre odsúdené ženy. Od uvedeného roku ústav prešiel viacerými reprofiláciami. V súčasnosti vykonávajú trest odňatia slobody odsúdené ženy v piatich ústavoch: Nitra-Chrenová, Nitra, Bratislava, Sučany, Levoča a v otvorenom oddelení v liečebno-rehabilitačnom stredisku Kováčová. Ústav Nitra-Chrenová aj v súčasnosti prechádza etapou budovania a prestavby, po jej dokončení sa plánuje s ubytovacou kapacitou 354 miest.

Okrem štandardných spôsobov výkonu trestu odsúdené ženy vykonávajú trest odňatia slobody v špecializovaných oddieloch. Jedným z nich je výstupný oddiel, ktorý je legislatívne upravený § 85 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZVTOS“) a § 93 ods. 1 Vyhlášky Ministerstva Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva poriadok výkonu trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov a § 21 RMS č. 16/2015 o zaobchádzaní s obvinenými a odsúdenými v znení RMS č. 9/2016 a RMS č. 15/2018 a koncepciou národného projektu „Šanca na návrat“.

V rámci poskytovania sociálnej starostlivosti sa čoraz častejšie odsúdené ženy obracali na personál s požiadavkami a otázkami súvisiacimi s prepustením na slobodu. Informovali sa na spôsoby riešenia nezamestnanosti, uplatnenie nárokov na štátne sociálne dávky a príspevky, možnosti uplatnenia sa na trhu práce, vybavovanie dokladov a pod. Uvedené nás viedlo k myšlienke vytvorenia koncepcie pomoci kategórii odsúdených žien pred prepustením na slobodu v záujme eliminácie možných problémov v resocializačnom procese a jej implementácie do procesu zaobchádzania. Za týmto účelom sa nám najefektívnejšou javila skupinová forma pomoci s využitím interdisciplinárnych a zároveň eklektických prístupov. Poskytovala viac možností riešenia problémov a širší intervenčný záber (skupinová dynamika, nácvik rôznych sociálnych situácií a zručností, vrátane komunikačných). Pristúpili sme k založeniu sociálno-poradenskej skupiny, na činnosť ktorej od 01.01.2014 nadviazal výstupný oddiel (po legislatívnej úprave). Personálne ho zabezpečoval sociálny pracovník, ktorý bol zároveň poverený jeho vedením. Na jednotlivých aktivitách participovali aj iní príslušníci (psychológ, ekonóm, administratívny pracovník) a odborníci z praxe mimo rezortu ZVJS (sociálny kurátor, mediačný a probačný pracovník). Po zrušení miesta sociálneho pracovníka bol poverený vedením

a organizáciou výstupného oddielu pedagóg. K ďalšej zmene došlo implementáciou Národného projektu „Šanca na návrat“.

Kritériá umiestňovania odsúdených do výstupného oddielu sú legislatívne upravené v § 85 ZVTOS. Špecifikum Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Nitra-Chrenová umožňovalo do výstupného oddielu zaraďovať odsúdené ženy vykonávajúce trest vo všetkých stupňoch strázenia vrátane mladistvých, minimálne dva mesiace pred prepustením z výkonu trestu, ktoré vykonávali trest viac ako tri roky, pred uplatnením inštitútu podmienenečného prepustenia, vyžadujúce sociálnu pomoc súvisiacu s prípravou na podmienky po prepustení na slobodu. Umiestneniu predchádzal návrh na zmenu diferenciačnej skupiny a jeho prerokovanie komisionálnym spôsobom.

Zaobchádzanie s odsúdenými zahŕňa všetky aktivity vo väzenských podmienkach, ktorých účelom je diferencovaným spôsobom zabezpečiť výkon práv a povinností, podporovať a rozvíjať zmysel pre zodpovednosť, dodržiavanie zákonov a spoločenských noriem, pozitívne osobnostné vlastnosti, úctu k iným, sebaúctu a vzťah k rodine. Podpora sociálnych väzieb je zvlášť dôležitá u odsúdených žien, matiek maloletých detí. Prežívanie výkonu trestu odsúdenými ženami má svoje špecifiká. Zaobchádzanie sa viac orientuje na edukačné, kultúrne a spoločenské aktivity s cieľom vypestovať a posilniť rodinné vzťahy, napomôcť im pri úspešnom návrate do spoločnosti a občianskeho života, so zameraním na rešpektovanie právnych a morálnych noriem. Tieto ciele sme sa snažili intenzívnejšie naplňovať u odsúdených pred prepustením z výkonu trestu.

Sociálno-poradenská skupina poskytla priestor pre nácvik sociálnych zručností, informačno-poradenských služieb (sociálne, psychologické, právne, finančné poradenstvo), aktivity zamerané na možnosti pracovného uplatnenia, aktivity zamerané na podporu rodinných väzieb.

Dôležitou súčasťou je tiež cielená účasť odsúdených na skupinových aktivitách organizovaných v ústave osvetového, kultúrneho a vzdelávacieho charakteru, ktoré reflektujú ich konkrétne potreby. Zámerom je eliminácia rizika sociálneho zlyhania. V tejto súvislosti by sme chceli upriamiť pozornosť na prácu s kategóriou žien opakovane páchajúcich trestnú činnosť pod názvom „ZNOVU A INAK“, ktorej cieľom bolo pokúsiť sa „nabúrať“ systém myslenia, predovšetkým jeho rigiditu, prehodnotiť priority a tým sa pokúsiť o zmenu postojov a zaužívaného životného štýlu. Za prostriedok na dosiahnutie cieľov sme si zvolili dostupné a osvedčené psychologické metódy práce so skupinou (hranie rolí, psychodráma, prednáška, diskusia, arteterapia, biblioterapia a pod.) s využitím skupinovej dynamiky a videoprodukcie. Zamerali sme sa na emócie, vôľové a rozhodovacie procesy, sebaopoznanie, efektívnu komunikáciu. Pri tvorbe obsahového členenia sme vychádzali z výsledkov dlhodobého výskumu a poznania, že kriminálne správanie je výslednicou vzájomnej súhry vnútorných (osobnosť páchatela) a vonkajších činiteľov, ako aj motivácie kriminálneho správania, pre ktoré je typický súbor charakteristických zvláštností.

Priestor pre intenzívnejšiu analýzu problémov a ich riešenie poskytovala individuálna forma prístupu. V oblasti sociálnych služieb máme na mysli predovšetkým analýzu sociálnej infraštruktúry, sociálneho prostredia a skupín, v ktorých väznená osoba zastáva role, ich vplyv na správanie (predovšetkým kriminálne), utváranie postojov a hodnôt. Sociálna intervencia je využívaná pri riešení sociálnych problémov v záujme dosiahnutia sociálnej kompetencie so snahou o úspešnú a efektívnu integráciu so sociálnym prostredím, do ktorého sa odsúdení vrátia po prepustení na slobodu. Táto snaha súvisí najmä s účinným riešením sociálnych situácií, voľbou adekvátnych foriem a postupov, adaptáciou na podmienky a vzniknuté situácie. Motivácia odsúdených v začlenení sa do spoločnosti v zmysle dodržiavania platných právnych predpisov, morálnych a spoločenských noriem predstavuje dynamickú zložku sociálnej práce, využívajúcu stimuly, ciele, energiu a reguláciu (usmernenie). Za najdôležitejšiu považujeme motiváciu k sociálnej začlenenosti a motiváciu k činnosti a výkonnosti (uplatnenie sa na trhu práce, hľadanie si zamestnania, vlastný prospech a prospech pre spoločnosť). V súvislosti s tým, že našou klientelou sú odsúdené ženy, je potrebné uvedomiť si ich funkciu a postavenie v rodine. Predovšetkým pre ženy – matky je dôležité udržiavanie a posilňovanie rodinných väzieb a vzťahov, najmä s maloletými deťmi. V prípadoch, kedy počas pobytu matky vo výkone trestu sú deti umiestnené v ústavnej starostlivosti je udržiavanie kontaktov a pozitívnych vzťahov medzi matkou a dieťaťom o to dôležitejšie. Prostredníctvom neho je možno znížiť dôsledky páchania trestnej činnosti na neplnoletých členoch rodiny. V obzvlášť závažných, problematických prípadoch, či prípadoch vyžadujúcich dlhodobé riešenie bol vypracovaný plán sociálnej pomoci, ktorý bol akýmsi „sprievodcom“ pre sociálneho pracovníka a napomáhal orientovať sa v hľadaní efektívnych riešení a postupov.

V snahe o komplexnejšie a dlhodobo udržateľné riešenia problémov odsúdených žien za kľúčové považujeme posilňovanie zručností, spôsobilostí a kompetencií. Predchádza tomu analýza problematických a kritických oblastí života, diagnostika, spracovávanie hodnotenia rizík sociálneho zlyhania a vytyčovanie cieľov.

Tu vzniká priestor pre individuálnu prácu s odsúdenými ženami, ktorej súčasťou je aj psychologická starostlivosť. Zameriava sa najmä na pomoc a podporu, spracovávanie udalostí, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať ďalší život odsúdených, obmedzenie a formovanie psychických stavov, s charakterom dlhodobej psychickej záťaže vyplývajúcej z konfliktných, ťažko zvládnuteľných, krízových situácií a neriešených vnútorných problémov súvisiacich s osobným životom alebo pobytom vo výkone trestu. Uplatňuje sa najmä poradenstvo, intervencia, krízová intervencia, diagnostika, psychoterapia a osveta.

Súčasťou zaobchádzania s odsúdenými ženami umiestnenými vo výstupnom oddiele sú taktiež duchovné služby, režimové ovplyvňovanie, pedagogická činnosť a zamestnanie. Východiskom pre ich uplatňovanie je

program zaobchádzania, ktorý je počas výstupného oddielu rozšírený o také aktivity a pôsobenie, ktoré napomôžu eliminovať riziká sociálneho zlyhania v záujme úspešnej resocializácie odsúdených a ich plynulej integrácie do občianskeho života.

Obsahovú náplň stretnutí sme realizovali na základe vopred stanovenej štruktúry, ktorá pozostávala zo štyroch celkov:

1. **„Oblasť sociálnych vecí a sociálnej pomoci“** – v rámci tohto celku boli odsúdené oboznamované s aktuálnymi predpismi z oblasti poskytovania sociálnych služieb, sociálneho a dôchodkového zabezpečenia, sociálneho poistenia a zamestnávania. Odsúdené boli informované o možnostiach dopravy do miest bydlísk. Podľa potreby im bol vypracovaný plán mesta Nitry, s vyznačením trasy z ústavu na autobusovú a vlakovú stanicu. Boli im poskytnuté kontakty na sociálnych kurátorov príslušných úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, boli poučené o možnostiach pomoci zo strany sociálnych kurátorov a nárokoch na štátne sociálne dávky a resocializačný príspevok. V prípade potreby im boli poskytované adresy na iné zariadenia a inštitúcie zabezpečujúce sociálnu pomoc (resocializačné zariadenia, zariadenia poskytujúce náhradné formy bývania a pod.). Boli informované o spôsoboch vybavovania dokladov (občiansky preukaz, rodný list, preukaz poistenca), zdravotnej starostlivosti a pod.

2. **„Oblasť zamestnanosti“** – na stretnutiach tohto charakteru boli odsúdené motivované k aktívnemu hľadaniu zamestnania po prepustení na slobodu. Rozoberané boli kľúčové kompetencie odsúdených (vzdelanie, osobnostné predpoklady, spôsobilosti, zručnosti), ktoré zvyšujú šance a možnosti ich uplatnenia sa na trhu práce. Pozornosť sme sa snažili upriamiť aj na alternatívne formy zdrojov príjmu (príležitostné, sezónne práce, brigády, aktivačné práce a pod.). Odsúdené boli poučované o úlohe úradov práce v súvislosti s evidenciou v nezamestnanosti a evidenciou voľných pracovných pozícií.

3. **„Oblasť komunikačných zručností“** – za dôležitú súčasť úspešnej resocializácie sme považovali nácvik komunikačných metód a techník, ktoré zvyšujú ich sociálne kompetencie (interpersonálna komunikácia, výmena názorov, postojov, zásady slušného správania, orientácia v spoločenských situáciách a pod.). Počas stretnutí sme boli často konfrontovaní s obavami odsúdených z integrácie do pôvodného sociálneho prostredia, zmeny statusu a reakcií blízkeho aj širšieho okolia, čo negatívne vplýva na prežívanie a sebavedomie. S týmto fenoménom sme sa stretávali najmä u žien, odsúdených na dlhodobý trest za závažnejšiu trestnú činnosť (trestné činy proti rodine a mládeži, proti životu a zdraviu, proti ľudskej dôstojnosti), predovšetkým násilného charakteru. Stretnutia sme preto obohatili o nácvik modelových situácií, na ktorých participoval psychológ. Uvedené sa nám tiež osvedčilo v rámci nácviku vybavovania úradných záležitostí a komunikácii s inštitúciami. V záujme efektívnej komunikácie s potencionálnymi zamestnávateľmi sme trénovali písanie životopisu, motivačného listu a prijímací pohovor.

4. **„Oblasť ekonomického poradenstva“** – cieľom tejto časti bolo naučiť odsúdené ženy vypestovať si vzťah k peniazom, pochopiť ich význam, vážnosť a úlohu, vysvetliť im hodnotu eura, priblížiť mince a bankovky platidla, poučiť odsúdené o správnom investovaní a hospodárení s peniazmi. Priblížili sme im úlohu bankových a nebankových subjektov, poučili sme ich o rizikách spojených s čerpaním úverov (zadlžovanie, zataženie rodinného rozpočtu, splácanie). V rámci uvedeného celku bol odsúdeným ženám poskytnutý náhľad do právneho systému štátu, snažili sme sa ich zorientovať v právnych súvislostiach. Na stretnutiach podľa potreby participovali pracovníci skupiny ekonomiky a organizačno-právnej skupiny.

Po implementácii projektu od 01.10.2018 boli odsúdené ženy, rovnako ako pred uvedeným obdobím, zaraďované do sociálno-psychologickej výcvikovej skupiny so zameraním na pomoc pri úspešnom návrate do spoločnosti. Podľa potreby im boli poskytované psychologické a sociálne služby individuálnou formou, ktoré boli zamerané na riešenie konkrétnych problémov a potrieb odsúdených s dôrazom na poradenstvo, nácvik sociálnych zručností, poskytovanie potrebných praktických informácií o spoločenskom živote, najmä v sociálnej a právnej oblasti, o možnostiach zamestnať sa, základoch finančnej gramotnosti, ako aj aktivity zamerané na záťažové situácie v súvislosti s prepustením na slobodu.

V záujme plnenia úloh vyplývajúcich z národného projektu „Šanca na návrat“ bola s odsúdenými realizovaná skupinová aktivita s názvom: „Informačno-poradenské služby vo výstupnom oddiele“. Hlavnými témami aktivity boli:

1. Spôsob ukončenia trestu a úkony s tým spojené
 - dokumenty vystavované odsúdeným pred prepustením
 - preverovanie finančnej situácie odsúdených
 - odovzdanie výstrojných súčastí a preverenie sezónne vhodného oblečenia
2. Cestovanie do miesta bydliska
 - cestovný poriadok, vyhľadanie dopravného spojenia
 - orientácia v meste
 - eliminácia úzkosti s tým spojená
3. Ubytovanie po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody
 - preverenie sociálnych podmienok v súvislosti s bývaním
 - prebratie alternatívnych možností bývania
4. Kontakty s príbuznými
 - spôsoby a intenzita komunikácie s príbuznými počas výkonu trestu odňatia slobody
 - analýza rodinných vzťahov, rizikových faktorov
5. Vybavovanie dokladov
 - občiansky preukaz, pas, preukaz poistenca
 - inštitúcie (miesto a spôsob vybavovania)
6. Trh práce
 - pracovné príležitosti, orientácia na trhu práce
 - spôsoby hľadania zamestnania
 - motivácia k pracovným aktivitám a zvyšovaniu kvalifikácie

- evidencia na Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny, systém štátnych sociálnych dávok

7. Rizikové faktory

- na základe individuálnych potrieb odsúdených, analýza
- strategické plány, krátkodobé a dlhodobé ciele.

8. Štátne sociálne dávky a evidencia na Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny

- spôsob evidence na Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny
- systém odvodov do zdravotnej poisťovne
- doba nezamestnanosti v súvislosti s dôchodkovými dávkami
- dávka v hmotnej núdzi, resocializačný príspevok, podpora v nezamestnanosti a príspevky a kompenzácie

9. Motivačné faktory

- sebahodnotenie, posilnenie vnútorných (vlastných) zdrojov,
- analýza a podpora rodinných väzieb,
- postojová sféra, hodnotová orientácia.

Počas obdobia zaobchádzania s odsúdenými vo výstupnom oddiele sa nám osvedčila a chceli by sme vyzdvihnúť najmä spoluprácu s inštitúciami a organizáciami štátnej a neštátnej správy, bez ktorej mnohé problémy odsúdených v penitenciárnych podmienkach nie je v našich silách riešiť. Vzhľadom k tomu, že zaobchádzame s odsúdenými ženami, pre ktoré je dôležité udržiavanie a posilňovanie rodinných väzieb a vzťahov „matka a dieťa“, snažíme sa o zintenzívnenie týchto kontaktov prostredníctvom spolupráce s inštitúciami zabezpečujúcimi starostlivosť o deti. Zvlášť je to dôležité, ak puto medzi matkou a dieťaťom bolo silné a výkon trestu ich rozdelil a dieťa bolo zverené do ústavnej starostlivosti. Za týmto účelom realizujeme návštevy detí v ústave. Môžeme konštatovať, že návštevy prispievajú k pozitívnej motivácii odsúdených pre bezproblémový výkon trestu. V tejto súvislosti bola nadviazaná aj spolupráca so Slovenským výborom UNICEF, ktorí sa zaoberá ochranou dieťaťa a rodiny.

Osvedčila sa nám aj štruktúra obsahovej náplne skupinového zaobchádzania do 4 celkov, ktorá efektívne reaguje na potreby odsúdených pred ukončením trestu.

Naopak, za negatíva považujeme nedostatok personálu a priestoru pre prácu, odsúdené umiestnené na rôznych oddieloch a pracoviskách, problém so zosúlaďovaním jednotlivých aktivít v rámci režimu dňa a činnosťami vo výstupnom oddiele, neprítomnosť odsúdených z dôvodu diaľkových eskort, v neposlednom rade nízka mentálna úroveň odsúdených. Mnohé z nich majú nepostačujúci intelekt na pochopenie daných tém a rozvíjanie dialógu. Často je nutné opakovane vysvetľovať jednotlivé obsahy uvedených tém, hlavne v oblasti ekonomického poradenstva.

Uvedené problémy sú zároveň aj rezervami súčasného stavu a fungovania výstupného oddielu. Okrem iných problémov, ktorých riešenia sú už zapracované v projekte, navrhujeme zvážiť najmä problematiku zaraďovania odsúdených do práce počas trvania ich pobytu vo výstupnom oddiele. Projekt „Šanca na návrat“ má potenciál mnohé problémy zmeniť. Víťame najmä spoluprácu s mimorezortnými organizáciami a inštitúciami

štátnej a neštátnej správy, ktorá prepojí penitenciárnu a postpenitenciárnu starostlivosť.

Záverom si dovoľujeme upriamiť Vašu pozornosť na Kristínu, ako na jeden z mnohých príkladov odsúdených žien, ktorým intenzívna a systematická práca pred ukončením trestu odňatia slobody pomohla zmierniť obavy, odstrániť mnohé, najmä sociálne problémy a „reštartovať“ civilný život.

Kazuistika

Anamnéza

Kristína, 40 ročná žena, vyrastala v úplnej rodine. Detstvo popisovala ako nie príliš šťastné, otec bol alkoholik, býval agresívny voči rodine. Obaja rodičia zomreli, ťažko znášala najmä smrť matky, na ktorú bola citovo naviazaná. Z otcovho prvého vzťahu mala 3 súrodencov, jeden z bratov zomrel na cirhózu pečene, so sestrou Františkou a bratom Štefanom nie je dlhodobejšie v kontakte. Počas výkonu trestu sa ich opakovane pokúšala písomne kontaktovať, neúspešne.

Ukončila SOU s maturitou v odbore protetik bandáží. Zamestnala sa vo svojom odbore, v ktorom pracovala 5 rokov, neskôr, 8 mesiacov ako upratovačka. Od r. 2001 opatrovala rodičov a bola na rodičovskej dovolenke. Pred nástupom do výkonu trestu odňatia slobody bola 1,5 roka bez zamestnania.

Ako slobodnej sa jej narodil syn Richard. Keď mala 30 rokov sa vydala, z manželstva sa narodili 2 deti. Žili v spoločnej domácnosti s jej matkou. Manžel odišiel od rodiny pre nezhody. Ich vzťahy sa narušili, v spoločnej domácnosti nežili viac ako 2 roky pred nástupom do výkonu trestu. Po smrti matky prišla o byt, bývala v azylovom dome asi 1,5 roka. Všetky 3 deti boli najskôr zverené do starostlivosti manžela. S manželom a deťmi nebola dlhodobo v kontakte, nakoľko manžel jej kontakt s deťmi odopieral. Veľmi tým trpela. Po intervencii sociálneho pracovníka bolo zistené, že otec detí starostlivosť zanedbáva a deti boli vyňaté z jeho starostlivosti a zverené svokre odsúdenej, s ktorou sa neskôr podarilo obnoviť kontakt. Manželstvo bolo rozvedené krátko pred ukončením výkonu trestu.

Odsúdená bola fajčiarka, skúsenosti s inými návykovými látkami neudávala. Psychiatricky bola liečená pre úzkostnú a depresívnu symptomatiku, bez suicidálnych sklonov. Zdravotné obmedzenia nemala.

Vo výkone trestu bola prvýkrát pre trestný čin výroby a šírenia detskej pornografie a sexuálneho zneužívania. Trestnú činnosť mala tendenciu bagatelizovať. Kristína bola odsúdená na 7 rokov úhrnným trestom do ústavu s minimálnym stupňom stráženia, zaradená do diferenciačnej skupiny „B“. Inštitút podmieneného prepustenia nevyužila pre obavy z návratu do civilného života, z výkonu trestu bola prepustená v mesiaci november 2018.

Diagnóza

Išlo o odsúdenú s intelektovými schopnosťami v strednom pásme priemeru, s nižším náhľadom na objektívnu realitu, emočne menej zrelú,

senzitívnu, naivnejšie reflektujúcu vonkajšie podnety. V záťažových situáciách mala sklony k somatizáciám, autoakuzáciám, úzkosti a neistote. Sociálne sa dištancovala od okolia, bola introvertne orientovaná. Agresívne prvky v správaní sa u nej nevyskytovali. Autority plne rešpektovala, ochotne kooperovala s personálom väznice. K riešeniu problémov pristupovala aktívne.

Status praesens

- narušené sociálne vzťahy v rodine (bez kontaktu s deťmi, v rozvodovom konaní),
- strata sociálneho zázemia (status bezdomovca, nepriaznivá ekonomická situácia, bez zamestnania),
- psychický diskomfort (úzkosť, psychická nevyrovnanosť, depresie, obava z návratu do civilného života).

Prognóza

- získanie sebaistoty a osobnostných kompetencií v riešení rodinných vzťahov (obnovenie kontaktu s deťmi, sprevádzanie klientky v priebehu rozvodového konania),
- zabezpečenie ubytovania (zvýšením aktívnej účasti klientky pri hľadaní možností, poskytnutím potrebných kontaktov s kompetentnými inštitúciami a organizáciami, priamou pomocou prostredníctvom sociálneho pracovníka a ústavného kaplána),
- zvýšenie odbornej kvalifikácie zaradením do rekvalifikačného kurzu v odbore kuchár, absolvovaním kurzu právnej pomoci (s cieľom zvýšiť právne a morálne vedomie),
- zabezpečenie zamestnania po prepustení na slobodu (sprostredkovaním kontaktov s potencionálnymi zamestnávateľmi, písaním životopisu, motivačného listu a poradenstvom),
- stabilizovanie ekonomickej situácie (zaradením klientky do práce počas výkonu trestu s využitím získanej kvalifikácie a vedením k efektívnemu hospodáreniu s finančnými prostriedkami).

Odsúdenú sme počas pobytu vo výstupnom oddiele:

- zaradili do vzdelávacej aktivity „Právo na každý deň“ a rekvalifikačného kurzu v odbore „kuchár“, ktorý ukončila získaním certifikátu, z ktorého nie je zjavné, že ho absolvovala počas výkonu trestu,
- dlhodobo jej bola poskytovaná psychologická starostlivosť za účelom stabilizácie psychického stavu, rozvoja sebapoznania, prehĺbenia introspekcie a podporovaná k nadobudnutiu sebaistoty počas resocializácie,
- terapeuticky bola vedená obdobím matrimoniálnej krízy, rozvodu a prijatia nového statusu,
- psychológom bola vedená k zreálneniu náhľadu na trestnú činnosť v súvislosti s morálnymi hodnotami spoločnosti,
- na podnet sociálneho pracovníka v spolupráci so sociálnou kuratelou úradu práce sociálnych vecí a rodiny v mieste bydliska odsúdenej

- a mieste pobytu detí boli klientke zabezpečené informácie o deťoch, sprostredkovaný kontakt s nimi a neskôr osobný kontakt formou návštev, návštevy detí boli pravidelne konzultované so sociálnym kurátorom a psychológom,
- v spolupráci s príslušným mestským úradom bol zabezpečený rodný list odsúdenej,
 - prostredníctvom intenzívnej spolupráce sociálneho pracovníka a väzenského kaplána bolo zabezpečené náhradné ubytovanie v cirkevnej charitatívnej organizácii v blízkosti bydliska detí,
 - klientka bola odovzdaná do starostlivosti sociálneho kurátora úradu práce, sociálnych vecí a rodiny za účelom ďalšej pomoci po prepustení na slobodu,
 - s odsúdenou bol spísaný životopis a motivačný list, bolo jej poskytované poradenstvo vo vzťahu k uplatneniu sa na trhu práce, odsúdená bola skontaktovaná s pracovnou agentúrou Amikov.

Pri uvedených intervenciách boli použité metódy rozhovoru, pozorovania, vysvetľovania, poradenstva, stimulácie, analýzy, príkladovania, kompenzácie, korekcie a iné.

Katamnéza

Kristína bola prepustená z výkonu trestu odňatia slobody po vykonaní celej dĺžky trestu. Väzenské zariadenie opustila zhruba pred 2 mesiacmi. Ekonomická situácia v čase prepustenia na slobodu jej umožnila vybavenie potrebných dokladov a zaplatenie ubytovania na 2 mesiace. Odchádzala s optimistickou prognózou do budúcnosti.

Z dostupných zdrojov sa nám podarilo zistiť, že býva v charitatívnej organizácii poskytujúcej náhradné bývanie azylového typu. Na ceste do zariadenia bola sprevádzaná tamojšími pracovníkmi. Je zamestnaná, pracuje ako kuchárka. Absolvovala dva prijímacie pohovory na perspektívnejšie pracovné miesta. V listoch sa vyjadrila, že je aktuálne spokojná, situácia, v ktorej sa nachádza jej poskytuje dostatočné zázemie a stabilitu. O udržiavaní kontaktov s deťmi po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody nemáme vedomosť. Kristína však dostala „ŠANCU NA NÁVRAT“.

Zaobchádzanie s odsúdenými vo výstupnom oddiele pred implementáciou Národného projektu „Šanca na návrat“ a po implementácii - ÚVTOS pre mladistvých Sučany

por. Mgr. Simona Novosedliaková, por Mgr. Róbert Novák

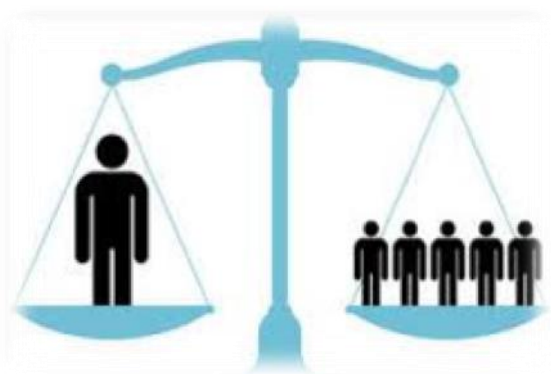
Ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany

Abstrakt: Doterajšia prax s odsúdenými zaradenými vo výstupnom oddiele z pohľadu psychológa a sociálneho pracovníka v Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany.

Personálne zabezpečenie VO v rámci projektu „Šanca na návrat“

„Príprava na prepustenie“
od januára 2016 do 15.10.2018
psychologička OVT
sociálna pracovníčka OVT
pedagóg

„Šanca na návrat“

štart

od 15.10.2018 do
31.12.2018

psychologička OVT

(kumulovaná funkcia)

„Šanca na návrat“

od 1.1.2019

Kompletný tím

psychologička

sociálny pracovník

pedagóg

PSYCHOLÓG (náplň práce a zameranie aktivít)

- Individuálna forma
- predpríprava- informácie od pedagógov, analýza dát z aplikácie výkonu trestu a výkonu väzby priebeh výkonu trestu odňatia slobody, postoj k trestnému činu, mapovanie aktuálnej situácie odsúdeného, pomenovanie zdrojov podpory, ako aj rizikových faktorov (prístup PCP)
- nastavenie spolupráce a samotná realizácia (poradenstvo, psychoterapia, plánovanie)
- Skupinová forma- mladiství
 - Plánovanie zamerané na človeka (PCP)
 - Skupiny s prvkami psychoterapie

SOCIÁLNY PRACOVNÍK ODDELENIA VÝKONU TRESTU (náplň práce a zameranie aktivít)

- do 31.12.2018 podľa programu „Príprava na prepustenie“
- 2 stretnutia po 2 hodiny
- Sociálna pomoc a poradenstvo
- Sociálne zručnosti
- Podpora zamestnanosti
- Nácvik praktických zručností
- praktické informácie: možnosti obdržania občianskeho preukazu, možnosť kontaktu na sociálneho kurátora, podmienky poskytovania resocializačného príspevku, možnosť evidencie na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, plánik s možnosťou dopravy, adresy na iné zariadenia a inštitúcie.

Čo funguje a čo nefunguje?

Funguje:

- Skupinové formy práce v rámci existujúceho kolektívu na oddiele
- Individuálne formy práce podľa potreby
- Plánovanie zamerané na človeka spoločne s odsúdeným
- Psychoterapia
- Poradenstvo
- Zaradenie do práce na 3 dni a 2 dni na oddiele
- Systematicky nastavená práca

Nefunguje (možnosť zlepšenia):

- skupinové formy práce bez zabehnutých komunit v rámci rôznych oddielov,
- zaobchádzanie v rámci výstupných oddielov po práci a cez víkendy (únava, zabehnuté aktivity po práci, rôzne zmeny, návštevy, nárok na vychádzky...),
- jednorázové stretnutia, nesystematická práca bez jasne nastavených stretnutí,

- skupiny s dospelými odsúdenými,
- uplatňovanie osobitných prostriedkov zaobchádzania vo výstupných oddieloch (§ 85 ZVTOS).

Základné problémy

- zjednotenie kritérií výberu, systém výberu v rámci ústavu,
- časová náročnosť pri individuálnej práci (individuálne plánovanie a prípravu na odchod z výkonu trestu odňatia slobody a zaradenie sa do života, hľadanie ubytovania, hľadanie zamestnania atď.),
- logistika práce pri neexistujúcom oddiele (časová aj priestorová náročnosť) - ubytovanie odsúdených s diferenciačnou skupinou VO na rôznych oddieloch, zaradenie na rôznych pracoviskách a absentujúce priestory pre prácu s odsúdenými vo výstupnom oddiele,
- nedostatočné premostenie pre spoluprácu s občianskymi združeniami a inými organizáciami, ktoré môžu byť prospešné pre ďalšiu prácu s bývalými klientami, chýba osobná skúsenosť spojená s návštevou týchto zariadení resp. s predstaviteľmi týchto organizácií (kompetencie a možnosti...), nastaviť komunikáciu a spoluprácu.

Kritéria umiestňovania

Ustanovenie § 85 ZVTOS

- spravidla trest dlhší ako 3 roky,
- osoby, kt. treba pomôcť pri vytváraní priaznivých podmienok na samostatný spôsob – ubytovanie, práca, predchádzajúca závislosť.

Dospelý odsúdený s diferenciačnou skupinou „B“ pred termínom podmiennečného prepustenia (perspektíva podmiennečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody)

- nie je predpoklad ďalšieho navýšenia trestu,
- prvý výkon trestu, bez disciplinárnych trestov, disciplinárne odmenený, pracovne zaradený, kritický postoj k trestnému činu,
- dôvod: prevencia negatívneho vplyvu stigmatizácie, posilnenie frustračnej tolerance, posilnenie vnútorných mechanizmov a vonkajších faktorov pre zaradenie sa do života (ubytovanie, práca, rodinné zázemie, potenciál, vzdelanie, záujmy).

Dospelý odsúdený s diferenciačnou skupinou „B“ blížiaci sa koncu trestu, trest menší ako 3 roky

- motivácia, kritický postoj k trestnému činu, rizikové primárne prostredie, predchádzajúca drogová závislosť atď.,
- posilnenie vnútorných mechanizmov a vonkajších faktorov pre zaradenie sa do života (ubytovanie, práca, rodinné zázemie, potenciál, vzdelanie, záujmy, liečba, resocializačné zariadenie).

Mladistvý pred termínom podmiennečného prepustenia

- prvý výkon trestu,

- bez disciplinárnych trestov,
- perspektíva prepustenia na podmienené prepustenie (disciplinárne odmeny, zmiernený režim, charakter trestného činu, rodinné zázemie),
- motivácia,
- predchádzajúca dobrovoľná / nariadená liečba- motivácia absolvovania pobytu v resocializačnom zariadení,
- prebiehajúce vzdelávanie- aké sú možnosti podpory v primárnom prostredí, posilnenie motivácie.

Mladistvý pred termínom konca trestu

- dlhší trest (1 rok a viac),
- motivácia,
- predchádzajúca dobrovoľná / nariadená liečba- motivácia absolvovania pobytu v resocializačnom zariadení,
- prebiehajúce vzdelávanie- aké sú možnosti podpory v primárnom prostredí, posilnenie motivácie.

Štatistika

r. 2017

celkovo 54 osôb

- 39 odsúdených mladistvých
- 5 odsúdených dospelých
- 10 odsúdených žien

r. 2018

celkovo 63 osôb

(do 30.09. 2018)

- 15 odsúdených mladistvých
- 9 odsúdených dospelých
- 12 odsúdených žien

(od 01.10.2018)

- 18 odsúdených mladistvých
- 6 odsúdených dospelých
- 3 odsúdené ženy

Kazuistika

- muž, 26 rokov

Rodinná anamnéza:

- starí rodičia (vzťahové osoby, „babka“- náhradná materská figúra, starý otec už je nebohý),
- otec- recidivista, absencia matky tesne po narodení- slabý kontakt, bez citovej väzby,
- absolvovaná ZŠ, SOU automechanik, prax v odbore,
- Recidíva: 5/0 (marihuana, krádeže, vodičský preukaz),
- Drogy: marihuana, pervitín,
- Pracovná anamnéza: automechanik,

- Psychologický posudok: v kontakte skôr submisívny, intelekt v dolnom pásme priemeru, reflexia reality naivná, osobnosť emočne a sociálne nezrelá, infantilnejšia v reagovaní (absencia matky- opustenie), v záťažových momentoch impulzívnejšie reakcie a rozhodnutia bez dostatočnej racionálnej kontroly, vo vzťahu k okoliu senzitívny najmä na kritiku a odmietnutie, závislejšie naviazanie sa vo vzťahoch.

Analýza problému

- identifikácia s „patologickou“ otcovskou figúrou
- páchanie trestného činu vždy spojené so závislým vzťahom k blízkej osobe (otec, drogová závislá priateľka)

Súčasný stav

- realizovaných 5 psychoterapeutických sedení - identifikácia a náhľad na typy vzťahových vzorcov, ktoré stoja na pozadí motivácie páchania trestného činu,
- má domov u starej matky, ukončené vzdelanie, reálne ciele,
- priestor pre prácu: právne povedomie, informačné poradenstvo, psychoterapeutické sedenia.

Prognóza

- potenciál - **reálne ciele**, na ktorých pozadí je silná motivácia, vzdelanie a záujem, rodinné zázemie u „babky“,
- vyžaduje si systematickejšiu prácu- psychoterapeutickú- potrebné doriešiť spracovanie vzťahu s otcom, dozrieť zo závislej pozície schopnej bezhraničných skutkov pre blízke osoby

Návrhy na zmenu

• jednotné pomenovanie kritérií umiestňovania do diferenciačnej skupiny „výstupný oddiel“, • štandardizácia procesu- základný „balíček“ v rámci zaobchádzania, ktorý dostane každý odsúdený vo výstupnom oddieli a „balíček“ aktivít v rámci výstupného oddielu podľa individuálnych potrieb klienta, • informačné poradenstvo - štandardizovaný proces, celý tím + klient + rodina, • zriadenie samostatného výstupného oddielu - časové aj priestorové zabezpečenie pre individuálnu a skupinovú prácu, • zapojenie pedagógov pre výstupné oddiely - do tímu „Šanca na návrat“ (školenia, konferencie, porady, informácie), • osoba premostujúca „dva svety“ pre odsúdeného- prechod z výkonu trestu odňatia slobody do resocializačných zariadení, primárneho prostredia, • zosieťovanie organizácií, ktoré môžu byť nápomocné pri ďalšej práci s klientom- nadviazanie kontaktu a osobnejších vzťahov, realizácia stretnutí a pomenovanie kompetencií, • komunikácia s kurátormi, monitorovanie prepustených klientov a podpora v rizikových oblastiach.

Prieskumná sonda (Europris) vo vzťahu k výstupným oddielom

JUDr. Denisa Hamranová, PhD.

Projekt „Šanca na návrat“, Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Abstrakt: Autorka v predmetnom príspevku analyzuje inštitút výstupných oddielov a im obdobných inštitútov v zahraničných právnych úpravách. Primárnym cieľom je nadobudnutie poznatkov o výstupných oddieloch v komparácii s úpravou v Slovenskej republike a zdrojom inšpirácie pre spracovávanie jednotlivých podkladov na zmenu úpravy výstupných oddielov na našom území.

ÚVOD

Generálne riaditeľstvo zboru v roku 2018 na prelome mesiacov októbra/novembra prispelo do systému KMS (Knowledge management system) – Europris – spracovaním otázok o výstupných oddieloch s cieľom zistenia praxe a skúseností iných štátov ohľadom výstupných oddielov, alebo nim podobným inštitútom, slúžiacim odsúdeným na prípravu na život pre prepustení.

Na uvedené otázky odpovedalo spolu 13 krajín.

Uvedené otázky zneli nasledovne:

V súvislosti s uvedeným Vás chceme poprosiť o zodpovedanie nasledovných otázok:

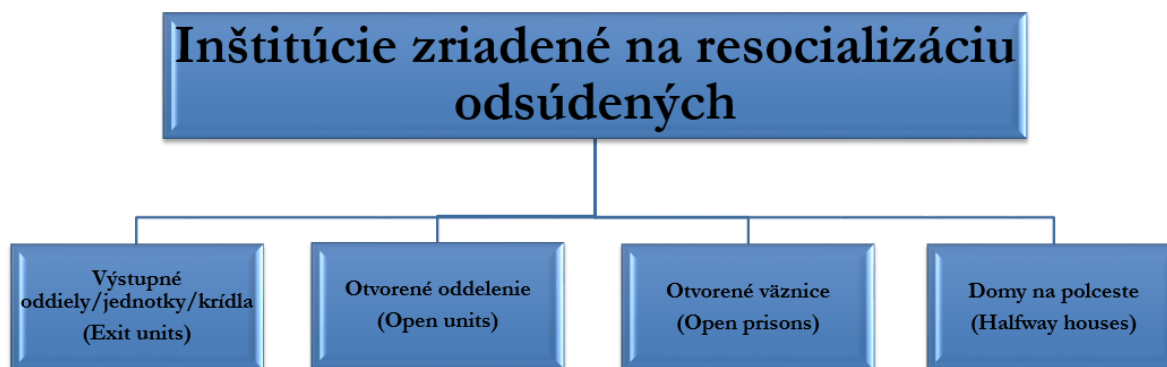
- 1. Je vo Vašej krajine upravený obdobný inštitút výstupného oddielu vo väznici, do ktorého sa umiestňuje väznená osoba s cieľom prípravy na podmienky po prepustení z výkonu trestu? Ak áno, akú percentuálnu časť tvorili väznené osoby vo výstupných oddieloch, resp. v rámci obdobného inštitútu z celkovej väzenskej populácie (údaj k 31.12. 2017)?*
- 2. Aké podmienky musia byť splnené pre umiestnenie do takéhoto oddielu / obdobného inštitútu (napr. výkon trestu odňatia slobody nad 3 roky; primeraná doba pred skončením výkonu trestu; určitý druh kriminality, súhlas odsúdeného atď.), resp. je do výstupného oddielu umiestňovaná každá väznená osoba?*
- 3. Kto (aký orgán – väzenská služba / súd) rozhoduje o umiestnení väznenej osoby do výstupného oddielu/obdobného inštitútu a sú osoby umiestnené vo výstupnom oddiele /obdobnom inštitúte separované na základe vybraných kritérií (napr. určenie rizika, podľa druhu spáchanej trestnej činnosti a pod.)?*

4. Aké je materiáľno-technické a priestorové zabezpečenie takéhoto oddielu (napr. či je výstupný oddiel súčasťou iných oddielov vo väznici alebo je separovaný; z akých miestností pozostáva; obsah vybavenia miestností; kapacita a ubytovacia plocha výstupného oddielu na 1 osobu, v čom presne sa líši od „štandardného“ výkonu trestu)?

5. V čom konkrétne je vo výstupnom oddiele / obdobnom inštitúte zmiernený režim oproti štandardnému výkonu trestu odňatia slobody (napr. neobmedzené návštevy; telefonovania a iné)?

Malta, Belgicko, Slovinsko, Írsko a Rumunsko v zmysle EUROPRISu odpovedali, že v rámci ich väzenského systému nie sú upravené výstupné oddiely, alebo im podobné oddiely, ktoré slúžia na prípravu odsúdených na prepustenie z výkonu trestu a ich následnú resocializáciu a reintegráciu do spoločnosti. Aj napriek tejto skutočnosti sa v mnohých krajinách nachádzajú viaceré inštitúcie v podobe domov na polceste (halfway houses), alebo otvorené väznice (open prisons), resp. open units.

Schéma 1: Prax v jednotlivých štátoch Európskej Únie

1. Právna úprava výstupných oddielov v krajinách v strednej Európe

a) Maďarsko

- **Hungarian Prison Service**
- **Väzenská populácia:** 16 947
- **Typ:** Výstupné oddiely/jednotky

V Maďarsku je ubytovanie a bývanie väzňov upravené zákonom o väzenskom systéme (103. z CCXL, 2013).

Podmienky na zaradenie:

Podľa tohto predpisu môže byť iba odsúdený zaradený do výstupného oddielu, ak

- je odsúdený na prísny alebo stredný väzenský režim,
- vykonal trest odňatia slobody najmenej päť rokov a
- prepustenie z výkonu trestu sa očakáva do dvoch rokov.

Rozhodovací orgán:

O zaradení odsúdeného do výstupného oddielu rozhoduje riaditeľ väzenia, čo je upravené v Nariadení ministra spravodlivosti č.16/2014 (č. 63).

Materiálno-technické zabezpečenie:

Výstupný oddiel je oddelený od ostatných režimov, pretože sa naň aplikujú iné pravidlá. Výstupné oddiely nemajú odlišné materiálno-technické a priestorové požiadavky.

Výhody:

Zákon o väzenskom systéme (103. z CCXL, 2013) uvádza pravidlá, podľa ktorých:

- väzenské pravidlá môžu byť zmiernené,
- môže sa zúčastňovať na práci organizovanej mimo väzenia,
- regulácia v každodennom živote môže byť uvoľnená,
- môže sa pohybovať v určenej oblasti väzenia,
- môže mať pravidelný kontakt s penitenciárnym a probačným úradníkom.

Na základe nariadenia ministerstva spravodlivosti č. 16/2014 odsúdení vo výstupných oddieloch majú ďaleko viac možností oproti iným krajinám, ako napr. môžu získať celú sumu alebo časť sumy, ktorú je možné použiť na osobné potreby aj v hotovosti.

b) Nemecká spolková republika

Od prvého dňa výkonu trestu plán výkonu trestu orientovaný na prepustenie a resocializáciu vo všetkých väzniciach.

V rámci plánu výkonu trestu je potreba konať a pomôcť pri resocializácii každého z väzňov. Ak je táto požiadavka obzvlášť vysoká, zaradenie do výstupného oddielu sa začne ako súčasť plánu výkonu trestu.

Podmienky na zaradenie:

V zásade môže byť každý odsúdený bez ohľadu na trestný čin alebo dĺžku trestu zaradený do výstupného oddielu.

Rozhodovací orgán:

Väzenský personál rozhoduje o umiestnení v oddelených jednotkách.

Materiálno-technické zabezpečenie:

Nie sú tu žiadne odlišné požiadavky na oddelenie od ostatných oddielov.

Výhody:

Vo všetkých oddeleniach v zásade existujú možnosti zmiernenia ich vykonávania (napríklad návštevy úradov mimo väznice a domáce návštevy)

vo výstupných oddieloch. Zamestnanci majú okrem toho skúsenosti najmä s inštitúciami mimo väznice a s reintegráciou.

2. Právna úprava výstupných oddielov v anglických právnych systémoch

a) Anglicko

- **Her Majesty's Prison Service/National Offender Management Service (NOMS)**
- **Celková väzenská populácia:** 82 384
- **Typ:** Open units, open prison, Resettlement Prison

Neexistuje žiadna legislatívna úprava výstupných oddielov, hoci niektoré väznice majú podobný typ dojednaní, v rámci ktorého sú väzni presunutí do jednotky alebo krídla vo väzení, ktoré sa zameriavajú na potreby ich prepustenia z výkonu trestu. Uvedené zahŕňa poskytnutie poradenstva a podpory pri hľadaní bývania, získania práce a hospodárenia s finančnými prostriedkami, rovnako aj akúkoľvek podporu, ktorú potrebujú v rámci zdravotnej a sociálnej starostlivosti. Podmienkou je, aby všetci väzni dostali takéto služby počas posledných troch mesiacov svojho trestu. Táto služba je známa aj ako Through the Gate (TTG). Od reforiem v roku 2014 sa tieto služby realizujú prostredníctvom Community Rehabilitation Companies (CRCs), ktorá koordinuje plánovanie prepustenia odsúdených a poskytuje služby pred prepustením.

V súčasnosti poskytujú otvorené väznice pre mužov, u ktorých sa odhaduje, že predstavujú nízke riziko úniku alebo úteku a nízke riziko spáchania trestného činu voči spoločnosti. V súčasnosti existuje 13 otvorených väzníc pre dospelých mužov v Anglicku a vo Walese spolu 5 500 mužov, čo je 6,8 % z celkového počtu mužov. Okrem toho sa plánujú dve nové účelové stavby na výstavbu Resettlement prisons, z ktorých každá bude mať kapacitu 1700 mužov.

Všetci väzni majú automaticky nárok na služby TTG definované vyššie, počas posledných 12 týždňov ich výkonu trestu odňatia slobody bez ohľadu na to, v akej väznici vykonávajú trest odňatia slobody. Všetky výnimky (napríklad sexuálne alebo teroristické trestné činy) a väčšina odsúdených na menej ako 12 mesiacov sa musí prísne posudzovať pri umiestňovaní do otvorených väzníc. Cieľom je držať väzňov v najnižšej možnej bezpečnostnej kategórii v súlade s prevenciou úniku alebo ohrozenia verejnosti alebo bezpečnosti.

V otvorených väzniciach je menej obvodovej bezpečnosti než v uzavretých väzniciach. Väzni môžu s vopred dohodnutým súhlasom opustiť väzenie bez dohľadu, s cieľom hľadať zamestnanie, absolvovať školenia a príležitostne pracovať, navštíviť rodinu a priateľov. Zároveň sa zúčastňujú

na stretnutiach v komunitách, podliehajúcich individuálnym hodnoteniam rizika.

V presídľovacích a otvorených väzniciach sa dôraz kladie na prípravu väzňov na opätovné začlenenie do spoločnosti. Táto príprava sa líši v závislosti od osoby. Community Rehabilitation Companies (CRCs), je organizácia, ktorá pomáha ľuďom organizovať ubytovanie, školenia, zabezpečuje zamestnanie, právne služby, lieky, sociálnu a lekársku starostlivosť. Väzni v otvorených/presídľovacích podmienkach môžu tiež pristupovať k uvoľneniu na dočasnú licenciu, ktorú možno použiť na zamestnanie, školenia a na vybudovanie, opravu a udržiavanie rodinných a komunitných väzieb. Dočasné prepustenie zahŕňa denné prepustenie, aby odsúdení mohli absolvovať kurz alebo navštíviť rodinných príslušníkov, rovnako zahŕňa, aby aj cez noc mohli ostať na adrese svojho trvalého pobytu na jednu alebo viac nocí v rámci prípravy na odchod z väzenia.

Princíp blízkosti domova sa vzťahuje na Resettlement Prisons. To znamená, že prevažná väčšina odsúdených bude ľahšie budovať a udržiavať prepojenie s rodinou, priateľmi a širšou komunitou pred prepustením. Existuje celý rad iniciatív, ktoré možno použiť prostredníctvom Resettlement Prisons, ako sú domáce kluby, v rámci ktorých môžu odsúdení navštevovať deti po škole. Ľudia nemusia nevyhnutne tráviť čas vo väzení blízko domova; skôr sa posielajú do zariadenia, ktoré najlepšie zodpovedá ich identifikovaným potrebám a rizikám. To môže zahŕňať zaradenie do väzenia určené pre špecializované kohorty, napríklad pre mužov odsúdených za sexuálne trestné činy, alebo pre cudzincov, ktorí majú záujem na domácom úrade (to znamená, kto môže byť deportovaný po dokončení trestu).

Okrem vzdelávania a potrieb súvisiacich s rizikom môžu mať väzni aj iné rozdielne individuálne potreby; napríklad môžu potrebovať podporu pri vzdelávaní v prípade porúch učenia, pomoc pri riešení závislosti od návykových látok, alebo pomoc pri zlepšovaní vzťahov. Keď sa odsúdeným blíži koniec výkonu trestu, presťahujú sa do presídľovacích/otvorených väzníc podľa ich hodnotenia.

Obr. 1: Otvorená väznica HM Hatfield

Obr. 2: Otvorená väznica HM Ford

b) Severné Írsko

- **Northern Ireland Prison Service**
- **Väzenská populácia:** 1 404
- **Typ:** Polootvorené väznice

Vo väzenstve sú v Severnom Írsku 2 hlavné oblasti Burren & Foyleview (Polootvorené väznice), ktoré sa radia medzi najpokročilejšie oblasti v progresívnom prostredí, v rámci ktorého boli väzni prepustení.

Podmienky na zaradenie:

Pre zaradenie do týchto oblastí musia byť splnené nasledovné podmienky:

- musí sa úspešne zapojiť do programu dočasného prepustenia, ktoré zahŕňa prenocovania mimo ústavu
- žiadny záznam o šikanovaní za posledné 2 roky,
- žiadne disciplinárne tresty za posledných 12 mesiacov,
- žiadna história porušenia/zlyhania podmieneného prepustenia.

Zaradenie podlieha splneniu kritérií a rovnako buď ako výsledok žiadosti samotného odsúdeného o zaradenie, ktorý sa odporúča na základe komisie alebo odporúčania PCNI (The Parole Commissioners for Northern Ireland). Umiestnenie potom podlieha predpísanému postupu.

Schéma umiestnenia väzňa do polootvorenej väznice pozostáva z 3 fáz. Dĺžka času stráveného v každej fáze je individuálne prispôbená každému väzňovi, berúc do úvahy kategóriu väzenia a jeho rizika.

- Fáza 1 (2-4 týždne) - používa sa na prípravu a pomoc na zabezpečenie zamestnania.
- Fáza 2 (6-9 mesiacov) – výkon práce v priebehu dňa, následne návrat do väznice, a to každý večer od pondelka do štvrtka. Po práci v piatok

dostanú dočasné povolenie, ak je vhodné stráviť víkend mimo väznice a následne sa vrátiť priamo do práce v pondelok.

- Fáza 3 (6-9 mesiacov) – v prípade, ak odsúdený postúpil do tretej fázy, je možnosť aby bývali v komunite a pracovali na plný úväzok. Po uplynutí štrnástich dní podajú správy o predbežnom šetrení. Pred koncom fázy 3 sa vyžadujú správy zo strany dozorného orgánu/probačnej služby.

c) Írsko

- **The Irish Prison Service**
- **Väzenská populácia:** 3 911
- **Typ:** Polootvorené väznice, otvorené väznice

Zo 14 inštitúcií v írskych väzenských zariadeniach je jeden z nich klasifikovaný ako "semi-open" (Tréningová jednotka) a dve väzenia sú klasifikované ako "otvorené" (Loughan House a Shelton Abbey). Minimálne bezpečnostné opatrenia vrátane absencie mreží na oknách a malý počet väzenských zamestnancov. Väzni v otvorených väzniciach majú vlastné kľúče od svojich izieb s cieľom zvyšovania dôstojnosti a pocitu zodpovednosti.

Obr.3: Otvorená väznica Shelton Abbey

Obr. 4: Otvorená väznica Loughan House

d) Škótsko

- **Scottish Prison Service**
- **Väzenská populácia:** 7822
- **Typ:** Community Integration Units (CIUs), Otvorené väznice

Castle Huntly je jediné otvorené väzenie v Škótsku, ktoré má kapacitu 285 dospelých mužov s nízkou bezpečnostnou kontrolou. Po dôkladnom procese posúdenia rizika a po určitom období vo výkone trestu v uzavretej väznici môžu byť odsúdení preradení do tejto väznice, kde je kladený dôraz na prípravu odsúdených na prepustenie, čo zahŕňa zvýšenú osobnú zodpovednosť, prípravu na zamestnanie s cieľom znížiť riziko recidívy a prispieť k bezpečnej spoločnosti.

Opätovné začlenenie do spoločnosti je kľúčovou súčasťou cieľa škótskych väzenských služieb, ktorým je zníženie recidívy. Community Integration Units (CIUs) sa zameriava na tých väzňov, ktorým končí výkon trestu a ktorí sú považovaní za vhodných na prechod na takúto jednotku, ktorá prinesie výhody bývania, rodiny a ponúka príležitosť využiť služby externých organizácií. CIUs sú umiestnené v mnohých ústavoch. Cieľom je vytvoriť efektívne komunitné prepojenia pre väzňov tým, že ponúkajú množstvo príležitostí, ktoré prispievajú k ich pokroku pri návrate domov, pre rodinu. Konečným cieľom je zníženie rizika recidívy a príprava väzňov na opätovné začlenenie späť do spoločnosti.

Podmienky na zaradenie:

Zvažovanie zaradenia do CIUs sa v jednotlivých prípadoch a kritériách môže líšiť, ale vo všeobecnosti musia byť u väzňa splnené tieto podmienky:

- právna spôsobilosť,
- absencia záznamu o nevhodnom správaní za posledné tri mesiace,

- pobyt vo Veľkej Británii po prepustení,
- absencia akéhokoľvek odvolacieho konania,
- absencia úteku z väzenia,
- nedôjde k identifikácii potrieb, ktoré v spoločnosti nemožno splniť,
- mal dva negatívne testy na drogy za posledné tri mesiace,
- má zabezpečené bývanie a vypracovanú správu o tom,
- nemá záznam v policajnej alebo spravodajskej službe
- nemá žiadne mimoriadne poplatky, vrátane výnosov z trestných činov.

CIUs sa zameriava na:

- zabezpečenie pokroku smerom k väčšiemu zapojeniu väzňov do spoločnosti,
- riešenie akýchkoľvek potrieb, a pokiaľ je to možné, zabezpečiť kontakt s vonkajšími agentúrami s podporou externých agentúr,
- pomáhať pri zabezpečovaní bývania a zamestnania

Účelom CIUs je tiež:

- pripraviť väžňa na prepustenie a začlenenie do spoločnosti,
- znížiť účinky inštitucionalizácie,
- na základe efektívneho hodnotenia rizík postupne testovať schopnosť väzňov žiť samostatne a vžiť sa so spoločnosťou,
- vybaviť väzňov potrebnými životnými zručnosťami, aby sa vrátili späť do spoločnosti s nižšou úrovňou pravdepodobnosti recidívy a rizika poškodenia.

CIUs majú multidisciplinárny prístup k riešeniu prípadov, ktoré zabezpečujú individuálne potreby a sú zhromažďované zmysluplným a dosiahnuteľným spôsobom. Adresár služieb je k dispozícii všetkým väzňom CIUs v zmysle kto a čo je k dispozícii a ako je možné získať tieto služby. Kontakt s agentúrou je sprostredkovaný cez osobného dôstojníka.

CIUs majú partnerstvá so širokou škálou organizácií, ako napríklad:

- Criminal Justice Social Work departments,
- Job Center Plus,
- C.A.B.,
- APEX SACRO,
- Agentúry pre bývanie a služby.

Obr. 5: Otvorená väznica Low Moss

Obr. 6: Otvorená väznica HMP Castle Huntly

3. Pobaltské krajiny a Škandinávia

a) Litva

- **Prison Department of Lithuania**
- **Väzenská populácia:** 5909
- **Typ:** Halfway houses, Otvorené väznice
- **Projekt:** The project 'Reduce numbers of inmates in prison of high security by establishing four new open prisons' (Norway grant)

Halfway houses/open prison - otvorené v rokoch 2015-2016, pričom 80 väzňov (kapacita pre štyri domy) je vybraných správami väzníc a väzenských zariadení. V domoch na polceste je umiestnených 1,13 % väzňov z celkovej väzenskej populácie (67 väzňov). Náklady na vybudovanie domov na polceste predstavovali cca 1,45 milióna EUR.

Podmienky na zaradenie:

- nesmie uplynúť viac ako 18 mesiacov a nie menej ako 6 mesiacov do prepustenia z výkonu trestu,
- nízke alebo stredné riziko trestného činu,
- vlastní pas alebo občiansky preukaz,
- musí mať prácu, alebo sa chystá študovať (je to podmienkou, aby každý odsúdený vykonával takúto činnosť každý deň v domoch na polceste),
- uložený výkon trestu nie je dlhší ako 10 rokov,
- musí mať právo na podmienenečné prepustenie,
- musí mať vykonanú 1/3 trestu. Sexuálni delikventi, recidivisti a cudzinci nemajú právo na umiestnenie do domov na polceste.

Rozhodovací orgán:

Komisia rozhoduje o umiestnení odsúdených do domov na polceste podľa väzenského rizika a potreby hodnotenia a správania vo väzení.

Materiálno-technické zabezpečenie:

Domy na polceste sú súčasťou väzníc (ale budovy sú stavebne oddelené od väznice). Nie sú tu žiadne konkrétne požiadavky, musia spĺňať hygienické normy pre väznice, vybavenie miestností musí obsahovať nábytok atď. Od klasickej väznice sa odlišuje tým, že ide o štandardný trest odňatia slobody vyznačujúci sa zmierňujúcim režimom a bez použitia špeciálneho bezpečnostného vybavenia. Na izbe sú 2-4 odsúdení. Domy na polceste nepodliehajú stráženiu. V jednom dome na polceste je umiestnených 20 väzňov a zamestnáva štyroch sociálnych pracovníkov, ako aj bezpečnostných a dozorných pracovníkov. Ďalšia osoba bude zodpovedná za údržbu a prevádzku.

Výhody:

Odsúdení, ktorí žijú v domoch na polceste, môžu vlastniť a používať svoje vlastné mobilné telefóny, počítače s prístupom na internet, bankové (platobné) karty a peniaze. Majú neobmedzené návštevy rodiny, právo na prácu alebo štúdium mimo väzenia. V uzavretom väzení je všetko naplánované pre vás. Väzni mi povedali, že je šok, že majú svoje vlastné peniaze a že môžu ísť do obchodu. Dom na polceste je špeciálnou jednotkou vo väznici, kde sú ubytovaní odsúdení, ktorí sa pripravujú na prepustenie. Prebiehajú resocializačné programy, nové programy, individuálny program zaobchádzania, ktorý sa môže meniť. Majú mať prípravu plánu (týždenné úlohy, zamestnanie, plánovanie rodinných návštev).

b) Dánsko

- **Department of prison and probation of Denmark**
- **Väzenská populácia:** 3635
- **Typ:** Halfway houses

Sedem domov na polceste s celkovým počtom 187 miest. Sú to rezidenčné inštitúcie pre páchatelov počas posledného obdobia ich výkonu trestu pred návratom do spoločnosti. Prevláda názor, že domy na polceste sú dôležitým prvkom celkového systému výkonu trestu a poskytujú najlepšie možné príležitosti na prepustenie a sociálne začlenenie/resocializáciu páchatelov.

Všetkých sedem domov na polceste prioritne slúži na prípravu prepustenia vo všeobecnej rovine, ale niekoľko z nich je špecializovaných na rôzne skupiny a aktivity. Napríklad jeden sa špecializuje na liečbu závislých na návykových látkach (HALFWAY HOUSE FOR DRUG & ALCOHOL ADDICTION), ďalší ponúka páchatelovi možnosť bývania spolu so svojimi rodinami. Tretí dom je koncipovaný takým spôsobom, podľa ktorého odsúdení žijú spoločne s nepáchatelmi (princíp plus/mínus), cieľom čoho je uskutočnenie výskumu týkajúceho sa pozitívnych a negatívnych vplyvov.

Podmienky na zaradenie:

Páchatel je tiež zvyčajne presunutý do domu na polceste, keď začne pracovať v bežnej práci alebo sa absolvuje študijný program vo vzdelávacom systéme. Odsúdení, ktorí sú zaradení v domoch na polceste, sa riadia tými istými pravidlami ako v otvorených väzniciach. Za normálnych okolností podliehajú pravidlám, ktoré sa vzťahujú na domy na polceste, čo znamená, že musia tráviť noci v dome na polceste. Najväčšie zastúpenie v domoch na polceste v zmysle zamestnancov majú sociálni pedagógovia a sociálni pracovníci.

c) Fínsko

- **Criminal Sanctions Agency**
- **Väzenská populácia:** 2 842

- **Typ:** Otvorená väznica

Vo Fínsku sú väznice buď zatvorené alebo otvorené. Asi jedna tretina (1. januára 2018: 33 %) väzňov je v otvorených väzniciach. Odsúdený môže byť umiestnený priamo do otvoreného oddielu alebo môže byť presunutý, aby tu vykonal koncovú časť výkonu trestu. Odsúdený môže byť rovnako podmienene prepustený zo zatvorenej aj otvorenej väznice tým spôsobom, aby vykonal zostávajúcu dĺžku trestu v skúšobnej dobe na slobode pod dohľadom. Počas skúšobnej doby je odsúdený elektronicky monitorovaný. Odsúdený žije doma, má povinnosť zúčastňovať sa na činnostiach a má presne definovanú aj územnú oblasť, v rámci ktorej sa môže pohybovať.

Podmienky na zaradenie:

Zaradenie do otvorenej väznice je založené na individuálnej úvahe. Požiadavka spočíva v tom, že odsúdený bol posúdený, že zostane vo výkone trestu a bude vhodný pre aktivity. V zásade všetci väzni majú možnosť dostať sa do otvorenej väznice prinajmenšom na konci svojho trestu, dokonca aj tí, ktorí sú odsúdení na doživotie. Odsúdení spojení s organizovaným zločinom nie sú zaraďovaní do otvoreného väzenia. Väzni zaradení do otvorenej väznice sa musia zaviazat k abstinencii od drog a alkoholu. Použitie takýchto látok je kontrolované pomocou testov.

Zaradenie (ak ide o zaradenie zo slobody/z vonka),

- trest odňatia slobody najviac na jeden rok,
- vhodnosť,
- motivácia,
- pripravenosť na dodržiavanie podmienok a abstinencia.

Preradenie zo zatvorenej do otvorenej väznice bez ohľadu na dĺžku trestu ak:

- presun na otvorenú inštitúciu podporuje realizáciu plánu na obdobie trvania výkonu trestu,
- vhodnosť na činnosti organizované v otvorenej inštitúcii alebo na iné činnosti,
- schválené otvorenou inštitúciou,
- nebude páchať trestný čin a nebude opúšťať otvorenú väznicu,
- zdržať sa omamných a návykových látok.

Vyradenie z otvorenej väznice:

Odsúdená osoba sa však umiestni do uzavretej väznice, ak je to opodstatnené dôvodom na podozrenie, že:

- nie je vhodný na činnosti organizované alebo schválené otvorenou inštitúciou;
- nebude dodržiavať poradie otvorenej inštitúcie;
- bude pokračovať vo svojej trestnej činnosti;
- opustí otvorenú inštitúciu bez povolenia; alebo to
- nebude dodržiavať opojnú abstinenciu alebo súhlas s jej kontrolou.

Odsúdená osoba môže byť umiestnená aj v uzavretom väzení, ak nie je v ústave otvorený priestor, alebo ak o to požiada samotný väzeň.

Rozhodovací orgán:

Hodnotiace centrá (3 vo Fínsku) rozhodujú celkovo o zaraďovaní do väzníc, a to aj pokiaľ ide o zaradenie do otvorenej väznice.

Materiálno-technické zabezpečenie:

Otvorené väznice nemajú oplotenie. Dvere na izbách sú otvorené a väzni majú kľúče do vlastnej izby (personál má kľúče do všetkých miestností). V mnohých prípadoch si väzni pripravujú svoje vlastné jedlo. Otvorené väznice majú zariadenia na prácu a iné aktivity, aj keď časť väzňov sa zúčastňuje pracovných činností mimo väznice. V otvorených väzniciach je menší počet strážnikov ako v uzavretých väzniciach. Ak sa otvorená väznica nachádza v meste/mestskej časti v mestskej oblasti, väzni môžu byť elektronicky monitorovaní.

Výhody:

Neexistujú žiadne brány, zámky ani uniformy (vlastné oblečenie) - to je otvorená väznica. Všetci v otvorenom väzení v Kerave požiadali, aby tam boli. Získajú okolo 8 dolárov za hodinu, majú mobilné telefóny, robia nákupy v meste a získajú tri dni dovolenky každých pár mesiacov. Niekedy absolvujú dohliadané kempingové a rybárske výlety.

Väzni môžu vlastniť peniaze a iné platobné nástroje. Odsúdení v otvorených väzniciach ľahšie získajú povolenie na účasť v činnostiach a službách mimo väznice. Používanie internetu a telefónu je menej obmedzené ako v uzavretých väzniciach.

d) Švédsko

- **Swedish Prison and Probation Administration**
- **Väzenská populácia:** 5 979
- **Typ:** Halfway houses

Vo švédskom väzenskom systéme neexistuje žiadna regulácia alebo existencia výstupných oddielov, definovaných v dotazníku. Švédske väznice majú tri bezpečnostné triedy a to vysoké bezpečnostné zariadenie, normálne bezpečnostné zariadenie a nízke bezpečnostné riziko. Každý odsúdený má svoj vlastný individuálny plán zaobchádzania, vrátane rehabilitačných programov, štúdií, odbornej prípravy atď. Súčasťou tohto plánu sú aj prípravy na prepustenie z výkonu trestu. Švédsko má systém štyroch osobitných prípravných opatrení na prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody a to v podobe:

- domov na polceste – halfway houses,
- činnosti na prepustenie,
- predĺžené činnosti na prepustenie.

Tieto aktivity sa odohrávajú mimo väzenia, kedy odsúdený opustí väzenie počas dňa, aby išiel do práce alebo do školy. Ak sa odsúdený zúčastnil na plánovaných činnostiach a bolo uňho posúdené bezpečnostné riziko, je možné, aby bol odsúdený premiestnený do väznice s nižšou bezpečnosťou blížiacou sa k prepusteniu.

ZÁVER:

V rámci prieskumu zahraničných úprav výstupných oddielov sme dospeli k viacerým záverom:

- Rôznorodosť inštitúcií na prípravu na opätovné začlenenie odsúdeného do spoločnosti.
- Povaha výkonu probácie - súkromný/verejný sektor.
- Silný vplyv sociálnych, ekonomických, politických a geografických podmienok.
- Odlišnosť legislatívnej úpravy trestných činov a výkonu trestu v jednotlivých krajinách.
- Uvedené inštitúty v jednotlivých krajinách môžu byť zdrojom inšpirácie pre štandardy, zatriedňovací mechanizmus a obsahové náležitosti resocializačných a výchovných programov.

Resocializační programy pro podmíněně propuštěné osoby

Mgr. Zuzana Stancová

Centrum sociálních služeb Praha, Česká republika

Abstrakt: Příspěvek je zaměřen na představení práce specializovaného odborného pracoviště Centra sociálních služeb Praha – Resocializační a reintegrační programy, které působí v ČR od roku 2001 a pohybuje se na pomezí penitenciární a postpenitenciární práce. V prezentaci budou představeny jednotlivé programové moduly pracoviště, které jsou zaměřeny především na odbornou práci s podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými osobami. Představení zahrnuje obsahové schéma pracoviště, příklady dobré praxe, zkušenosti a poznatky z práce s pachateli trestných činů i statistické údaje.

Centrum sociálních služeb Praha (dále jen „CSSP“) je příspěvkovou organizací hlavního města Prahy, které je jeho zřizovatelem. Tato organizace poskytuje prioritně terénní, ambulantní i pobytové služby široké škále osob v tíživé životní nebo sociální situaci. Rozsah služeb realizovaných CSSP zahrnuje služby především z oblasti sociální, ale jeho nedílnou součástí jsou také některé ze služeb zdravotnických, informačních apod. Zároveň CSSP zaměřuje svou činnost i na sféru odborného vzdělávání a metodickou a koncepční aktivitu v oblasti sociálních služeb na území Prahy.

CSSP bylo založeno v roce 1998, a to spojením několika do té doby samostatných rozpočtových organizací. V průběhu své existence se tato organizace výrazně rozšířila, a to jak v počtu jednotlivých pracovišť, tak výrazně i v rozsahu nabízených služeb a v šíři škály osob, jimž své služby poskytuje. V současné době je tak CSSP jednou z největších sociálních organizací v hlavním městě Praze a také pevně ukotveným systémem vzájemně provázané a navazující pomoci občanům. Služeb CSSP nevyužívají jen občané hlavního města Prahy, ale lidé z celé České republiky a často i cizinci.

Resocializační a reintegrační programy (dále jen „RRP“)

Pracoviště RRP je součástí CSSP, je jedním z detašovaných pracovišť této organizace. RRP realizuje již 17 let specifické odborné služby v oblasti postpenitenciární péče, alternativních trestů, specifických sociálních služeb v trestním řízení se stabilní pozicí v oblasti restorativní justice.

Odborné poradenství realizované na tomto pracovišti, nabízí komplexní řešení problémů souvisejících s pácháním trestné činnosti a výkonem trestu odnětí svobody. Mezi nejvýraznější formy práce patří psychosociální poradenství a trénink, který obsahuje individuální práci s prvky psychoterapie, sociální pedagogiky a sociální práce. Dále tyto programy nabízejí sociální a právní poradenství ve smyslu řešení trestně právních otázek, dluhů a sociálních problémů. Primárně se pracoviště věnuje výkonu opatření uložených povinností pachatelům trestné činnosti, kterým tuto povinnost uložil soud (§ 48, odst. 4, písm. b), d), trestního zákona).

Všechny programové moduly se zaměřují na zpracování rizik a individuálních potřeb klientů a jejich aktuální životní situaci.

Specifické sociální služby jsou registrovány Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. (Odborné sociální poradenství, zákon č. 108/2006 Sb. - § 37 – Sociální poradenství, č. registrace 6488097).

RRP realizuje pět základních programových modulů pro cílovou skupinu dospělých klientů (mužů i žen od 18 – ti let).

Primární složkou činnosti RRP jsou Resocializační programy – RP (specifické sociální programy pro výkon alternativního opatření trestu).

Prvním programem je RP „ALFA“, který je programem pro podmíněně odsouzené (obviněné nebo obžalované z trestného činu).

Druhým programovým modulem je RP „BETA“, který je programem pro podmíněně propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody. Pro odsouzené, kteří se na podání žádosti o podmíněně propuštěné připravují ve výkonu trestu odnětí svobody.

*Součástí RP „BETA“ je **pobytový program REDITUM**. Program je realizován v AD Michle, Chodovská 3137/6, Praha 4.*

Třetím programovým modulem jsou Reintegrační programy, které jsou určené především těm, kteří byli zařazeni do RP „BETA“ a kterým byla zamítnuta žádost o podmíněné propuštění a další žádost o podmíněné propuštění, již nebudou podávat (propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody).

Čtvrtým programovým modulem jsou Doprovodné programy, které jsou určeny rodinám a sociálnímu okolí pachatelů trestné činnosti, odsouzených či vězněných osob, kteří potřebují řešit problematiku potrestání člena rodiny, známého nebo potřebují odbornou radu či podporu.

Doplňkovou službou je elektronické poradenství: rrp.poradna@gmail.com.

Pátým programovým modulem je specializovaný program pro cizince s názvem „INSIGHT“. Jde o specializovaný poradenský program pro cizince, kteří vykonávají v ČR nepodmíněný trest odnětí svobody.

Jde především o ty cizince, kteří mají na území ČR povolen některý ze zákonných pobytů (např. azyl, vízum, trvalý pobyt, zelenou, či modrou kartu). Většina těchto cizinců má ve spojení se spácháním trestné činnosti na území ČR uloženo vyhoštění nebo jim v následné době hrozí zrušení různých druhů pobytu v ČR s následným správním vyhoštěním (326/1999 Sb. Zákon o pobytu cizinců na území České republiky).

Spolupráce Vězenské služby České republiky a CSSP - RRP
--

NGŘ č. 14/2017

DOHODA mezi CSSP a Vězenské služby České republiky

Účinnost od 28. 3. 2017

Č. j.: VS – 161993 – 7/2016 – 800040 – IAŘ

Dne 3. 2. 2016 byla usnesení Vlády České republiky č. 79 schválena Koncepce vězeňství do roku 2025, která podporuje vytváření programů

prevence recidivy uplatnitelných u pachatelů trestných činů jak v době výkonu trestu odnětí svobody, tak v době po jejich propuštění z vězení. Snahou je podpora a rozšíření kontinuální odborné práce s touto cílovou skupinou tak, aby docházelo ke snižování rizikových faktorů opakující se trestné činnosti.

Spolupráce v oblasti vzdělávání, prevence a vzájemné výměny zkušeností

1) Strany spolupracují v oblasti:

- *vzdělávání, zejména si umožní účast na jimi pořádaných vzdělávacích akcích týkajících odborné práce s cílovou skupinou (odsouzenými),*
- *prevence, zejména z oblasti předcházení a snižování recidivy trestné činnosti, spolupráce s neziskovými organizacemi, školskými zařízeními a realizací preventivních projektů,*
- *výměny zkušeností, zejména z oblasti penitenciární a postpenitenciární práce s cílovou skupinou, při řešení otázek celospolečenského charakteru v souladu s koncepčními a systémovými záměry ke snižování recidivy, předcházení sociálního vyloučení u odsouzených připravujících se na propuštění po výkonu trestu odnětí svobody.*

2) V oblasti vzdělávání lze využít například stáží, porad, besed, odborné metodických seminářů realizovaných některým z účastníků dohody.

Spolupráce s jednotlivými věznicemi Realizace programových modulů RRP
--

RP „BETA“ – přípravná fáze ***program pro cizince „INSIGHT“***

- RRP pravidelně spolupracuje v současné době s 26 - ti věznicemi v ČR
- Počet odsouzených zařazených do přípravné fáze RP „BETA“ a do programu „INSIGHT“, (k 31. 12. 2017) - **503**

Hlavní oblasti spolupráce

- *konzultace o jednotlivých odsouzených (propojení působení na odsouzené, např. v tématech odborného působení v rámci SPO, STOP a 3Z)*
- *možnosti a potřeby odsouzených, vývoj odsouzeného v rámci výkonu trestu odnětí svobody, zaměření působení na odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, rodinná situace apod.*
- *příprava na PP – zázemí, seberealizace*

Spolupráce s věznicemi

Realizace programových modulů RRP

- **RP „BETA“**
- *Program pro cizince „INSIGHT“*

Realizace vzdělávacích a odborných aktivit pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody

- *Vzdělávací program „Finance od A do Z“*
- *Odborný program „Závislost jako problém“*

Besedy a semináře pro odsouzené

- *Besedy s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody*
- *Semináře s odsouzenými v rámci extramurálních aktivit*

Odborné stáže pro pracovníky VS ČR Ostatní specifické aktivity

Resocializační program BETA Program pro podmíněně propuštěné

- odsouzení před podáním žádosti o podmíněné propuštění (ve výkonu trestu odnětí svobody),
- podmíněně propuštění – uložená povinnost, nebo omezení,
- podmíněně propuštění – dobrovolná docházka,
- program jako součást probačního dohledu – probační plán.

Přípravná fáze RP „BETA“

- **analýza trestného činu (retrospektiva trestní minulosti odsouzeného** - příčiny, motivy, důsledky a následky trestného činu – delikventního jednání a chování)
- **práce s osobností odsouzeného vztahující se k trestnému činu** (seběpoznání, životní styl, silné a slabé stránky, rizika, potřeby)
- **sociálně právní poradenství/odborné poradenství**
- **dluhová problematika**
- **podpora procesu seberealizace** (kvalifikace, zaměstnání, vzdělání, bydlení, finance)

Přípravná fáze RP „BETA“ - výstupy odsouzeného

- **náhled nad trestnou činností, přijetí viny a trestu**
- **orientace v oblasti důsledků svého jednání** (pro rodinu a blízké, pro poškozeného a jeho blízké, pro sebe samotného, - ztráty a zisky)
- **zajištění podmínek pro život na svobodě** (bydlení, zaměstnání – stabilní a ověřitelné)
- **doložení podmínek v písemné formě** (kontakt a spolupráce s rodinou, sociálním okolím, zaměstnavatelem)
- **řešení oblasti dlužných pohledávek, včetně náhrady škody** (přístup, míra odpovědnosti, reálné možnosti, konkrétní kroky)
- **výstupy z průběhu výkonu trestu odnětí svobody - hodnocení, závěry znaleckých posudků**
- **přijetí případných opatření** (dohled, přiměřená povinnost, omezení, léčba, monitoring)

Kvalitní příprava na možnost podmíněného propuštění naplnění podmínek pro podmíněné propuštění

Podmínka 3 - Praxe

Zaměstnání

(stabilita, reálnost, ověřitelnost)

Bydlení

(stabilita, reálnost, ověřitelnost)

Finanční situace

(dlužné závazky, náhrada škody)

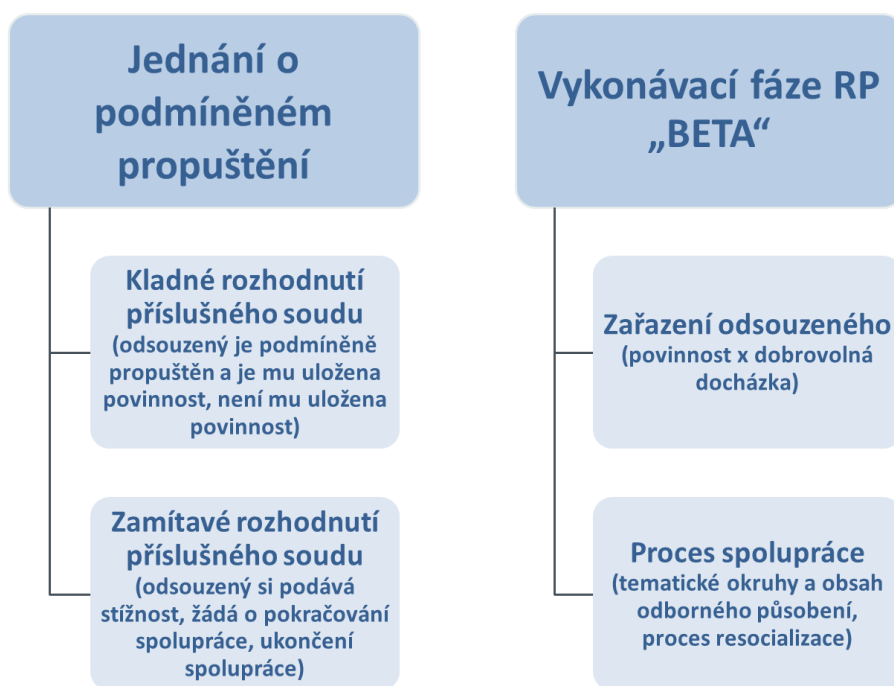

Sociální vztahy

(úplná rodina, stabilita vztahů, sociální vazby)

Rizika nesplnění podmínek k PP

Dlouhá separace, ztráta sociálních kompetencí, psychické a zdravotní problémy, rozpad rodiny, ztráta sociálních kontaktů, neuplatnitelnost na trhu práce – bez kvalifikace, bez šance zajistit si zaměstnání před PP, ztížená situace při zajištění nerizikového zázemí – bydlení, dluhové zatížení

Vykonávací fáze RP „BETA“

- **trestná činnost jako problém – změna, volba, plánování**
- **rozvoj kritického myšlení, styly myšlení**
- **trénink sociálních dovedností a znalostí** (rozvoj sociálních kompetencí)
- **řešení problému s dlouhodobější perspektivou**
- **učení sebeovládání** (zvládání stresu a agresivity)
- **rozvoj komunikačních dovedností**
- **předcházení pocitů frustrace a zklamání z neúspěšného zařazení do společnosti**

- **posilování sebedůvěry**
- **posílení sociálních vazeb** (poradenství, význam rodiny a sociálních vztahů)
- **posilování pozitivních sociálních norem (přijímání pravidel a odpovědnosti)**

Spolupracující subjekty oblasti spolupráce

- VSČR,
- PMS ČR,
- Soudy, SZ

Podmíněné propuštění (s dohledem a povinnostmi) je

- možnost, jak reálněji eliminovat rizika,
- možnost, jak dát nepodmíněnému trestu nástavbu,
- možnost následné pokračující kontroly,
- možnost odborného působení a odborné práce s pachatelem po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,
- možnost ověření schopností odsouzeného zvládat život na svobodě s variantou jasněho vědomí možného návratu v případě selhání.

Podmíněné propuštění určitě není „JEN ODMĚNA PRO PACHATELE“, ale také bezpečnější varianta pro společnost...

Vazební věznice Praha - Ruzyně

Spolupráce od roku 2001

1. Besedy a semináře pro odsouzené – extramurální aktivity

- *od roku 2014 – odsouzení muži,*
- *od roku 2016 – odsouzené ženy z objektu Velké Přílepy,*
- *od roku 2017 - odsouzené ženy z objektu Řepy,*
- *informace o pracovišti RRP – obsah programů,*
- *potřebné materiály - podklady k PP,*
- *spolupráci s PMS ČR – možnosti, formy a pravidla,*
- *zvýšení možnosti pro uplatnění se na trhu práce,*
- *Dosažitelnost finanční pomoci po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody,*
- *povinnosti a práva propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody,*
- *řešení situací – např. uložení zákazu řízení,*
- *výpis z Rejstříku trestů – možnosti, způsoby,*
- *zaházení odsouzení – zákonné možnosti a způsoby vyřízení,*
- *oblast řešení dlužných pohledávek a sankcí.*

2. Realizace RP „BETA“ („INSIGHT“)

- úzká spolupráce s odborným personálem věznice (společné řešení případů)
- konzultace o jednotlivých odsouzených (možnosti a potřeby odsouzených, vývoj odsouzeného v rámci výkonu trestu odnětí svobody, zaměření působení na odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, rodinná situace apod.)

3. Spolupráce s oddělením výkonu vazby – vyhošťovací vazba

- možnosti řešení případů dle aktuální situace

4. Příprava na studium

- poskytování materiálů pro studium – literatura, skripta apod., podpora studia u odsouzených spolupracujících v RP „BETA“

Věznice Horní Slavkov

Spolupráce od roku 2007

1. Realizace vzdělávací aktivity pro odsouzené

Aktivní kurz pro odsouzené s názvem „Finance od A do Z“ – od roku 2014.

V tomto kurzu mají odsouzení muži možnost získat informace v oblasti finanční gramotnosti a řešit některé z konkrétních dlužných pohledávek.

Kurz je rozdělen do tří částí:

- první a druhá část – skupinová forma
 - třetí část - forma individuálních pohovorů
- (podstatná je zde úzká spolupráce se sociální pracovníci)

Cíl kurzu:

- orientace v pojmech,
- orientace v problematice,
- konkrétní dlužné pohledávky,
- realizace jednotlivých kroků k řešení,
- konkrétní řešení problému.

2. Realizace programu pro osobní růst v rámci SPO – bezdrogová zóna

Kurz s názvem „Závislost jako problém“ - od roku 2016.

V tomto kurzu mají odsouzení muži možnost, zaměřit se na konkrétní problém, orientovat se v oblasti závislostí, jako širšího problému. Během aktivity se odsouzení dozvědí, jak závislosti vznikají a také získají informace, kdy můžeme mluvit skutečně o závislosti jako takové.

Konkrétním cílem je umožnit odsouzeným pochopit svůj problém a postupně hledat řešení. Během aktivity se odsouzení učí, jak pracovat se vzorci svého chování, lépe tak označují svůj problém. Mohou získat návod, jak postupovat ve směru k řešení svých problémů týkajících se závislostního jednání.

Kurz je rozdělen na 4 skupinová setkání.

Dále pak mohou na těchto oblastech kontinuálně pracovat společně s odbornými zaměstnanci na SPO, po dobu realizace programu.

Cíl kurzu:

- *orientace v pojmech týkajících se závislosti,*
- *orientace v problematice,*
- *pochopení, že závislost je problém,*
- *jak rozumět sobě samému - já a závislost,*
- *příčiny, příznaky, průběh a důsledky,*
- *jak řešit problém, co je problém,*
- *jaké jsou důsledky*

3. Realizace programu „ROZCESTÍ“ - od roku 2013

Program „Rozcestí“ je zaměřen především na prevenci patologických jevů - rizikového chování a patří do kategorie selektivní primární prevence. Cílem je včasné a efektivní řešení problematiky rizikových skupin mládeže, které mohou mít problémy v chování.

Program „Rozcestí“ je dále zaměřen na kontinuální proces resocializace u odsouzeného během výkonu trestu odnětí svobody v souladu se sestavením vhodné struktury programů zacházení s ohledem na délku nepodmíněného trestu a efektivní možnosti realizace RP „BETA“.

Primárním cílem je strategie motivování ke změně, stabilizace rozhodnutí odsouzeného ke změně. Kognitivně – behaviorální metody se strategií motivování ke změně systematicky věnují.

Obsah programu „Rozcestí“:

- **strukturovaná práce s konkrétním případem**

Příběh odsouzeného (motiv, příčinné souvislosti, spouštěcí mechanismy, důsledky, kolizní místa – vývoj života

- **oblasti vhodné pro prevenci sociálně patologických jevů**

Požadavky, cíle a smysl programu pro odsouzeného i klienty

- **shrnutí, analýza výstupů**

Realizace odborných stáží pro pracovníky věznic

- *zařízení CSSP (azylové domy, noclehárna)*
- *zařízení na území hl. m. Praha (Naděje, Diakonie, Charita, Armáda spásy)*
- *beseda s klienty RRP*
- *účast na besedě s VV Praha - Ruzyně*

Překážky uplatnění osob propuštěných z VTOS na trhu práce

Mgr. Hana Přesličková, Mgr. Petra Zhřivalová, PhD.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ČR

Abstrakt: Příspěvek shrnuje zjištění z dotazníkové šetření zaměřeného na překážky uplatnění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody na trhu práce. Šetření bylo provedeno v roce 2015 mezi odborníky z Úřadu práce, sociálními kurátory, sociálními pracovníky ve vězení a probačními pracovníky v rámci výzkumného úkolu „Zaměstnání jako faktor desistence“. Poznatky jsou doplněné o závěry fokusní skupiny (složené z pracovníků Úřadu práce, sociálních pracovníků ve vězeňství, probačních pracovníků a zástupců neziskových organizací) zaměřené na příklady dobré praxe spolupráce v oblasti péče o propuštěné vězně realizované v roce 2018.

Základní informace k výzkumné sondě

- Součást výzkumného projektu IKSP „Zaměstnání jako faktor desistence“.
- Spolupráce s pracovní skupinou SC2.
- Téma výzkumné sondy: překážky uplatnění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody na trhu práce z pohledu odborníků veřejné správy a organizace Rubikon, jejich návrhy a doporučení.

Výzkumná část proběhla formou expertního dotazníkové šetření mezi 5 skupinami odborníků – praktiků.

Dotazníkové šetření

Kategorie:	Bylo osloveno:	Šetření se zúčastnilo:	V %:
▪ vězeňských sociálních pracovníků (VS)	127	80	63%
▪ probačních středisek (PMS)	74	40	cca 50%
▪ sociálních kurátorů (SK)	227	126	57%
▪ kontaktních pracovišť ÚP (ÚP)	148	153	100%
▪ pracovníků Rubikonu	12	12	100%

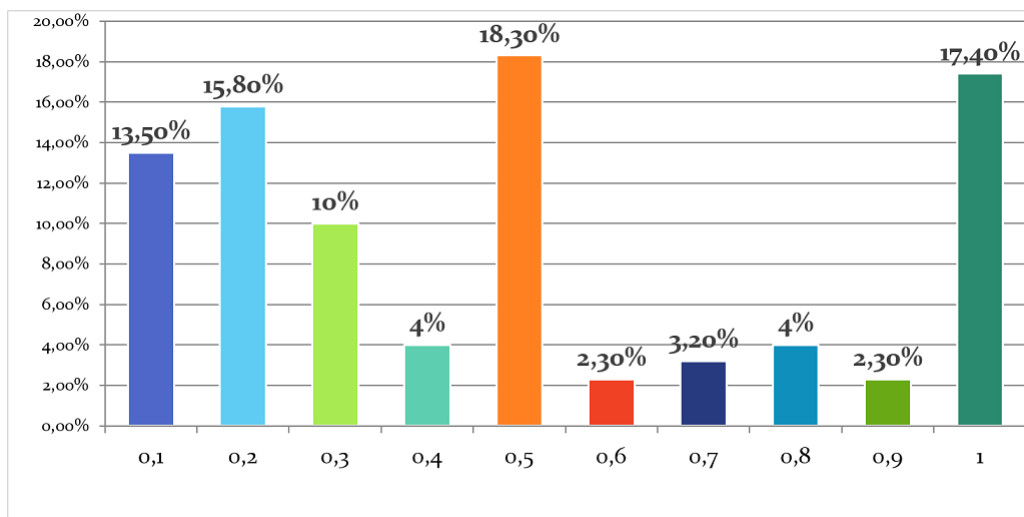
Tab. 1: Základní charakteristiky souboru respondentů

Cílová skupina	Průměrný věk	Délka praxe	Pohlaví respondentů	
ÚP	44	17	129	19
Sociální pracovníci VS	46	11,6	60	20

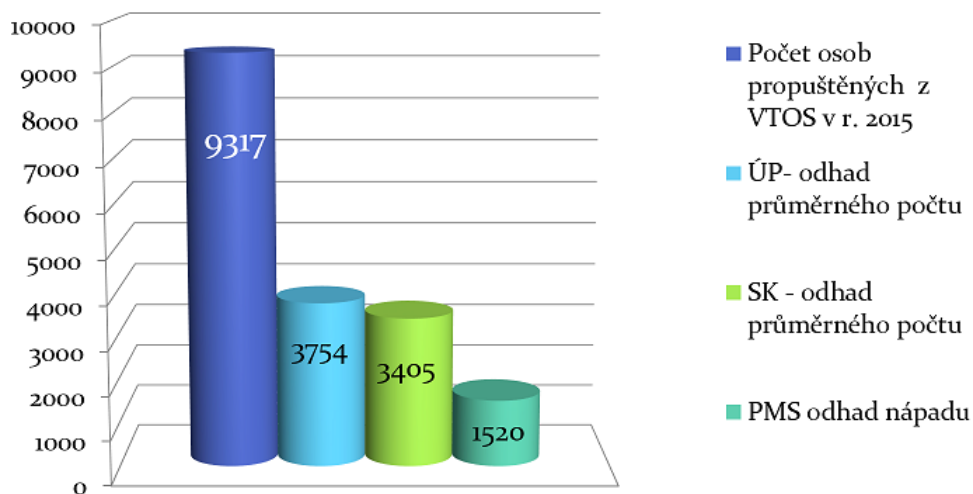
PMS	43	11	20	18
Sociální kurátoři	43	6	102	23
Rubikon	37	4,75	10	2
Celkem	-	-	321	82

Pozn: V poslední kolónce je počet respondentů v porovnání s předcházejícím přehledom zhodný iba v položke „Rubikon“

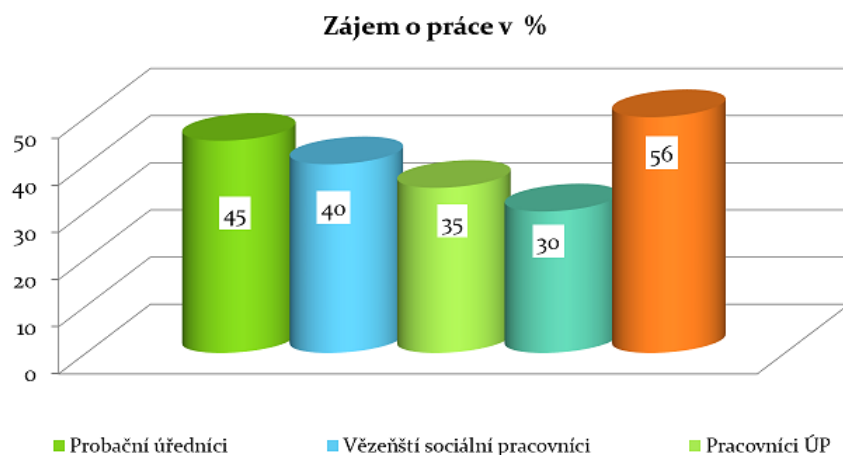
Graf 1: Podíly pracovních úvazků sociálních kurátorů

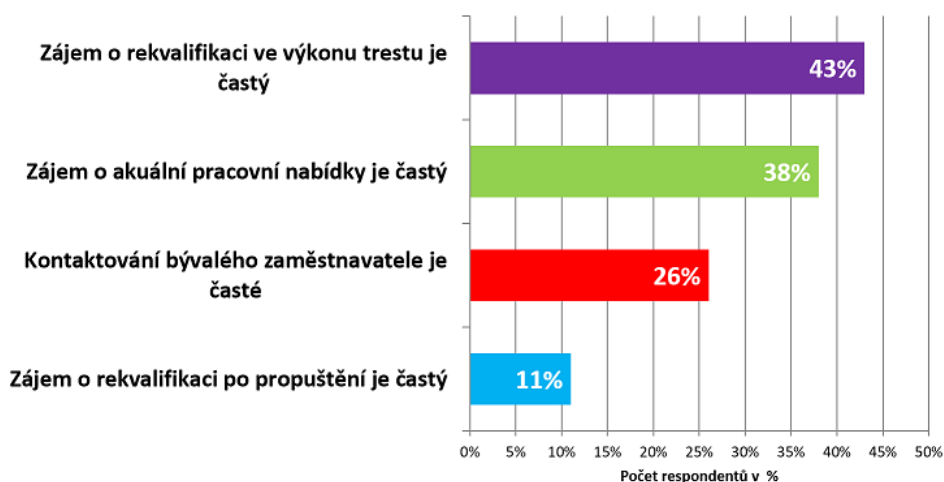
Graf 2: Porovnání počtu propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a odhadu evidovaných

Graf 3: Expertní odhad zájmu o stálé legální zaměstnání mezi osobami z výkonu trestu odnětí svobody

Graf 4: Aktivita osob ve výkonu trestu odnětí svobody z pohledu sociálních pracovníků ve věznicích

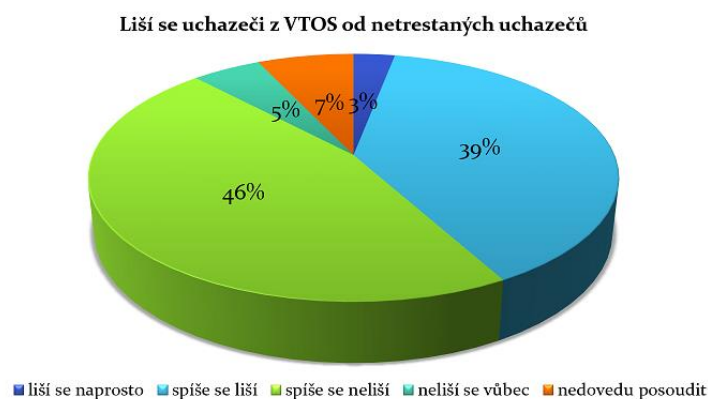
Graf 5: Překážky v hledání zaměstnání dle všech respondentů – průměr

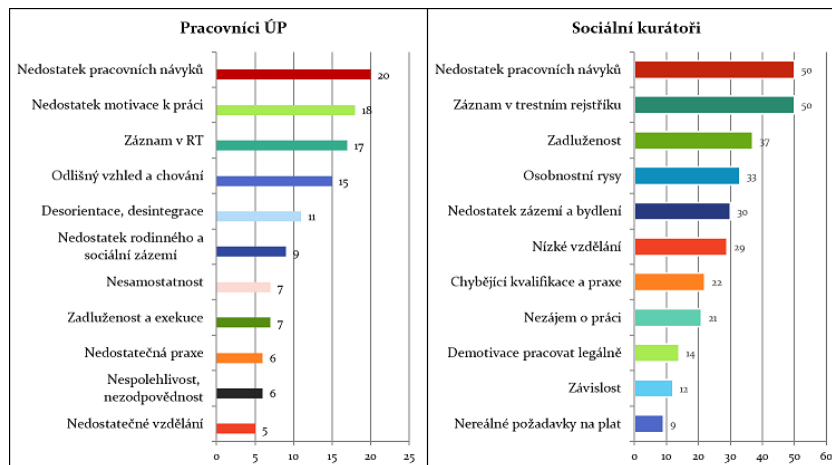
Další překážky při hledání zaměstnání

- Pracovat legálně se nevyplatí - kombinace systému sociálních dávek a drobných krádeží popř. nelegální práce jako optimální řešení,
- osobnostní charakteristiky a indispozice,
- nereálné představy o svých dovednostech, o výši platu apod.,
- desintegrace a desorientace v sociálních vztazích,
- obecná a zejména finanční negramotnost,
- nízká „frustrační tolerance“,
- nesamostatnost – jako důsledek „obslužného systému“ ve věznici,
- stigmatizace - předsudky ze strany zaměstnavatelů ohledně trestní minulosti a ohledně rasové odlišnosti propuštěných – popř. nepřijetí společností obecně,
- finanční tíseň první měsíc po propuštění- obecná bezprizornost,
- dojíždění do zaměstnání – dopravní obslužnost regionů.
- chybějící doklady (OP, karta pojištěnce, dokumenty k dluhům, osvědčení o dosaženém vzdělání apod.).

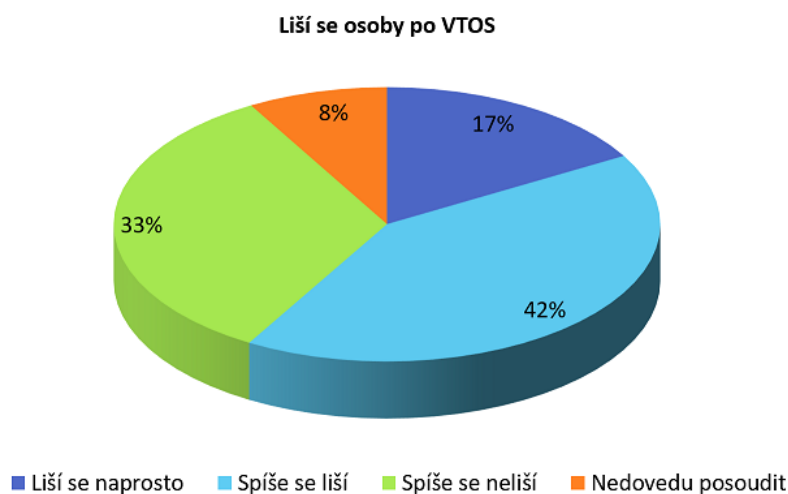
Graf 6: Liší se uchazeči z výkonu trestu odnětí svobody od netrestaných uchazečů ?

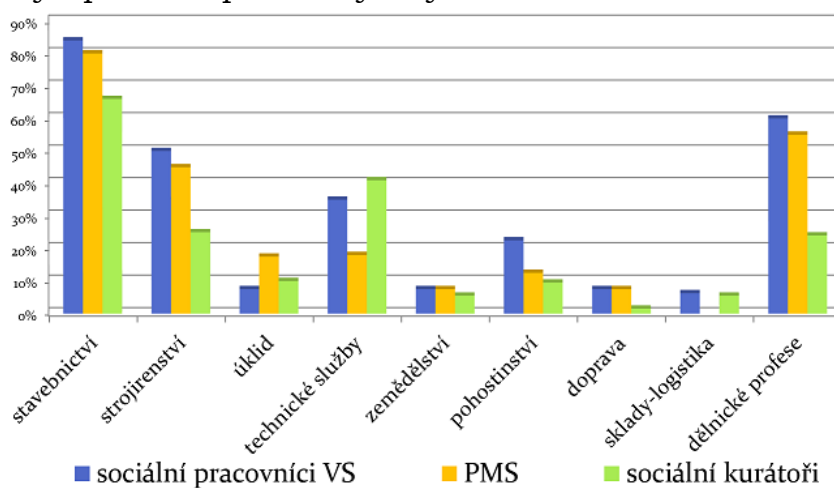
Graf 7: Charakteristické odlišnosti osob propuštěných

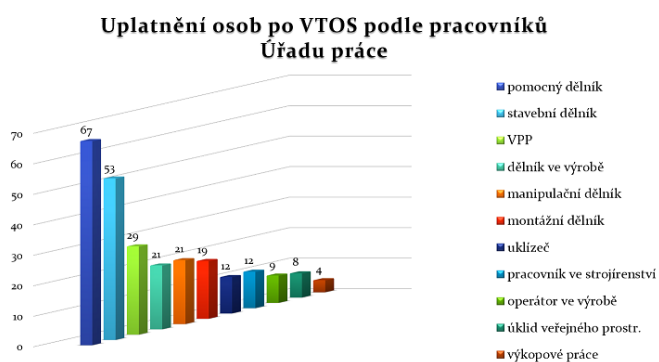
Graf 8: Odlišnosti propuštěných od ostatní populace - Rubikon

Graf 9: Obory uplatnění pro osoby z výkonu trestu odnětí svobody

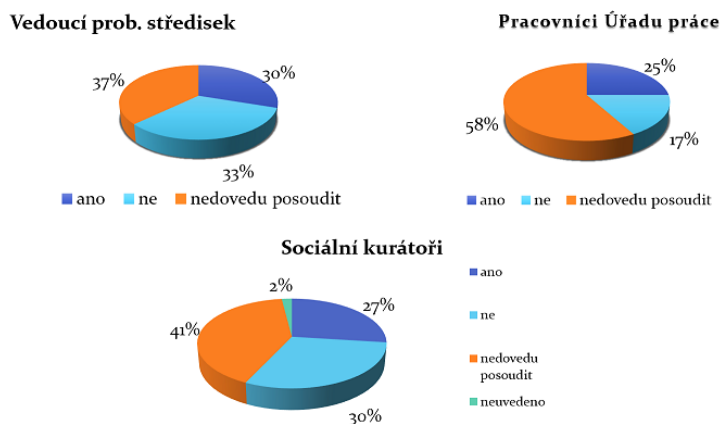

Graf 10: Uplatnění osob po výkonu trestu odnětí svobody podle pracovníků Úřadu práce

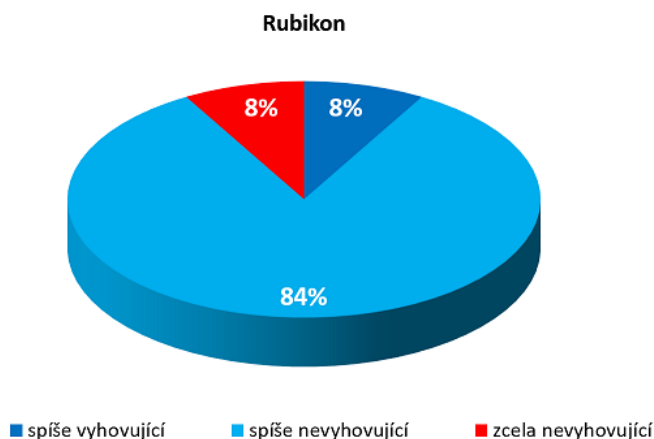

Připravují se odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody na vstup na pracovní trh?

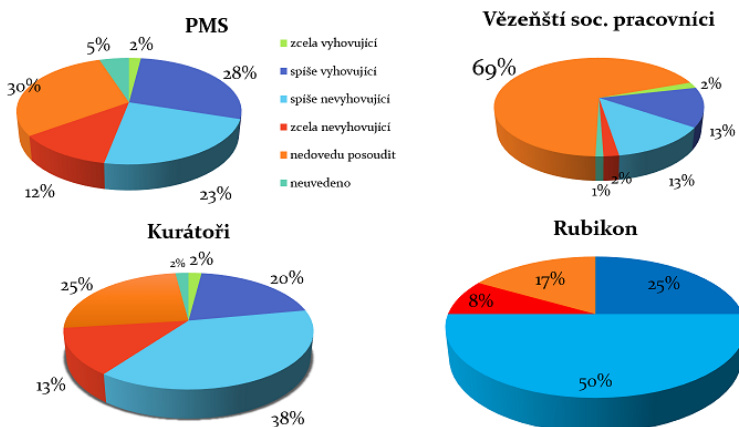
Graf 10: Vstup na pracovní trh

Graf 11: Hodnocení přípravy ve věznicích - Rubikon

Graf 12: Řešení situace osob po výkonu trestu odnětí svobody ze strany Úřadu práce

Závěrečné shrnutí výsledků výzkumné sondy:

- záznam v rejstříku trestů omezuje možnost propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody zapojit se do pracovního procesu,
- zároveň výsledky akcentují nutnost neomezovat se při hledání způsobu zvýšení uplatnění osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody na trhu práce na restrikcí požadavku čistého trestního rejstříku,
- klíčové se jeví řešit situaci osob po propuštění komplexně a včas, tedy fakticky vzato ještě před propuštěním. (komplexní program přípravy na výstup),
- pokusit se odstranit ostrou hranu mezi výkonem trestu a pobytem na svobodě,
- je třeba zapojit do řešení všechny instituce, které se dílčím způsobem o tyto propuštěné osoby starají, a vytvořit nový systematický přístup, který by řešil situaci propuštěného v celé šíři,
- pro propuštěné, kteří zájem pracovat mají a jichž je dle nejstřízlivějších odhadů třicet procent, je třeba nachystat takové podmínky, aby de facto nebyli nuceni vracet se ke kriminální kariéře,
- důležitým závěrem rovněž je, že již v současné době existují efektivní nástroje, které je možné využít (stávající nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, potenciál neziskových organizací, legislativní možnosti zacílení stávajících nástrojů na osoby propuštěné z vězení, atd.).

Úložné, jízdné a stravné

Srážky z pracovní odměny odsouzeného:

- Výživné na nezaopatřené děti,
- Případné exekuce,
- Náklady na výkon trestu (26%, max. 1 500 Kč měsíčně).

Kapesné

- 17% z čisté pracovní odměny.

Úložné

- 11% z čisté pracovní odměny + nestržené zbytky z pracovní odměny,
- vždy musí být ve výši jízdného a stravného na jeden den, dokud není, nevypláci se kapesné,
- běžné „Úložné“ v řádu stokorun.

Jízdné a stravné

- Finanční prostředky odpovídají nákladům do místa bydliště a stravného na jeden den.

Dávka mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Par. 6 písm. a): „za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením, jestliže zejména je propuštěna z výkonu zabezpečovací detence, z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody

Par. 37 písm. e) stanovuje tuto dávku „jednorázově až do výše 1 000 Kč s ohledem na okamžité nezbytné potřeby; **celková výše** mimořádné okamžité pomoci se stanoví **s přihlédnutím k úložnému** a k prostředkům, které obdrží osoba při propuštění ze školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Součet dávek poskytnutých podle tohoto ustanovení nesmí v rámci jednoho kalendářního roku překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce“.

Nejednotnost ve vyplácení – praxe jednotlivých poboček Úřadu práce se liší.

Případ pana X.Y.

• Úložné	800,- Kč
• MOP	<u>1000,- Kč</u>
	1800,- Kč
• Doprava	- 260,- Kč
• Ubytování (5nocí)	- 900,- Kč
• Večeře	- <u>32,- Kč</u>
	608,- Kč

Doporučení expertů (včetně závěrů focus group)

I. Příprava na návrat do běžného života již ve výkonu trestu odnětí svobody

- Kontinuální příprava – vyšší zaměstnanost odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody + zvýšení odměny za práci, zvyšování pocitu odpovědnosti, samostatnosti, dostupné rekvalifikace, vzdělávání a poradenství (zejm. dluhové).
- Komplexní reintegrační program - odstranění ostré hrany mezi pobytem ve věznici a pobytem na svobodě.

II. Specializovaný a individuální přístup a podpora bezprostředně po propuštění z výkonu trestu („Včasná intervence“)

- Chybí komplexní podpora po první 3-6 měsíců po propuštění.
- Case management – posílení pozice sociálního kurátora, vedení jednotlivých případů, koordinace.
- Mentoring- doprovázení ze strany NNO či pracovníka zaměstnavatele.
- „Práce na zkoušku“ – „předzaměstnávání“ a postupné zaměstnávání, tréninková místa.

- Vytvoření speciálních pracovních míst pro propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody – chráněné dílny.
 - Sociální bydlení - domy napůl cesty, prostupné bydlení.
 - Sociální dávky dostupné prvních měsících po propuštění.

III. Spolupráce zainteresovaných subjektů

- Současný systém spolupráce a podpory je velmi roztržštěný, nejednotný, v různých regionech různé přístupy, rozdílně dostupné služby, chybí minimální standard poskytovaných služeb i informovanost o možnostech v daném regionu – potřeba koordinace – case management).

Zmeny v oblasti výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

Mgr. Mária Marcinová

Riaditeľka Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Abstrakt: Cieľom príspevku je informácia o zmenách v oblasti výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v súvislosti s účinnosťou zákona č. 61/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Ide o najrozsiahlejšie zmeny v tejto oblasti od roku 2005. Od 1. januára 2019 vznikajú centrá pre deti a rodiny, ktoré budú plniť viacero účelov. Novinky sa týkajú aj výkonu opatrení sociálnej kurately pre plnoleté fyzické osoby, najvýznamnejšou zmenou je vykonávanie resocializačného programu pre plnoleté fyzické osoby.

Subjekty vykonávajúce opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately:

Štátna správa: úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (46)- ťažisko

Samospráva: VÚC (8), obce (2928)

MVO:

- právnické, fyzické osoby
- akreditované subjekty

Štruktúra obyvateľstva/klientela sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (k 31.12.2017)

Počet obyvateľov: 5 443 120

Počet detí do 18 rokov: 1 062 870 detí

Počet detí/rodín v evidencii SPODaSK: 290 937 detí / 192 652 rodín

Počet nových prípadov v priebehu roka – detí 20 474/ rodín 14 493

Počet prípadov v priebehu roka celkom – detí 72 929 (z toho sociálna kuratela 15 469); rodín 51 605

Počet plnoletých - 4732

Špecifickým cieľom transformácie a deinštitucionalizácie v oblasti náhradnej starostlivosti je zníženie počtu detí umiestnených v inštitúciách na základe rozhodnutia súdu o. i. utvorením podmienok na zavedenie a previazanie preventívnych opatrení na predchádzanie nariadeniu ústavnej starostlivosti s opatreniami na zníženie negatívnych vplyvov inštitucionalizácie na vývoj dieťaťa. V rámci komplexného prístupu k deinštitucionalizácii sa tento špecifický cieľ bude naplňovať rozvojom nedostatkových opatrení a zavádzaním pilotných opatrení.

Východiská

- Dohovor o právach dieťaťa + Opčné protokoly (vrátane Všeobecných komentárov Výboru OSN pre práva dieťaťa, usmernení ...),
- Ústava Slovenskej republiky,
- Zákon o rodine č. 36/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kurately č.305/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov,
- Stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike (november 2011).

Zákon č. 61/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kurately a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Najzásadnejšia zmena - vytvorenie, nového druhu zariadenia z dnešných detských domovov, krízových stredísk a resocializačných stredísk – centrum pre deti a rodiny od 01.01.2019.

Čo tomu predchádzalo?

- Celková nedostupnosť odborných služieb pre rodinu – ambulantných, terénnych ako aj pobytových foriem práce na základe dohody s rodičom/osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,
- viacrolovosť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately – miešanie tzv. pomáhajúcich a tzv. dozorných rolí orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- otázka profesijného zabezpečenia vykonávaných opatrení,
- odborná diskusia zástupcov štátnej správy, zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (vrátane Fóra riaditeľov a zamestnancov detských domovov, Združenia neštátnych detských domovov, Asociácie krízových stredísk, zástupcov resocializačných stredísk) a akreditovaných subjektov pôsobiach v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- riešenie - využitie potenciálu zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, vrátane najpočetnejšieho zástupcu zariadení - detských domovov.

Etapy zjednocovania výkonu súdnych rozhodnutí podľa zariadení (ústavná starostlivosť, predbežné a výchovné opatrenie)
--

Do 31.12.2018

- V pôsobnosti rezortu PSVR
 - Resocializačné strediská (VÚC, MVO)
 - Krízové strediská (VÚC, MVO)
 - Detské domovy (UPSVR, MVO)
- V pôsobnosti rezortu školstva
 - Diagnostické centrá
 - Reedukačné centrá

Od 1.1.2019

- V pôsobnosti rezortu PSVR
 - Centrá pre deti a rodiny (UPSVR, MVO)
- V pôsobnosti rezortu školstva
 - Diagnostické centrá
 - Reedukačné centrá

Forma výkonu opatrení

Centrum pre deti a rodiny vykonáva opatrenia podľa účelu, na ktorý bolo zriadené:

- pobytovou formou,
- ambulantnou formou,
- terénnou formou.

Centrum možno zriadiť na plnenie viacerých účelov.

Formy vykonávaných opatrení možno vhodne a účelne kombinovať.

Osobný rozsah - ambulantná alebo terénna forma

- a) dieťa na
 1. základe písomnej dohody s rodičom dieťaťa/osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,
 2. základe rozhodnutia súdu alebo orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately o uložení ambulantného výchovného opatrenia, a ak je to účelom ambulantného výchovného opatrenia, tak aj pre rodiča dieťaťa alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa,
 3. základe písomnej dohody s centrom, v ktorom je dieťa umiestnené na účel vykonávania pobytového opatrenia súdu alebo
 4. požiadanie dieťaťa,
- b) plnoletú fyzickú osobu podľa § 44a,
- c) rodiča alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa,
- d) mladého dospelého po ukončení náhradnej starostlivosti.

Vecný rozsah výkonu ambulantnou a terénnou formou

- opatrenia pre dieťa a rodičov v rozvodových/ rozchodových situáciách (§ 11 ods. 2),
- odborné metódy práce na riešenie konfliktov v rodine,
- odborné metódy práce na sanáciu rodiny,
- odborné metódy práce na adaptáciu dieťaťa na novú situáciu,
- výchovné opatrenia zamerané na diagnostiku, sociálne a výchovné programy a sociálne a iné odborné poradenstvo, povinnosti uložené súdom na plnenie účelu výchovných opatrení,
- odborné metódy práce určené plánom sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou,
- sociálne poradenstvo mladým dospelým po ukončení náhradnej starostlivosti
- podpora a poradenstvo náhradným rodičom,
- opatrenia na overenie situácie dieťaťa (na účely určenia miery ohrozenia dieťaťa).

Osobný rozsah - pobytová forma

- a) dieťa na základe
 - 1. dohody s rodičom/ osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,
 - 2. požiadania dieťaťa,
 - 3. rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, o nariadení neodkladného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia,
- b) plnoletá fyzická osoba,
 - 1. ktorá sa zúčastňuje resocializačného programu,
 - 2. ktorou je mladý dospelý, po ukončení pobytového opatrenia súdu nadobudnutím plnoletosti dieťaťa,
- c) tehotná žena a táto žena po pôrode a jej dieťa.

Centrum pre deti a rodiny - Účel centra

- a) pobytové opatrenie súdu,
- b) ambulantné výchovné opatrenia,
- c) opatrenia na predchádzanie vzniku, prehĺbovania a opakovania krízových situácií dieťaťa a porúch psychického, fyzického a sociálneho vývinu dieťaťa v prirodzenom rodinnom prostredí alebo náhradnom rodinnom prostredí,
- d) špecializovaný program (dieťa - obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, CAN),
- e) resocializačný program na podporu sociálneho začlenenia dieťaťa alebo plnoletej fyzickej osoby závislých od alkoholu, drog alebo patologického hráčstva.

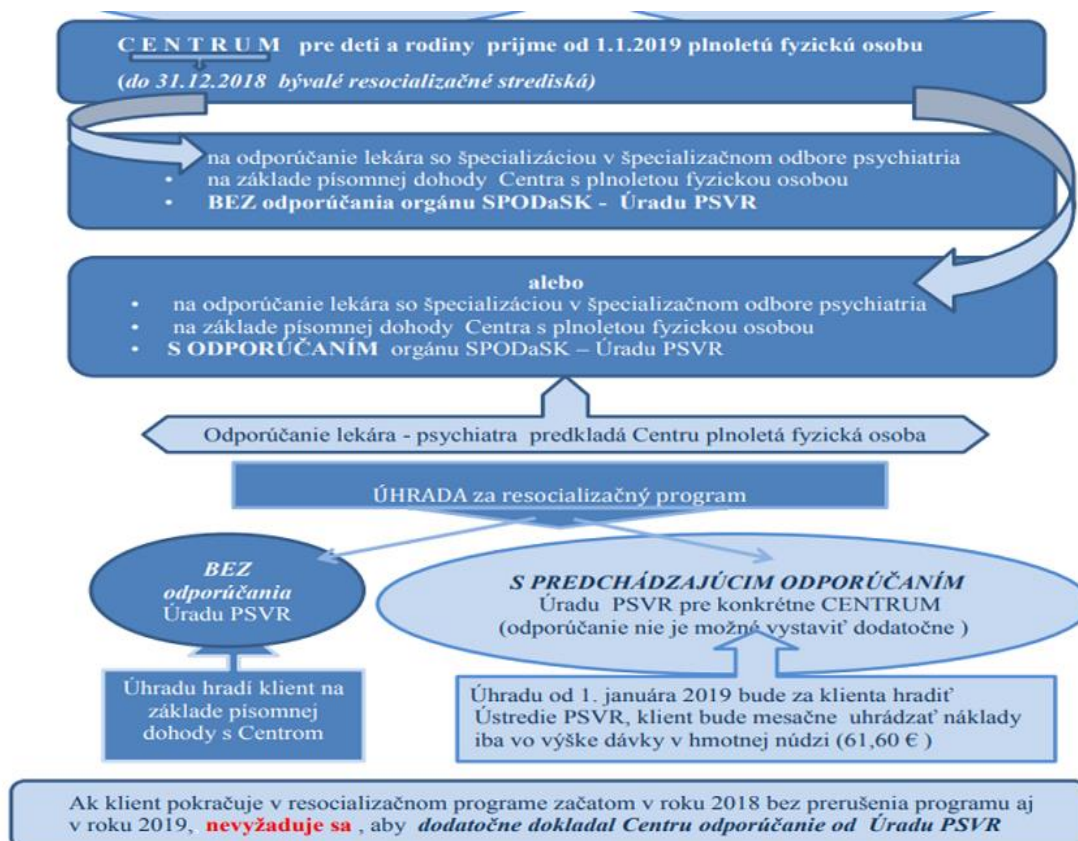
Od 1. januára 2019 vznikajú CENTRÁ PRE DETI A RODINY (Centrum),
v ktorých sa okrem iného vykonáva
RESOCIALIZAČNÝ PROGRAM PRE PLNOLETÉ FYZICKÉ OSOBY,
po ukončení zdravotnej starostlivosti, v súvislosti so závislosťou od alkoholu, drog alebo
patologického hráčstva.

**Za účelom poskytovania informácií a poradenstva klientovi, odporúčame kontaktovať
príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
v mieste obvyklého pobytu klienta**

zoznam Centier určených na vykonávanie resocializačného programu možno nájsť po 15.12.2018
na <https://www.upsvr.gov.sk/socialne-veci-a-rodina/socialna-kuratela.html>

Úrad zhodnotí situáciu plnoletej osoby,
posúdi možnosti riešenia situácie s jeho
rodinou, resp. s osobami, ktoré sú
plnoletej osobe blízke

V prípade, že klient počas ústavnej
liečby prejaví záujem o stretnutie so
sociálnym kurátorom, kurátor môže
klienta počas ústavnej liečby
navštíviť

Tab. 1: Diferenciácia a počet prepustených klientov

	2016	2017
Počet klientov	4657	4732
Z toho prepustených z výkonu trestu odňatia slobody	2883	2983
Prepustených z výkonu väzby	179	185
Prerušenie výkonu trestu odňatia slobody a výkonu väzby tehotnej a matke do 1. roku veku dieťaťa	2	3
Prepustených z liečby drogových závislostí	2	5
Prepustených z resocializačného strediska	2	4

Zoznam činností

0-0 z 0 prvkov

Osoba:

Meno:

Priezvisko:

Rodné priezvisko:

Dátum narodenia: Od: Do:

Rodné číslo:

Plnoletosť:

Činnosť:

Dátum: Od: Do:

Súčinnosť:

Činnosť 1:

Činnosť 2:

Dátum plánu:

Činnosť vykonaná:

Priezvisko:

Meno:

Login:

Případ:

Číslo prípadu: / /

Dátum založenia: Od: Do:

Dátum uzavretia: Od: Do:

Prechádzajúci dôvod evidencie v SPOD:

Dôvod evidencie v SK PFO:

Aplikuj filter **Výň**

Osoba

Meno Priezvisko

Případ

Číslo prípadu Pracovisko Dát. založenia Dát. uzavretia Dátum

Činnosť

Číslo prípadu

pri spísaní žiadosti o resocializačný príspevok
pri hľadaní zamestnania
pri hľadaní ubytovania
pri riešení hmotnej núdze
pri hľadaní možnosti pokračovať v príprave na povolanie
pri riešení osobných a vzťahových problémov
pri motivácii na liečbu závislosti a po následnej resocializácii
po návrate zo zariadenia na liečbu závislosti
pri sprostredkovaní pomoci špecializovaných inštitúcií
pri účasti na resocializačných a iných programoch
pri motivácii k účasti na svojpomocných skupinách
pomocou iných opatrení
terénna sociálna práca v prirodzenom prostredí
terénna sociálna práca - inštitúcie
vykonávaná úradom (RPPS, SPODaSK)
vykonávaná akreditovanými subjektmi
vykonávaná inými subjektmi
vypracovanie rozhodnutia o resoc. príspevku
pri vybavení preukazu a príspevkov TŽP

Oznámenie o prepustení z výkonu trestu - § 94 ZVTOS (od 01.01.2014)

Na účely pokračovania v činnostiach podporujúcich a rozvíjajúcich zmysel pre zodpovednosť, dodržiavanie zákonov a spoločenských noriem po skončení výkonu trestu a na zabezpečenie opatrení na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine zašle ústav na výkon trestu odňatia slobody oznámenie o NADCHÁDZAJÚCOM prepustení odsúdeného

- a) príslušnému orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately
- b) príslušnému orgánu miestnej štátnej správy a
- c) organizácii, ktorá podľa § 66 spolupracovala so zborom pri zaobchádzaní s odsúdeným a odsúdeným poskytuje aktivity aj po skončení výkonu trestu.

Oznámenie o nadchádzajúcom prepustení z výkonu trestu obsahuje meno, priezvisko, adresu trvalého a prechodného pobytu odsúdeného, označenie trestného činu, pre ktorý bol odsúdený vo výkone trestu, a termín prepustenia z výkonu trestu.

- na účely pomoci plnoletej fyzickej osobe – sociálny kurátor - plán sociálnej práce s plnoletou fyzickou osobou,
- na účel predchádzania vzniku krízových situácií v rodine s maloletými deťmi – z pohľadu ochrany dieťaťa - oznámenia o prepustení z výkonu trestu odňatia slobody osobitne vo vzťahu k rizikovým trestným činom (napríklad ak bol odsúdený prepustený z výkonu trestu za niektorý z trestných činov proti životu, proti zdraviu, proti slobode a ľudskej dôstojnosti, za niektorý z trestných činov proti rodine a mládeži, za trestný čin kupliarstva, výroby, rozširovania či prechovávanía detskej pornografie, ohrozovania mravnosti, a iné),
- zabezpečiť informovanosť medzi zamestnancami sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a sociálnymi kurátormi pre plnoleté fyzické osoby,
- prepojenie plánu sociálnej práce s plnoletou fyzickou osobou s plánom sociálnej práce s rodinou.

Spolupráca medzi Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a Generálnym riaditeľstvom zboru

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny uzavrelo dňa 15.12.2015 s Generálnym riaditeľstvom zboru **Dohodu o vzájomnej spolupráci**, z ktorej okrem iného vyplýva :

- spolupráca pri príprave a realizácii národných projektov,
- aktualizovanie:

Zoznam sociálnych kurátorov pre plnoleté fyzické osoby

Zoznam zamestnancov Ústavov výkonu trestu odňatia slobody/výkonu väzby

Interaktívne mapy

1. Interní zamestnanci Ústredia PSVR pri 10 partnerských ústavoch ZVJS

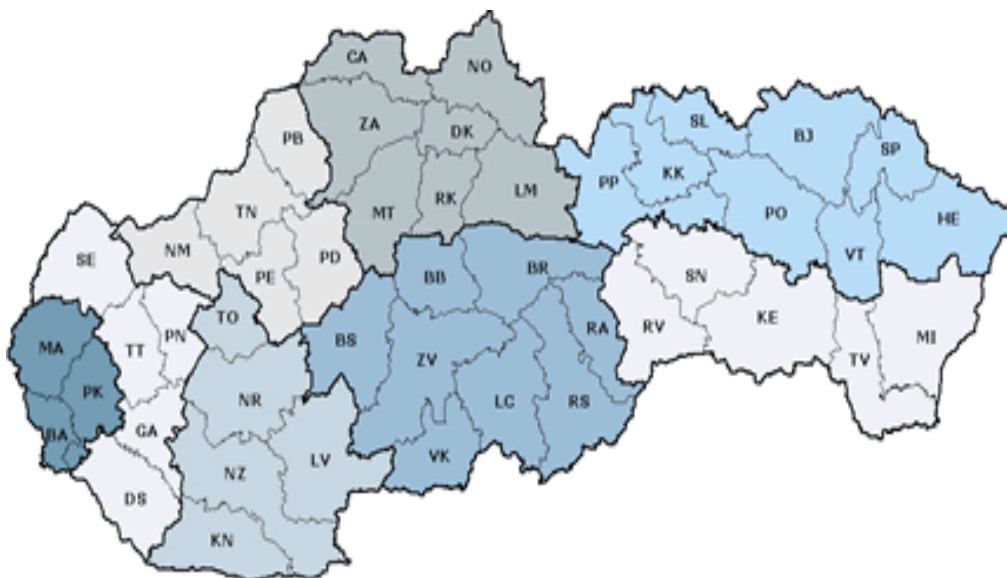
- Participácia na informačno-poradenských službách vo výstupnom oddiele
- Metodické vedenie, podpora a pomoc sociálnym kurátorom
 - pri poskytovaní informácií o trhu práce, možnosti pomoci úradu PSVR, o možnostiach prístupu k sociálnym službám
 - pri spolupráci na vypracovaní Individuálneho akčného plánu sociálneho začlenenia určujúci individuálne opatrenia vychádzajúce z jeho sociálnej situácie po prepustení, postup a časový harmonogram plnenia opatrení sociálneho začleňovania
 - pri príprave blízkych osôb odsúdených na ich návrat z výkonu trestu odňatia slobody
 - pri vytvorení a realizácii plánu sociálnej práce s plnoletou fyzickou osobou

Tab. 2: Interní zamestnanci Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny pri 10 partnerských ústavoch zboru

ÚVTOS/ÚVV – partner národného projektu	Úrad práce sociálnych vecí a rodiny	01.01.2019	01.02.2019	01.03.2019
ÚVTOS Hrňčiarovce nad Parnou	Bratislava			VK
ÚVTOS Košice Šaca	Košice	Mgr. Gabriela Szappanosová		
ÚVTOS Nitra	Nitra			VK
ÚVTOS Banská Bystrica	B.Bystrica		PhDr. Andrea Vengrínová	
ÚVTOS Želiezovce	Nové Zámky			Mgr. Monika Ešeková
ÚVTOS a ÚVV Leopoldov	Piešťany	Mgr. Marianna Nicáková		

ÚVTOS ÚVV Ilava	a	Trenčín			PhDr. Jana Žiaková
ÚVTOS pre mladistvých Sučany		Martin			Mgr. Janka Palenčárová
ÚVV ÚVTOS Prešov	a				Mgr. Terézia Nižníková
ÚVV ÚVTOS Košice	a		Mgr.Matúš Mráz		

2. Úrady PSVR v SR

Paradigma limitujúcich aspektov postpenitenciárnej práce z pohľadu probácie

PhDr. Vladimír Cehlár, PhD.

Probačný a mediačný úradník

Abstrakt: Príspevok je zameraný na súčasný stav probácie a postpenitenciárnej činnosti vo vzťahu k odsúdeným, ktorí boli podmienene prepustení z výkonu trestu odňatia slobody s nariadeným probačným dohľadom. Prostredníctvom príkladov z praxe približuje limity a možnosti individuálnej práce s týmito osobami v priebehu skúšobnej doby.

Legislatíva a probácia

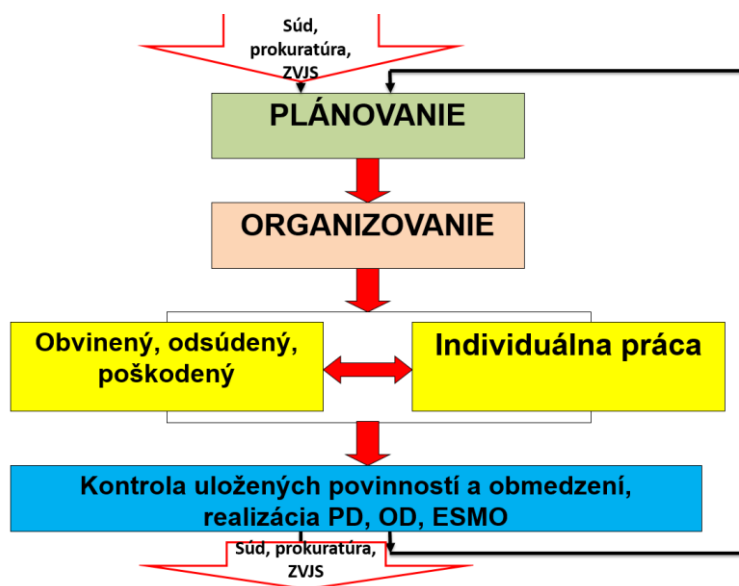
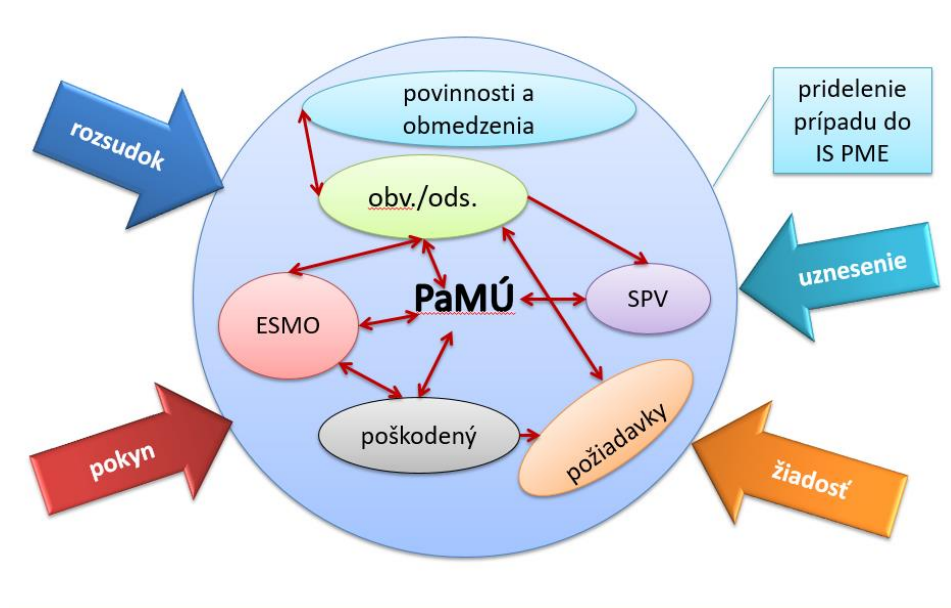
- Zákon č. 550/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 528/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 78/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 533/2011 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 305/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MS SR č. 543/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Probačný a mediačný úradník a probácia

- Probácia,
- Probačný dohľad,
- Postpenitenciárna práca,
- Tretí sektor,
- Limity súčasného stavu³.

³ Pozn.: (Za rok 2016 – 5939 Pr z toho 576 Pp-PD; 2017 – 6063 Pr z toho 568 Pp-PD; 2018 - 5476 Pr z toho 457 Pp-PD)

Obr. 1: Proces probácie a mediácie

Podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody s podmienečným dohľadom

- § 66 až 68 Trestného zákona,
- § 415 až 417 Trestného poriadku, § 78 Vyhlášky č. 543/05,
- § 2 ods. 1 zákona o probácii a mediácii („kontrola, organizovanie v výkon probačných programov u ods., ktorých súčasťou sú uložené povinnosti a obmedzenia“ ... § 3 ods. 2 ZoPaMÚ),

Dostupné informácie, ktoré sú doručené probačnému a mediačnému úradu po podmienenečnom prepustení odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody

- Uznesenie súdu o podmienenečnom prepustení,
- hodnotenie na odsúdeného,
- oznámenie o nadchádzajúcom prepustení osoby z výkonu trestu odňatia slobody,
- podnet na zaevidovanie prípadu do IS PME (*naštudovanie si prípadu, spracovanie návrhu probačného plánu, lustrácia, verifikácia dostupných údajov...*),
- dostavenie sa odsúdeného k probačnému a mediačnému úradu,
- prvý kontakt s odsúdeným (*lustrácia, vstupné interview...*),
- určenie rizika (*probačný plán, plnenie uložených povinností a obmedzení...*).

Očakávania z praxe

- efektívne a včasné doručovanie rozhodnutí pri podmienenečnom prepustení,
- prístup k relevantným informáciám o ods. (*k podkladom programu zaobchádzania, prístup k zoznamu návštev „aj soc. kurátora“, k faktorom, ktoré môžu zvýšiť oblasť recidívy ...*),
- kvalitatívna oblasť spolupráce na lokálnej a regionálnej úrovni (*sociálny kurátor, mesto, obec, tretí sektor...*).

Kazuistika

a) Pani Rozália, 33r.

Odsúdená je slobodná, má základné vzdelanie, je nezamestnaná, nie je evidovaná na úrade práce, mesačný príjem 0,-Eur, živobytie je hradí druh, bez zdravotných obmedzení, má 5 detí ktoré sú toho času v detskom domove, zdržiava sa v mieste trvalého bydliska, kde býva so svojím druhom, za deťmi do detského domova chodí len sporadicky, má pohľadávky vo výške 3.000,-Eur.

Záznam v registri trestov 7x z toho vo výkone trestu odňatia slobody bola 2x, 1x v trvalom pracovnom pomere vo výmere 150 hodín. Minimálny stupeň stráženia.

Trestná činnosť: krádeže, ublíženie na zdraví.

Posledný nepodmienečný trest odňatia slobody vo výmere 2r.

Začiatok trestu:

07.01.2015

Lehota pre podmienenečné prepustenie:

07.01.2016

Koniec trestu:

07.01.2017

Podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody:

25.02.2016

Poučená probačným a mediačným úradníkom:

14.03.2016

Koniec probačného dohľadu:

25.02.2018

Manažment rizika:
Uznesenie:

vysoká priorita (0,31)
OS SNV 2Pp/1/2016

Skúšobná doba podmienenečného prepustenia s probačným dohľadom 2r.

Povinnosť spočívajúca v príkaze podrobiť sa v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu SV alebo VP a zamestnať sa v skúšobnej dobe, alebo sa uchádzať preukázateľne o zamestnanie.

b) Pán Xaver, 38r.

Odsúdený je rozvedený, bezdetný, má stredoškolské vzdelanie s maturitou, nezamestnaný, nie je evidovaný na úrade práce, mesačný príjem 0,-Eur, na živobytie mu prispieva rodina, žije v spoločnej domácnosti s matkou, nemá exekúcie.

Záznam v registri trestov 2x z toho vo výkone trestu odňatia slobody bol 1x, minimálny stupeň stráženia.

Trestná činnosť: Nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi.

Posledný nepodmienečný trest odňatia slobody vo výmere 3r.

Začiatok trestu: **25.05.2015**

Lehota pre PP: **dve tretiny**

Koniec trestu: **25.05.2018**

Podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody: **08.06.2017**

Poučený probačný a mediačný úradník: **18.07.2017**

Koniec probačného dohľadu: **08.06.2019**

Manažment rizika: **nízka priorita (0,28)**

v súčasnosti (0,21)

Uznesenie: **OS MT 13Pp/44/2017**

Skúšobná doba PP s PD 2r., **skúšobná doba 3r.**

Obmedzenie spočívajúce v zákaze používania alkoholických nápojov a iných návykových látok, a zamestnať sa v skúšobnej dobe, alebo sa uchádzať preukázateľne o zamestnanie.

Evaluácia probačnej praxe

Realizácia probačného programu

- a) páchatelia s nízkym rizikom recidívy môžu byť negatívne ovplyvnení určením intenzívneho probačného programu,
- b) Odporúča sa, aby špecifikácia probačného programu bola v symbióze s mierou rizika recidívy páchatela.

Dôvod:

Páchatelia, ktorí vykazujú v nástrojoch na meranie miery rizika recidívy nízke skóre neprofitujú z intenzívnych probačných programov, intenzívne probačné programy sú pre nich kontraproduktívne.

Posúdenie intervenčnej potreby z pohľadu rizika**a) Údaje týkajúce sa trestného činu**

- aktuálny trestný čin,
- postoj k trestnému činu,
- doterajšie spáchané trestné činy.

b) Údaje týkajúce sa sociálnej reintegrácie

- občiansky status,
- posledné ukončené vzdelanie,
- živobytie – finančná situácia,
- vzťahy,
- bývanie a voľný čas.

c) Skúsenosti s omamnými látkami**d) Psychické poruchy****e) Zhrňujúce posúdenie intervenčnej potreby****f) Posúdenie intervenčnej potreby****Vhodnosť pre intervenciu vo forme učebného programu, návrh pre sudcu, prokurátora****a) Predpoklady obvineného a odsúdeného**

- jazykové znalosti,
- kognitívne schopnosti,
- psychické danosti,
- vonkajšie okolnosti,
- motivácia.

b) Výber vhodnej intervencie

- základná vhodnosť pre učebný program,
- dodatočné / alternatívne ponuky.

c) Zhrnutie nálezov z posudku o vhodnosti

- intervenčná potreba,
- vhodnosť pre učebný program.

Probačný program

- spracováva sa spoločne s odsúdeným,
- obsah a zameranie nesmie byť nad rámec mandátu probačného a mediačného úradníka,

- jeho súčasťou môžu byť aj participujúce organizácie, združenia na posilnenie alebo vykonanie niektorých úkonov,
- môžu participovať aj iné organizácie, ak ide o odborné činnosti, ako je psychoterapia atď.,
- vyhodnocovanie probačného programu by malo byť minimálne jedenkrát ročne.

Práca s prepustenými bez vlastného bývania

Jozef Kákoš

Riaditeľ Depaul Slovensko

Abstrakt: V príspevku sa budeme venovať podmienkam, v ktorých sa ocitne človek prepustený bez vlastného bývania. Drvivá väčšina takto prepustených je odkázaná na služby krízovej intervencie. Tieto služby pre ľudí bez domova sa následne snažia o integráciu človeka späť do spoločnosti.

ÚVOD

Depaul Slovensko je najväčšia MVO, poskytujúca nízkoprahové služby pre ľudí bez domova na Slovensku (300 ľudí bez domova denne, 40 zamestnancov). Ide o rôznorodý typ klientov starších ako 18 rokov.

Hlavné pole pôsobnosti:

- nízkoprahové služby (nocľaháreň, terénna práca),
- sociálno – zdravotnícke služby (Útulok a ZOS sv. Lujzy de Marillac, Ošetrovňa sv. Alžbety),
- reintegrácia (integračný program, komunitné organizovanie).

Obr. 1: Nocľaháreň sv. Vincenta de Paul

DEPAUL
Úlita má je domov

Obr. 2: Útulok a ZOS sv. Lujzy de Marillac

Obr. 3: Útulok sv. Vincenta de Paul

Obr. 4: Ošetrovňa sv. Alžbety

DEPAUL
Učenie nás je dôležité

Obr. 5: Terénna práca bl. Rosalie Rendu

DEPAUL
Učenie nás je dôležité

Obr. 6: Komunitné organizovanie a integračný projekt

DEPAUL

Sčítanie ľudí bez domova 2016

- 2064 sčítaných ľudí bez domova v Bratislave (odhad 4000 až 5000 ľudí bez domova),
- 593 sčítaných bolo danú noc bez prístrešia,
- 40 % percent zo sčítaných je trvalo alebo s prestávkami bez domova viac ako 10 rokov,
- 14 % čelilo napadnutiu a 27 % krádeži,
- 18 % ľudí bez domova nemalo v čase sčítania občiansky preukaz,
- 9 väzňov bolo tri mesiace pred prepustením sčítaných ako ľudia bez domova, keďže nemali vlastné bývanie,
- 9 ľudí bez domova uviedlo ako dôvod straty bývania prepustenie z väznice,
- 16 ľudí bez domova sa po strate bývania ocitli vo väzení.

Mimo Slovenska je:

- 30 % ľudí bez domova vo Veľkej Británii má skúsenosť s väzením,
- viac ako 50 % ľudí bez domova na Ukrajine má skúsenosti s väzením.

Dôvody, kvôli ktorým sa osoby ocitnú na ulici:

- vzťahy,
- chýbajúce nájomné bývanie,
- dlhy a neexistujúca prevencia,
- manažovanie problému miesto snahy ho riešiť,
- závislosti, mentálne zdravie.

Otevřená věznice v české penitenciární praxi

Mgr. Lukáš Dirga, Mgr. Bc. Hana Prokopová

Ministerstvo spravedlivosti České republiky, Vázenská služba České republiky

Abstrakt: Seminární příspěvek bude zaměřen na představení projektu první Otevřené věznice v České republice. Přednášející představí koncept Otevřené věznice na teoretické i praktické úrovni a seznámí účastníky semináře se zkušenostmi z každodenní praxe.

Co jsou „Otevřené věznice“?

- specifický typ vězeňského zařízení s minimálním střežením,
- v ČR věznice s ostrahou, oddělení s nízkým stupněm zabezpečení
- v zahraničí často jako samostatný typ vězeňského zařízení,
- trenažér svobody,
- založeno na důvěře,
- podmíněná svoboda,
- postupný a kontrolovaný přechod na svobodu,
- postupné testování schopnosti odsouzeného vypořádat se s podmínkami života po propuštění,
- důraz na zacházení.

Uvedeno do praxe dle inspirace z Norska

- „otevřená věznice“-otevřený přístup zaměstnanců k vězněným osobám a jejich potřebám,
- vybudování pěstitelské zóny,
- vybudování chovatelské zóny,
- užší kontakt odborného personálu OV s odsouzenými ve smyslu „doprovázení“,
- aplikace metod směřujících k rozvoji samostatnosti odsouzených.

Co mohou „Otevřené věznice“ nabídnout?

- prostor pro přípravu na propuštění (udržování vztahů s rodinou, komunikace s úřady, komunikace s potenciálními zaměstnavateli, zajištění ubytování apod.),
- minimalizaci „šoku z propuštění“,
- maximalizaci samostatnosti,
- efektivní nástroj v boji proti kriminální recidivě,
- ochrana společnosti.

Jak otevřené jsou „Otevřené věznice“?

- důraz na zacházení = minimální střežení,
- koncept důvěry = více svobody,

- opuštění věznice vždy za konkrétním účelem,
- přísné sankce za nedovolené opuštění věznice,
- otevřená věznice není hotel pro odsouzené,
- odsouzení mají nastavený řád a podmínky, které musí plnit,
- sankce za porušení řádu.

Jak bezpečné jsou „Otevřené věznice“?

- odborný výběr odsouzených na základě vyhodnocení rizik,
- průběžná pravidelná evaluace,
- riziko selhání lidského faktoru vyloučit nelze,
- příklad: Věznice Ford,
- náhodné testování na přítomnost nedovolených látek,
- náhodné prohlídky,
- negativní příklady mohou zastínit smysl „Otevřených věznic“,
- na obecné úrovni jsou však „Otevřené věznice“ bezpečné.

Dobrá zahraniční praxe:

- „otevřené věznice“ jako pilíře moderního vězeňství,
 - zejména nordické vězeňské systémy jsou založeny na Otevřených věznicích (Norsko, Finsko, Dánsko, Švédsko),
- pozitivní hodnocení v zahraničí (snížení recidivy, ekonomická úspora atd.),
- inspirace pro Českou republiku,
- zejména Věznice Bastoy (Norsko),
- nutnost přizpůsobit projekt českému kontextu,
- evaluovat pilotní projekt a poté rozšířit model „Otevřených věznic“ na více míst v České republice,
- Evaluaci realizuje IKSP,
- Pozitivní zpětná vazba od zahraničních expertů.

Potřebujeme „Otevřené věznice“?

- možnost zavést do českého vězeňství efektivní, zahraniční praxí prověřený, prvek moderního vězeňství,
- nutnost odolat punitivním tlakům a nedostatečné informovanosti,
- represe X zacházení,
- represe nepomáhá snižovat recidivu,
- musíme nalézt jiná řešení,
- „Otevřené věznice“ jako jedno z nich.

Specifika OV zahrnují:

- atypické prostředí pro výkon trestu odnětí svobody,
- zacházení s odsouzenými zaměřené na postupnou přípravu na život po propuštění na svobodu,

- podporu sebeobslužných aktivit, samostatnosti, sociálních kompetencí, prosociálního chování, pracovních návyků,
- vyšší míra intervence odborného personálu a nestátních subjektů při práci s odsouzenými,
- uplatňování kontinuálního způsobu práce s pachateli trestné činnosti s přesahem do oblasti postpenitenciární péče,
- preferenci aplikace programu výstupního zacházení.

Kategorie odsouzených:

- odsouzený zařazený pro výkon trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou – oddělení s nízkým stupněm zabezpečení,
- odsouzený motivován ke spolupráci v rámci nastaveného systému zacházení v objektu OV.

Ubytovací kapacita:

- (max. 48 míst); naplňováno na 32 – 36 odsouzených.

Pracovní tým:

- 8x vychovatel (max. 2 vychovatelé na denní/noční službě),
- 1x pedagog volného času,
- 1x vychovatel – terapeut,
- 1x speciální pedagog,
- 1x psycholog,
- 1x sociální pracovník,
- 1x vedoucí oddělení.

Odsouzení v rámci pobytu v OV procházejí fázemi:

- **Adaptační fáze** – seznámení se specifickými podmínkami zacházení v OV, adaptace na nové prostředí pro další výkon trestu
- **Průběžná fáze** – identifikace protektivních faktorů, posilování kauzálního myšlení, posilování osobní zodpovědnosti, upevňování pracovních a sociálních kompetencí
- **Závěrečná fáze** – orientace na problematiku potřeb odsouzených a zajištění oblastí pro plynulý přechod do civilního života, podpora získaných kompetencí

Klíčové cíle programu zacházení:

- vytvořit si „Osobní plán činnosti a nezbytných kroků pro dobu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody“
- zmapovat si možnosti pracovního uplatnění a ubytování v civilním životě
- aktivně řešit dluhovou problematiku,

- posilovat identifikované protektivní faktory,
- vytvořit si „Osobní plán činnosti a nezbytných kroků pro dobu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody“,
- zmapovat si možnosti pracovního uplatnění a ubytování v civilním životě,
- aktivně řešit dluhovou problematiku,
- posilovat identifikované protektivní faktory.

Povinné vzdělávací kurzy programu zacházení:

Průběžná fáze:

- Kurz finanční gramotnosti
- kurz právního minima
- program „Zastav se, zamysli se a změň se“

Závěrečná fáze:

- Kurz sociálně právní gramotnosti
- kurz sebeprezentace

Ostatní povinné aktivity programu zacházení:

Pracovní aktivity (průběžná i závěrečná fáze):

- Pracovní zařazení na pracovišti mimo věznici
- Pracovní činnosti v zóně (chovatelská, pěstitelská, okrasná zahrada),
- Práce pro potřeby věznic

Speciálně výchovné aktivity (průběžná i závěrečná fáze):

- Sebeobslužné činnosti.

Projekty s externími subjekty:

- „Reintegrační programy“
- „Pohovory nanečisto“
- „Den s dítětem“
- „Building bridges“

Statistické údaje (stav k 31. 01. 2019):

- Průběžně zařazeno do OV: 82 odsouzených
- podmíněně propuštěno: 24 odsouzených
- plánovaný konec věznění: 14 odsouzených
- vyřazeno pro neplnění povinností: 10 odsouzených

Statistické údaje - (období roku 2018):

a) opuštění věznice v souvislosti s návštěvou až na 24 hodin

- dle § 19/8: 232x,

- dle § 45/2g: 72x (formou kázeňské odměny).
- b) přerušení výkonu trestu**
- dle § 45/2h: 145x (formou kázeňské odměny)
- c) volný pohyb mimo věznici**
- akce dle § 51/3: 619x.

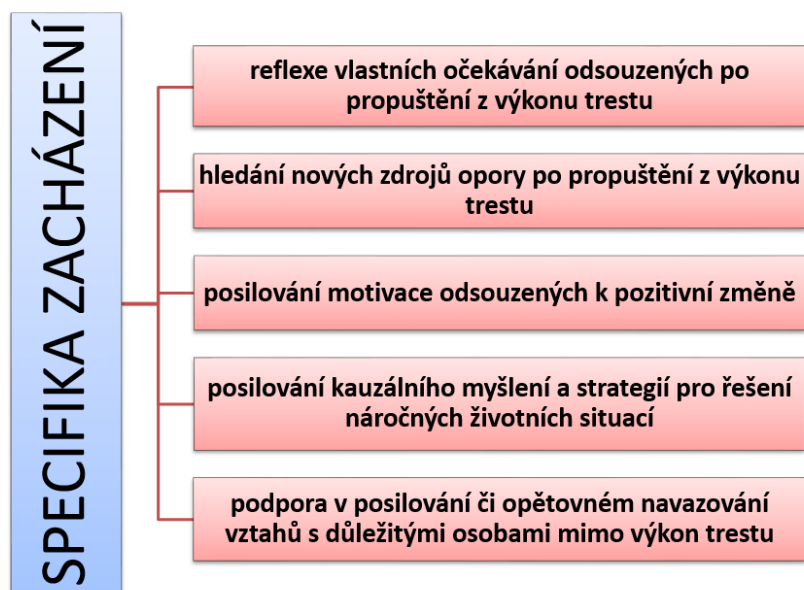
Posilování prosociálního chování, samostatnosti, zodpovědnosti v praxi:

- osobní účast při jednání s probačním úředníkem v rámci spolupráce před projednáním žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu,
- osobní účast odsouzeného při jednání s potencionálním zaměstnavatelem v místě jeho působiště,
- osobní návštěva zdravotnických zařízení, realizace zdravotní rehabilitace,
- osobní účast ve veřejně prospěšných pracovních činnostech v dislokaci věznice,
- realizace samostatných nákupů v obci Jiřice,
- účast odsouzených na kulturních akcích (výstavy, návštěvy muzea).

Schéma 1: Věznice Jiřice – pilotní projekt zacházení v Otevřené věznici

Schéma 2: Věznice Jiřice – pilotní projekt zacházení v Otevřené věznici

Obr. 1: Věznice Jiřice – pilotní projekt zacházení v Otevřené věznici

Obr. 2: Věznice Jiřice – pilotní projekt zacházení v Otevřené věznici

Obr. 3: Věznice Jiřice – pilotní projekt zacházení v Otevřené věznici

Obr. 4: Věznice Jiřice – pilotní projekt zacházení v Otevřené věznici

Příprava odsouzených na propuštění v rámci výstupních oddílů věznic v České republice

Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Inštitút pre kriminológiu a sociálnu prevenciu, Česká republika

Abstrakt: Příspěvek se věnuje zejména právnímu rámci přípravy odsouzených na propuštění na svobodu ve výstupních oddílech věznic v České republice. Upozorňuje na nejdůležitější problémy uvedené oblasti i opatření ke snižování rizika recidivy předkládané Vězeňskou službou České republiky. Zároveň nastiňuje možnosti výzkumných srovnávacích analýz vězeňských systémů v České republice a na Slovensku.

ÚVOD

„Společnost se nestane bezpečnější tím, že budeme pachatele přísněji trestat, ale tím že se nám je podaří převychovat.“

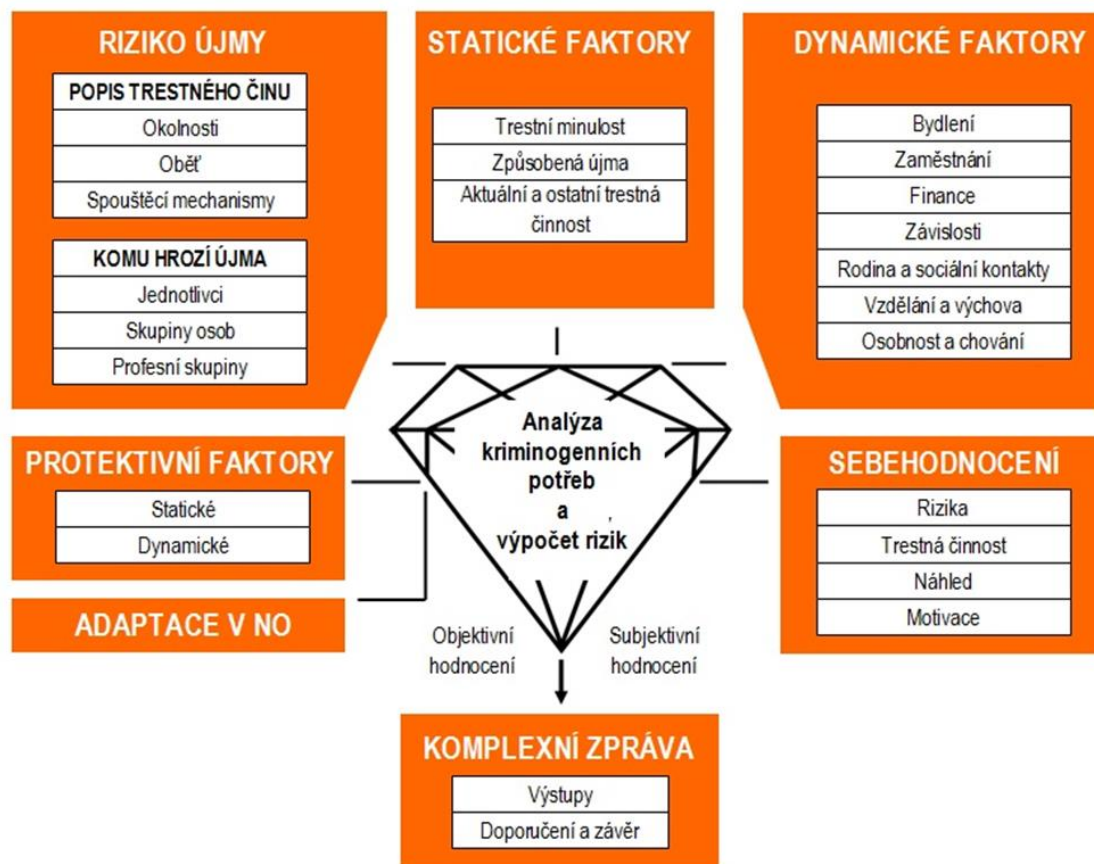
(Tiskový odbor Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2015)

- Princip přijetí odpovědnosti za vlastní trestnou činnost.
- Klíčové oblasti: zaměstnání, bydlení, vzdělávání, závislosti (uživatelé omamných a psychotropních látek – mimořádné události evidované VS ČR v roce 2017 (viz Ročenka VS ČR za rok 2017, 2018) – pozitivních 1 100 odsouzených a 28 obviněných; 11 864 osob je evidováno zdravotnickými středisky věznic jako drogově závislí) a finance (dluhové poradenství).
- V příspěvku budou představeny údaje o vězeňské populaci v ČR vztahující se k uvedené problematice a možnosti přípravy odsouzených na propuštění (příprava na soběstačný život), zejména ve výstupních oddílech věznic.

SARPO – charakteristiky odsouzených v českých věznicích – Deskriptivní studie
--

- Autoři: František Drahý, Jindřich Hůrka a Michal Petras (2018)
- Představení nástroje k hodnocení kriminogenních rizik a potřeb odsouzených (SARPO), který slouží k predikci pravděpodobnosti opětovného uvěznění odsouzeného na základě vyhodnocení statického a dynamického rizika.
- Zahrnují i výsledky z vyhodnocení motivace odsouzených k řešení identifikovaných rizik včetně jejich vlastní sebereflexe.
- Komplexní zprávy z let 2012–2017.
- Celkový soubor v publikaci činí 27 880 odsouzených.

Schéma 1: SARPO: Struktura nástroje (převzato z: Drahý, Hůrka, Petras, 2018)

Statické faktory (Drahý, Hůrka, Petras, 2018):

- 53,8 % odsouzených bylo poprvé odsouzeno ve věku 15 až 20 let,
- Průměrný věk při nástupu do výkonu trestu je 33 let,
- 58,7 % odsouzených bylo v průběhu posledních 5 let před nástupem do aktuálního výkonu trestu vězněno, přičemž 42,2 % z nich strávilo v podmínkách vězení více než 1 rok,
- Nejčastěji se vyskytujícím trestným činem je krádež (v podstatě každý třetí),
- V pořadí druhým trestným činem se stává maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, které dokladuje tendenci odsouzených k porušování soudně uložených povinností a omezení,
- Násilná trestná činnost je nejčastěji reprezentována loupeží, u násilné trestné činnosti zvyšuje závažnost ten fakt, že se polovina „násilníků“ dopustila násilí v minulosti již vícekrát,
- Téměř každý třetí odsouzený, který byl v minulosti podmíněně propuštěn, selhal.

Dynamický faktor Bydlení (Drahý, Hůrka, Petras, 2018)

Tab. 1: Dynamický faktor Bydlení (situace minimálně 3 roky před VTOS)

Popis situace	%
Stabilní, perspektivní	58,1
Nestabilní, nestálé, nejisté	41,6
Žádné, formální	18,1

Tab. 2: Bydlení – rozložení jednotlivých rizik

Rizika (%)	0	1	2	3	CH
1. Nejisté bydlení	35	5,5	52,5	6	1
2. Nevyhovující bydlení	73,1	19,2	2,1	1,8	3,8
3. Bydlení v rizikovém prostředí	44,7	40,1	9,2	1,7	4,3
4. Konflikty v místě bydlení	61,4	22,6	3,7	6	6,3
	Žádná	Nízká	Střední	Vysoká	CH
5. Souvislost bydlení s aktuální trestnou činností	48	25,6	17,9	7,3	1,2

Tab. 3: Dynamický faktor Zaměstnání (minimálně 3 roky před výkonem trestu odnětí svobody)

Popis situace	%
Zaměstnání	49
Nedoložitelné pracovní činnosti	47
Bez zaměstnání	53

Tab.4: Zaměstnání – rozložení jednotlivých rizik

Rizika (%)	0	1	2	3	CH
1. Nízká využitelnost kvalifikace	36,8	11,7	9,7	38,1	3,7
2. Rizikový průběh předchozích zaměstnání	25,3	26,7	16,4	4,3	27,3
3. Dlouhodobě nezaměstnaný	17	13,5	19	44,7	5,8
4. Nezaměstnaný a současně neevdovaný ÚP	65,4	X	X	27,5	7,1
5. Minimální pracovní zkušenost	34,7	20,5	29,5	10,9	4,4
	Žádná	Nízká	Střední	Vysoká	CH
6. Souvislost zaměstnání s aktuální trestnou činností	23,6	17,3	32,9	24,5	1,7

Dynamický faktor Finance (Drahý, Hůrka, Petras, 2018)

- DF Finance dobře predikuje majetkovou kriminalitu,
- 47,7 % zcela bez legálních zdrojů příjmu; 15 % dříve pracujících pobíralo podporu v nezaměstnanosti a 39,5 % pobíralo dávky hmotné

nouze; 56 % odsouzených za uvedené období přiznává legální příjem z pracovní činnosti; důchod jakožto zdroj příjmu uvádí pouze 5 % (převážně invalidní důchod),

- 15,6 % odsouzených je podporováno svým sociálním zázemím,
- 89,4 % přiznává nějakou formu finančních závazků.

Tab. 5: Finance – rozložení jednotlivých rizik

Rizika (%)	0	1	2	3	CH
1. Nedostatečné legální příjmy	22,9	27,1	24,5	23,7	1,8
2. Nelegální příjmy	16,9	24,8	38,6	15,3	4,4
3. Dluhy a závazky	7,6	16,6	64,8	8,3	2,7
4. Nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky	14,2	30,5	38,9	7,6	8,8
	Žádná	Nízká	Střední	Vysoká	CH
5. Souvislost financí s aktuální trestnou činností	13,6	10,8	30,9	43,6	1,1

DF Finance tvoří spolu s DF Zaměstnání dvojici nejrizikovějších sociálních dynamických faktorů – spočívá v dlouhodobé nezaměstnanosti především v období před nástupem do výkonu trestu; dlouhodobostí se pro tento účel míní 6 měsíců kontinuálně za poslední tři roky před aktuálním vězněním (44,7 %).

Dále rizikovost spočívá v nízké využitelnosti dosažené kvalifikace; důvodem může být absence kvalifikace nebo ztráta oprávnění k výkonu pracovní činnosti nebo povolání na základě uložené sankce (38,1 %).

Obě zmíněná rizika úzce souvisí i s rizikem vyplývajícím z minimální pracovní zkušenosti v důsledku častějších pobytů ve výkonu trestu odnětí svobody, nelegálního zaměstnávání a skutečnosti, že určitá skupina odsouzených je natolik kriminálně aktivních, že žádnou jinou pracovní činnost ani vykonávat nemohou či nechťejí. (Drahý, Hůrka, Petras, 2018)

Situace v ČR – možnosti přípravy na propuštění

Výkon trestu odnětí svobody Programy zacházení (PZ),

- Léčba závislosti,
- Působení příkladem/režimem,
- Práce s kolektivem odsouzených,
- Diferenciace vězňů,
- Práce s rodinou,
- Dluhové poradenství,
- „Otevřená věznice“,
- Spolupráce s ostatními subjekty,
- Postpenitenciární péče (navázání kontaktu, pokračování či zahájení spolupráce),
- Příprava na samotné propuštění (výstupní oddíly; práce sociálních pracovníků).

Po „propuštění“

- Parole (PMS),
- Kurátoři,
- Resocializační a reintegrační programy (prolíná se i do přípravy),
- Nestátní subjekty.

Tab. 6: Počty odsouzených s délkou trestu nad 3 roky (Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2008–2017, 2019)

	k 31. 12.									
Délka trestu	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
3-5 let	2 745	1 895	2 056	2 236	2 411	2 704	2 476	2 615	3 542	2 802
5-7 let	1 433	1 090	1 057	1 093	1 123	2 476	1 203	1 281	1 762	1 379
7-10 let	1 274	1 238	1 246	1 223	1 197	1 203	1 195	1 208	1 295	1 250
10-15 let	1 191	1 034	1 014	998	944	1 195	863	839	1 041	788
nad 15 let	316	218	226	259	280	863	328	366	478	406
doživotí	33	38	37	40	44	48	48	48	48	49
Celkem	6 992	5 513	5 636	5 849	5 999	8 489	6 113	6 357	8 166	6 674
%	39	28	29	28	29	52	37	34	40	33
Celkový počet všech odsouzených	18 100	19 362	19 449	20 541	20 429	16 433	16 433	18 850	20 501	20 271

Výstupní oddíly

- Upraveny NGR VS ČR č. 68/2013, o činnosti výstupních oddílů,
- Výstupní oddíly či výstupní ložnice/Před podmíněným propuštěním či pevným výstupem,
- Ubytovací kapacita: na 1 odsouzeného má připadnout alespoň 6 m²; v kulturní místnosti 2 až 3 m²; v místnosti pro sebeobslužné aktivity 0,5 m² a v jídelně 1,5 m²,
- Výstupní oddíly (nemá VVaÚVZD Brno; VV Hradec Králové; VV Litoměřice; VV Olomouc a V Teplice).

Tab. 7: Ubytovací kapacita výstupních oddílů (Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017, 2019)

Ubytovací kapacita výstupních oddílů v jednotlivých typech					
Rok	Ostraha s nízkým stupněm zabezpečení	Ostraha se středním stupněm zabezpečení	Ostraha s vysokým stupněm zabezpečení	Zvýšená ostraha	Výkon trestního opatření mladistvých
2017	44	191	310	30	5

Personální zabezpečení výstupního oddílu

- Speciální pedagog,
- Vychovatel,
- Sociální pracovník,
- Psycholog,
- Vychovatel terapeut.

Program výstupního oddílu

- Komunitní setkávání,
- Sebeobslužné činnosti,
- Sociálně právní poradenství,
- Psychosociální poradenství,
- Vzdělávací činnost,
- Pracovní činnost,
- Zájmová činnost,
- Extramurální aktivity,
- U zadlužených odsouzených je povinné dluhové poradenství.

Problémy – poznatky z věznic

- Nedostatečné prostory (pro výstupní oddíl i realizaci aktivit programu zacházení),
- Nevyhovující umístění výstupních oddílů ve věznici (zejména stavebně-technické),
- Stírání rozdílů mezi výstupním oddílem a standardním oddílem ve věznici,
- Nedostatečná kapacita/nenaplněnost,
- Zastaralé zařízení,
- Administrativní zátěž,
- Nedostatečné personální vybavení/erudovanost personálu,
- Slabá motivace odsouzených k zapojení (v České republice se nevyžaduje souhlas odsouzeného se zařazením do výstupního oddílu),
- Problém v realizaci aktivit (pracující odsouzení; směnnost),
- Problémy v oblasti extramurálních aktivit (dlouhé tresty – závažná trestná činnost – nesplnění podmínek pro možnost pohybu mimo věznici),
- Realizace kvalitních, samostatných sebeobslužných aktivit.

ZÁVĚR

Odsouzení se po propuštění potýkají zejména s problémy: kulturně-orientačními, technickými; ohledně bydlení a zaměstnání. Jsou často zadlužení a nejsou schopni své závazky splácet. Mají nereálná očekávání,

nejdou schopni se sami o sebe postarat (problematika definice soběstačnosti dle zákona o výkonu trestu odnětí svobody). Ne vždy je vhodné rodinné zázemí a vztahy, časté kontakty s kriminální subkulturou.

Pozornost v programech či aktivitách zaměřit zejména na:

- Podporu stabilního bydlení; řešení závislostního chování; získání řádného pracovního uplatnění; řešení zadluženosti; doplnění vzdělávání, rekvalifikace; stabilizaci rodinného prostředí; práce s trestnou činností („aktivity a programy na míru“).
- Příprava na propuštění by měla vycházet z konkrétních potřeb a rizik daného odsouzeného.

Zdroje

- DRAHÝ, František, HŮRKA, Jindřich a Michal PETRAS. *SARPO: Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie*. Praha: Generální ředitelství VSČR, 2018. ISBN 978-80-270-5197-7.
- Koncepce vězeňství do roku 2025. *Vscr.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-09-12]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Koncepce/Koncepce_vezenstvi.pdf.
- NGŘ č. 68/2013, o činnosti výstupních oddílů. *Aspi* [online]. 2018 [cit. 2018-10-17]. 14 s.
- Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky 2008–2017. Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky. *Vscr.cz* [online]. 2019 [cit. 2019-01-05]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>.
- Tiskový odbor Ministerstva spravedlnosti ČR. Na mezinárodní konferenci v Hradci Králové diskutovali čeští, slovenští, polští a ruští kriminologové. *Justice.cz* [online]. 2015 [cit. 28-09-2017]. Dostupné z: <http://www.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=377&d=340561>.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. *Aspi* [online]. 2018 [cit. 2018-09-17]. 24 s.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. *Aspi* [online]. 2018 [cit. 2018-09-17]. 35 s.

Příprava, realizace a evaluace projektu „Společně na svobodu“

Mgr. Dagmar Doubravová - Mgr. Gabriela Hendlová

RUBIKON centrum, z. ú, Česká republika

Abstrakt: V příspěvku představíme proces přípravy, realizace a evaluace projektů v postpenitenciární péči v České republice z pozice neziskové organizace. Uvedené přístupy budou demonstrovány přímo na projektu „Společně na svobodu“. V rámci prezentace se zaměříme i na představení portfolia činnosti organizace RUBIKON Centrum včetně příkladů dobré praxe.

Charakteristika RUBIKON Centra, ČR

Pomáháme lidem, kteří chtějí překročit svou trestní minulost. Zaměřujeme se především na oblast zaměstnávání a řešení dluhů. Úspěch naší práce tkví především v komplexnosti služeb. Dále realizujeme programy, ať už na místní, nebo celorepublikové úrovni, pro mladistvé pachatele s cílem snížení rizika opakování trestné činnosti a romský mentoring, díky kterému se zvyšuje počet Romů, kteří zvládnou vykonat alternativní trest na svobodě.

Usilujeme také o systémové změny, které by měly dopad na celou společnost. Iniciujeme proto vznik asociace NNO v trestní justici, která by se stala partnerem pro jednání se státem. 7 z 10 lidí se do vězení vrací a my věříme, že společně můžeme dosáhnout lepších výsledků.

Aktivně se věnujeme advokační činnosti – např. při prosazování novely insolvenčního zákona.

Měříme také efektivitu a dopad našich služeb. Například v roce 2017 proběhl výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který ukázal, že stále zaměstnání ovlivňuje míru recidivy (viz obrázek níže).

RUBIKON Centrum oslaví v letošním roce 25 let. Komplexní přehled o našich aktivitách najdete na webových stránkách www.rubikoncentrum.cz.

Obr. 1: Výzkum IKSP

Téma ve veřejném prostoru

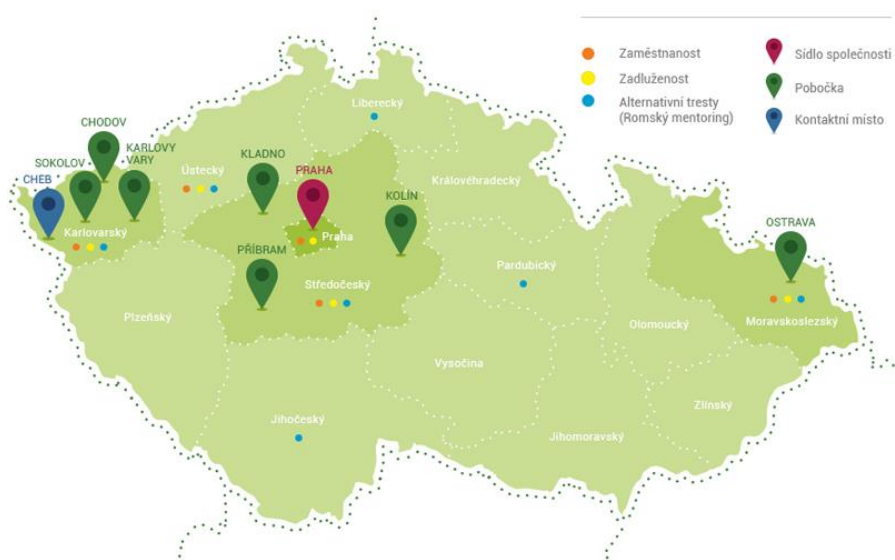
Téma lidí s trestní minulostí se snažíme přenášet i do veřejného prostoru, protože věříme, že pro úspěšnou integraci našich klientů potřebujeme také podporu širší společnosti – především zaměstnavatelů, aby jim dali pracovní příležitosti. Na zaměstnavatele proto cílily naše kampaně „Nemám svatozář, mám práci.“ nebo „Nesedím, stavím.“

Pro ty, kteří se k myšlence podpory lidí s trestní minulostí chtějí přidat, spoluorganizujeme sportovně-charitativní akci Běh se žlutou stužkou/Yellow Ribbon Run (www.yellowribbon.cz).

Do veřejného prostoru se téma lidí s trestní minulostí dostává také skrz naše Komunitní centrum a zahradu Kotlaska, kde organizujeme řadu akcí pro veřejnost i partnery a kde se lidé s různou minulostí mohou potkat a vzájemně se poznat.

V neposlední řadě v médiích sdílíme úspěšné příběhy našich klientů, na kterých se nám daří ukázat, že to má smysl.

Obr. 2: Místo pôsobnosti RUBIKONU v ČR

Zaměstnanost a zadluženost

V roce 2012 jsme založili nekomerční Pracovní agenturu Rubikon, přes kterou se nám daří nacházet pracovní uplatnění pro naše klienty u spolupracujících zaměstnavatelů. Také jsme začali sami zaměstnávat - nejenom u nás v neziskové organizaci, ale i v naší sociální firmě Rubikon Centrum Servis, která nabízí uplatnění v oblasti odstraňování graffiti, úklidu veřejných prostor a v kurýrní přepravě. Chtěli jsme jít příkladem a podařilo se nám ukázat, že motivovaní lidé se záznamem v Rejstříku trestů mohou být pro firmy dobrou investicí.

Pro zaměstnavatele, kteří chtějí přijmout kandidáta s trestní minulostí, pravidelně pořádáme akci Pohovory nanečisto. Při těchto simulovaných pracovních pohovorech se mohou firmy s našimi klienty seznámit, na

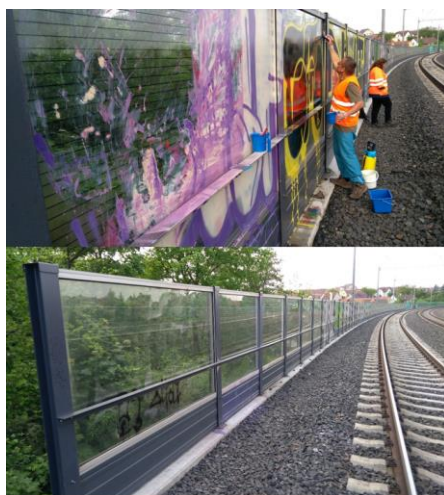
druhou stranu to pomáhá kandidátům, kteří si mohou natrénovat svou prezentaci před zaměstnavatelem.

Od roku 2015 provozujeme uvnitř areálu Věznice Vinařice finančně úspěšnou šicí dílnu. V průměru zaměstnáváme 40 odsouzených, pro které připravujeme řadu doprovodných integračních programů – dluhové a pracovní poradenství, pracovní transfer ke spolupracujícím zaměstnavatelům do té samé výroby, kterou si osvojili v průběhu výkonu trestu rovnou po propuštění z vězení.

Obr. 3: RCS - šicí dílna ve věznici Vinařice

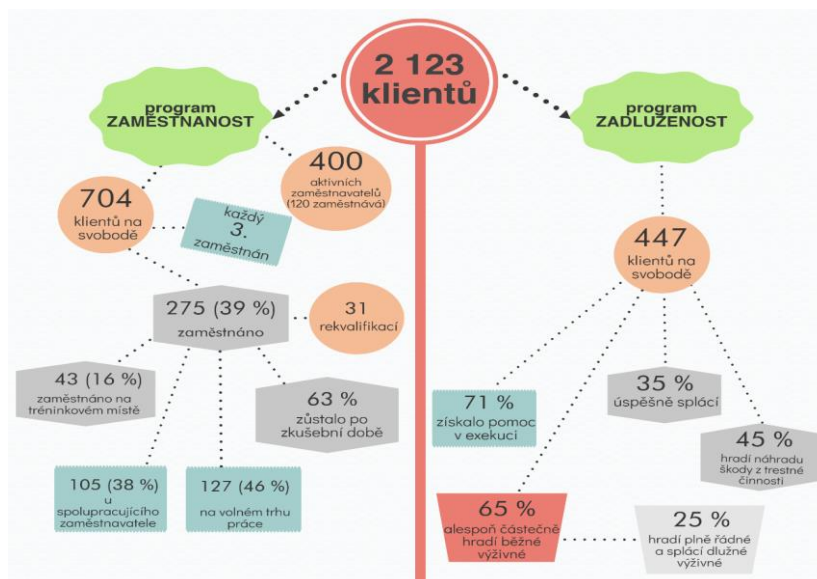

Obr. 4: RCS – odstraňování graffiti

Přímo ve věznicích také realizujeme motivační program Získej zaměstnání za účasti HR manažerů ze spolupracujících firem. Velice úspěšný je náš projekt Burzy práce, který je určený pro odsouzené, kteří se nemají kam vrátit a chtějí po propuštění pracovat. Zprostředkováváme jim zaměstnání i s ubytováním. V tom nám výrazně napomáhá také aktuální situace na trhu práce, kdy je v určitých oborech nouze o pracovníky. Výsledky našich služeb najdete nejen na obrázku níže, ale také v každé výroční zprávě na našich webových stránkách www.rubikoncentrum.cz.

Schéma 1: Výsledky činnosti 2017

Na obrázku je popsán postup jednotlivými aktivitami, kterými klient prochází v rámci pracovního a dluhového poradenství v RUBIKON Centru.

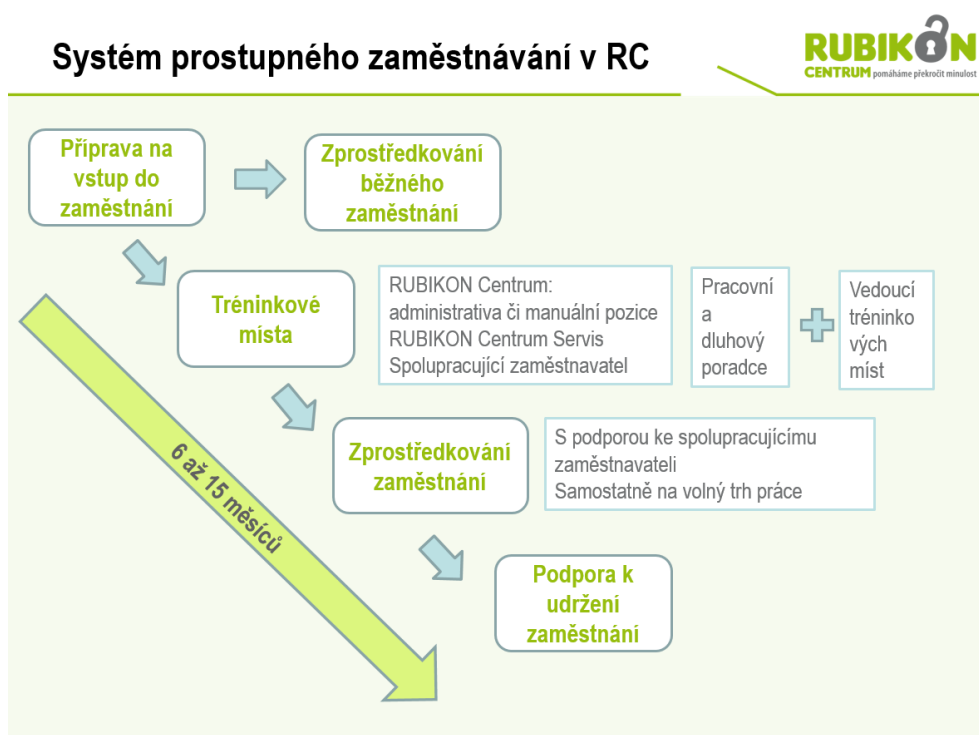
Schéma 2: Cesta klienta službami RUBIKON Centra na svobodě

Systém prostupného zaměstnání (viz infografika níže) je určený pro klienty, kteří nemají pro trh práce dostatečné kompetence.

Systém tréninkových míst: krátkodobá prac. místa na 3-6 měsíců – realizujeme buď přímo v RUBIKON Centru nebo u spolupracujících zaměstnavatelů. Po úspěšném absolvování trén. místa klient často zůstává u aktuálního zaměstnavatele nebo hledá s pomocí RUBIKON Centra jiné pracovní místo, má za sebou ale už pracovní zkušenost a disponuje referencí z předchozího zaměstnání.

Schéma 3: Systém prostupného zaměstnávání v RC

Projekt Společně na svobodu

Základní informace o projektu

Financování projektu: ESF Operační program Zaměstnanost, výzva 024 sociální inovace

Doba realizace 24 měsíců: 01.06.2018 – 31.05.2020

Spolupracující subjekt: Vězeňská služba ČR

Zapojení čtyř věznic: Horní Slavkov, Příbram, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou

Počty klientů - 70 klientů výkon trestu odnětí svobody, 45 svoboda
 - 50 klientů kontrolní skupina

Evaluace je povinnou a nedílnou součástí.

Proč ho realizujeme? Hledáme odpověď na otázky:
--

- Funguje to, co děláme?
- Měníme skutečně situaci klientů?
- Jak vypadají ti, komu pomáháme?
- Jak vypadají ti, u kterých nejsme úspěšní?
- Je možné vypracovat ve vězení realistický plán přípravy na propuštění?
- Co je k tomu nutné?
- Jak efektivně navázat na práci, kterou již vykonali pracovníci vězeňské služby?

Důležitá je pro nás zejména otázka, zda skutečně měníme situaci klientů a jak. V rámci projektu se pokoušíme s klienty ve výkonu trestu odnětí svobody vypracovat reálný plán přípravy na propuštění a ověřit jeho fungování na svobodě. Dále se snažíme svou prací kontinuálně navázat na práci Vězeňské služby ČR.

Jaký problém projekt řeší?

V projektu řešíme problémy jak z pohledu člověka, který opouští věznici, tak z hlediska systému.

1. Z hlediska klienta, který opouští věznici

Řešíme nedostatečné zázemí pro úspěšný start na svobodě a zásadní překážky našich klientů: obrovské dluhy, často minimální pracovní zkušenosti, malá sociální zdatnost pro komunikaci s úřady, nedostatečné nebo nefunkční rodinné zázemí a žádné finance do začátku.

2. Z hlediska systému

Máme ambici měnit společnost a pokusit se nastartovat systém změny. Chtěli bychom řešit roztržičnost spolupráce aktérů v postpenitenciární péči a nedostatečnou kontinuitu mezi prací vězeňské služby a návaznými organizacemi.

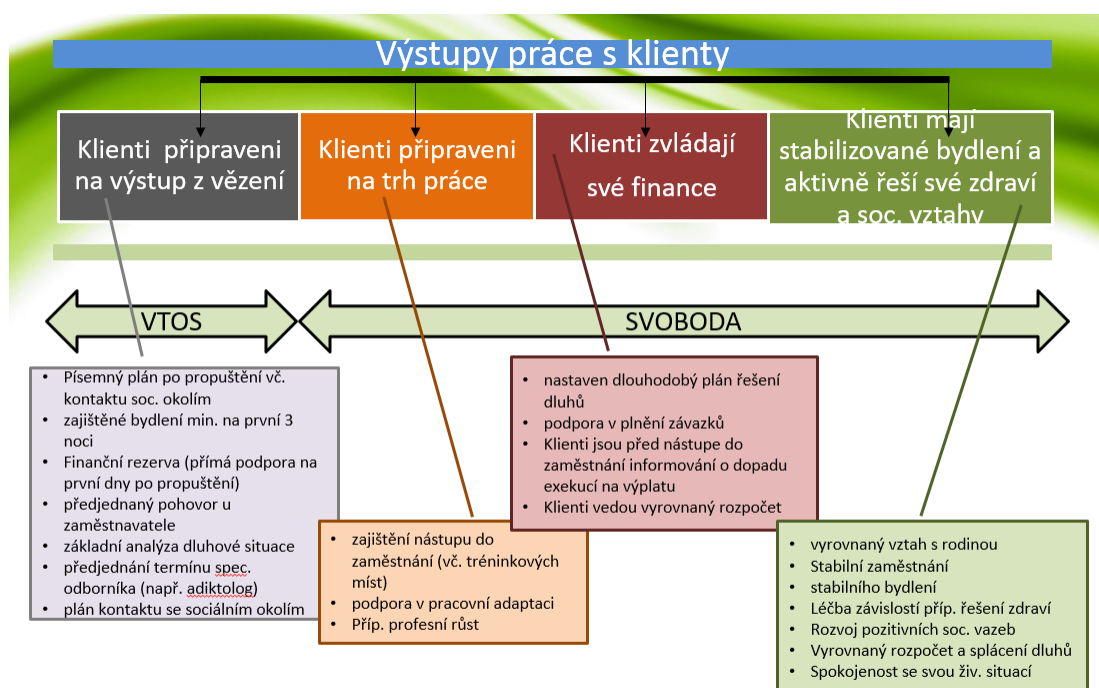
Kritéria výběru klientů

Kritéria výběru klientů do projektu jsou poměrně přísná. Klienty vybírají pracovníci Vězeňské služby ČR na základě jejich rizik a předají nám k nim potřebné informace. Klienti musí být absolventi standardizovaných kognitivně behaviorálních programů ve věznici (nejčastěji je to program 3Z „Zastav se, zamysli se, změň se“) nebo procházejí specializovaným oddílem. Další kritéria viz box níže. V projektu máme i kontrolní skupinu, která má stejné charakteristiky jako intervenční skupina, liší se pouze místem návratu (vrací se do regionu, kde RUBIKON Centrum nepůsobí).

KRITÉRIA

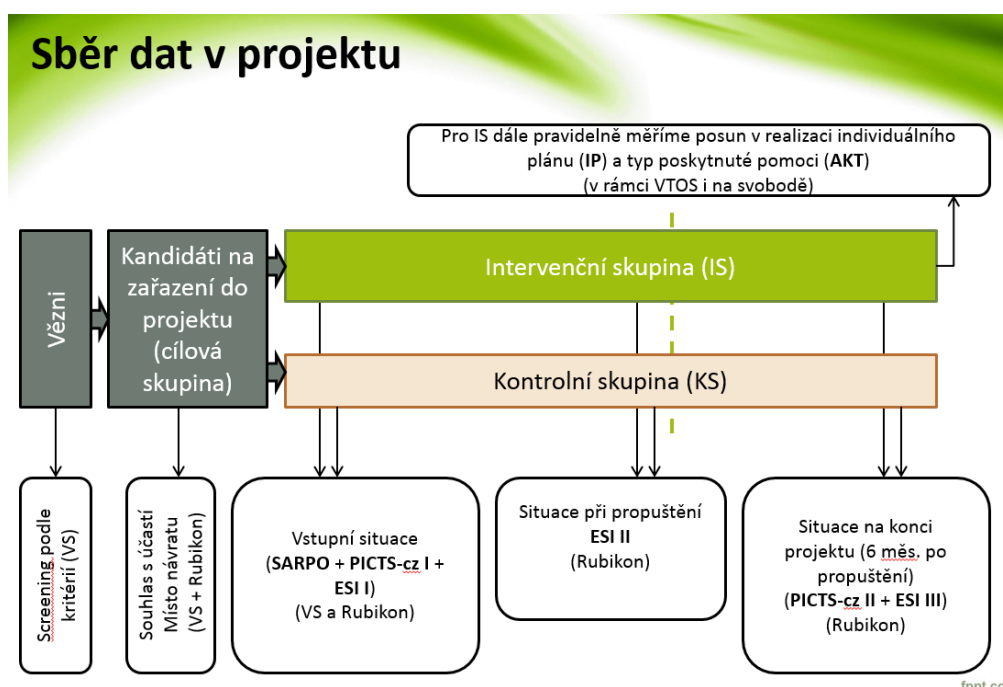
- Absolventi KBT programu (program zaměřený na změnu chování, např. 3Z) případně jiného programu
- muži a ženy produktivního věku se středním až vyšším rizikem recidivy
- cca 6 měsíců před propuštěním (pevný výstup)
- motivace ke spolupráci ve výkonu trestu odnětí svobody i po propuštění
- místo návratu do regionů působnosti RUBIKON Centra (Pha, STC, KVK, Ostrava a okolí)

Schéma 4: Výstupy práce s klienty

Důležitou informací je, že ve věznicích i na svobodě s klientem stále pracuje jeden pracovník, který popř. připojuje další odborníky. Každý klient intervenční skupiny vystupuje z výkonu trestu odnětí svobody s písemným plánem po propuštění, a to včetně plánu kontaktu se sociálním okolím (viz obrázek výše). Na svobodě potom ověřujeme, zda je plán reálný a podporujeme klienta v jeho realizaci, popř. hledáme, co v plánu nefunguje a je třeba to změnit. Zaměřujeme se na oblast – financí a dluhů, získání zaměstnání, vztahů, rodičovství. Vycházíme ale zejména z konkrétních přání klientů (např. získání dětí do péče, urovnání vztahů s rodiči, atd.)

Schéma 5: Sběr dat v projektu

Za účelem evaluace i za účelem efektivní a návazné práce s klientem získáváme od Vězeňské služby ČR následující materiály: kompletní SARPO (souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených), závěrečnou zprávu kognitivně behaviorálního programu a programu zacházení. Za účelem efektivního řešení dluhů i výpis z ekonomického oddělení věznice, kde jsou exekuční srážky (v případě, že se jedná o zaměstnaného odsouzeného). Díky těmto materiálům můžeme v klientské práci navazovat na pracovníky věznic a zůstává zachována kontinuita práce. Ve chvíli, kdy klient vstupuje do projektu, provede s ním pracovník RUBIKON Centra strukturovaný rozhovor ESI (ESI I), který se týká deseti oblastí: práce, dluhy, závislosti, osobní kompetence, trávení volného času, rodina a nejbližší okolí, přátelé, duševní zdraví, zdravotní stav, rodičovství. Stejný rozhovor probíhá ve chvíli, kdy klient opustí věznici (ESI II) a stejný rozhovor proběhne 6 měsíců po propuštění (ESI III). Dále při vstupu do projektu a 6 měsíců po propuštění klient vyplňuje inventář PICTS – CZ, který mapuje styly kriminálního myšlení (inventář nám laskavě poskytl Institut pro kriminologii a sociologii). Evaluátor projektu je externí osoba.

Jak postupujeme

- Po 6 měsících projektu nastavena dobrá a funkční spolupráce ve všech 4 věznicích,
- Zapojeno 53 klientů,
- 37 v intervenční skupině,
- 16 v kontrolní skupině,

- První výstupy z výkonu trestu odnětí svobody leden/únor 2019,
- S klienty intervenční skupiny absolvováno 118 setkání,
- Ukazuje se velmi dobré navázání na práci Vězeňské služby - osvědčil se model transfer schůzek, na kterých se klient a pracovník RUBIKON Centra schází s lektorem KBT programu ve věznici a společně s klientem probíhá identifikace protektivních a rizikových faktorů.

Čeho se obáváme

Intervenční skupina

- Hůře se odhaduje motivace ke spolupráci,
- Možná účelovost,
- Řešíme skutečně témata, která jsou na svobodě důležitá?
- Podaří se navázat spolupráci i na svobodě?

Kontrolní skupina

- Podaří se kontaktovat členy kontrolní skupiny 6 měsíců po propuštění?
- „Etické problémy“ – v RUBIKON centru jsme velmi řešili, zda je etické mít kontrolní skupinu. Klientům kontrolní skupiny nepomáháme, ačkoliv to umíme.

What works in resettlement?

prof. univ. dr. Ioan Durnescu, Ph.D.

University of Bucharest, Rumunsko

Abstrakt: The presentation will briefly present the state of art in the pre-post release programs in Europe and US.

Introductory notes

This is a review of what is known from research as working, not working or only promising in reducing re-offending after release. It is mainly based on 'gold standard' and 'bronze standard' reviews. It might be possible that more or other programs are effective in reducing re-offending but they were not evaluated or poorly evaluated.

Methodology

Desktop research – conference papers, governmental reports, specialized websites (e.g. Cochrane Collaboration, Crime Solutions), journals (such as Crime and Delinquency, Federal Probation, Probation Journal, European Journal of Probation, Eurovista and so on)
Electronic search – in electronic databases such as: Social Sciences Citation Index, ProQuest, JSTOR, Google Scholar and Wiley InterScience (keywords like resettlement, reentry, aftercare, throughcare, probation and parole were used alone or in different combinations).
Networking – relevant experts and professional networks were consulted for relevant studies or programs.

Structure

Taxman (2004) – adapted version of the Five Steps Offender Active Participant Model

- Institutional stage,
- Pre-release stage,
- Post-release stage.

The theoretical models

1. RNR – cognitive-behavioral interventions, social learning, positive reinforcement, intensive programs and long durations, target high risk, actuarial risk instruments, responsivity etc. (26-30% reduction of re-offending).

2. Desistance – agency and structure, readiness, motivation, desistance as a process, human and social capital, opportunities, secondary desistance, zigzag desistance etc.

3. Others – strength-based model, partnership model etc. (not researched yet).

NIC's Eight Principles for The Utilization of Evidence-Based Practices in Community Corrections:

1. Assess Actuarial Risk/Needs
2. Enhance Intrinsic Motivation
3. Target Interventions
 - a. **Risk Principle:** Prioritize supervision and treatment resources for higher risk offenders
 - b. **Need Principle:** Target interventions to criminogenic needs
 - c. **Responsivity Principle:** Be responsive to temperament, learning style, motivation, culture, and gender when assigning programs.
 - d. **Dosage:** Structure 40-70% of high-risk offenders' time for 3-9 months
 - e. **Treatment:** Integrate treatment into the full sentence/sanction requirements
4. Skill Train with Directed Practice (use Cognitive Behavioral treatment methods)
5. Increase Positive Reinforcement
6. Engage Ongoing Support in Natural Communities
7. Measure Relevant Processes/Practices
8. Provide Measurement Feedback

I. Institutional stage

- What works – start soon, interventions should start from reliable & standardized assessment and classifications, prison-probation joint assessment, effective relationship (1/3), good staff (synthetic staff, emphatic, fair but firm etc.), encourage hope and agency, therapeutic communities with follow-up (12%), vocational training, drug rehabilitation, multi-modal interventions, sex offenders and violent offenders programs (if scientific, reduction with 11%)
- What doesn't work – increased monitoring, punishment based interventions, confrontational interventions, boot camps etc.
- What is promising (under-researched or not experimental design) - 'end-to-end management', reintegration plans, educational programs, faith based interventions etc.
- See next for the studies.

Nr.	Component	Study	Result
1.	The association between prison misconduct, programs and recidivism	French and Gendreau (2003) – meta-analysis	Positive
2.	Education and recidivism	Porporino and Robinson (1992)	Positive
		Vito and Tewksbury (1999)	Increased reading and math competencies. Did not seem to have any effect on recidivism.
		Adams et al. (1994)	Increase academic achievements. Recidivism rates were affected if the offender participated in 200 h. or more of educational programs.
3.	Vocational and Work Programs	Turner and Petersilia (1996)	Participants less likely to be re-arrested but not statistically significant. Facilitated adjustment
		Saylor and Gae (1992, 1997)	Significant and important training effects in-prison (misconducts reports) and post-prison (employment and arrest rate)
4.	Drug rehabilitation	Rhodes et al. (2001)	Effective in reducing recidivism rates and rates of relapse for men but not for women
		Knight et al. (1997, 1999)	TC are most effective when integrated with aftercare and for offenders with serious crime and drug related problems
		Hiller et al. (1999)	TC followed with residential aftercare reduce the post-release arrest by 12%.
		Mitchell et al. (2006)	Drug treatment reduces post-treatment recidivism (28% compared to 35% of non-starters). TC more effective than those programs targeting only addiction.
5.	Sex offenders and violent offenders	Robinson (1996)	Completers with 11% lower recidivism rate than the non-completers. Works best with moderate risk offenders.
		Barbaree, Seto and Maric (1996)	Refusers had a higher failure rate than completers (38,9% compared with 22,2%)

II. Pre-release stage (90 – 60 days prior to release)

- What works – continuity between in-prison and post-release interventions, mentoring, employment, half-way houses (fewer and less serious offences), targeting the first month after release
- What is promising – comprehensive programs for pre-release (FOR, RRR, Reintegration Guarantee, SVORI)
- See next for the studies

Nr.	Component	Study	Result
1.	Continuity	Simpson and Brown, 1999	Positive
		Broome, Simpson and Joe, 2002	Positive
2.	Case management approach	Taxman, 2004	Positive
		Clancy et al., 2006	Contact with mentors reduces re-offending.
3.	Pre-release program	LeClair and Guarino-Ghezzi (1991)	Recidivism rate - 11,8% of the control group and 29% of the comparison group.
		Castellano et al. (1994)	Re-arrest rate of those who participated in the program was 40% compared with 48% of the comparison group.
4.	Halfway houses	Seiter (1975)	Better life adjustments but not statistically significant. Fewer and less severe crimes than the control group
		Dowell, Klein and Krichmar (1985)	No. of crimes committed by the treatment group half than those committed by the control group. Less severe crimes.

III. Post-release stage

- What works – involving staff from minorities (for minorities), interventions in the first month (arrest risk drops with 50% from the first month to the 15th month after release) – frontloaded supervision (Byrne, 2012), employment (still to be confirmed), employment for those over 26, use of informal social networks (family), community development programs
- What doesn't work – financial aid alone
- What is promising – differential criminal record system (France), financial aid but accompanied with other interventions.
- See next for the studies.

Nr.	Component	Study	Conclusion
1.	Employment	Lipsey (1995)	The only sole factor that reduce recidivism
		Mallar and Thornton (1978)	Job placement and counseling intervention had no impact on arrest in the first year, but those receiving weekly cash payment of 60\$ had fewer arrests in the first year than the control group
		Rossi, Berk and Lenihan (1980)	Ex-prisoners that received a job had fewer arrests but no statistical difference between control and experimental group.
		Hagen, 2000	Employment programme was effective in reducing re-arrests among ex-offenders over the age of 26
2.	Stigma	Petersilia (2005)	65% of the employers would not employ knowingly ex-offenders regardless their offence.
		Chartered Institute of Personnel and Development (CIPD) (2007)	- In UK 53% of the employers had the experience of employing ex-offenders, with the voluntary sector having the greatest involvement (75%). - Only one of seven organisations asks job applicants if they have a criminal record. - Only 23 employers from the total sample of 474 respondents reported a negative experience when employing ex-offenders. - About half of them (52%) reported that sex offenders are the greatest cause for concern. - Most of the employer's worries were about the ex-offenders having soft skills of honesty (92%), reliability (89%) and technical skills. - Three-quarters of the employers stated that they would employ ex-offenders if they have the relevant skills that fit with the needs of the organisation.
3.	Financial aid	Mallar and Thornton (1978)	Ex-offender group that received financial aid had significantly fewer arrests for theft crime than did the control group.
		Berk, Lenihan and Rossi (1980)	Unemployment benefit had a direct and negative impact on re-arrest which means that ex-prisoners on unemployment benefit are more likely to re-offend
4.	Family and community	La Vigne et al. (2004)	60% of ex-prisoners found a job with the help of family and relatives. 58% of them stated that family played the most important role in avoiding reoffending.
		Hipp et al. (2010)	In communities with social services within two miles lower recidivism. Greater recidivism in communities described as concentrating disadvantages.

Lessons learned 1

Resettlement work should start as soon as possible after the final sentence has been made;

- A process should be designed to ensure continuation and consistency between in-prison activities and post-release services;
- The message that prisoner needs to receive from staff is that he/she is responsible for his/her life and that change is possible;

- Motivation and agency are important ingredients for a successful reentry;
- Prison programmes should focus on developing human capital (e.g. education, problem solving skills, vocational training, drug rehabilitation etc.) with a special focus on the transition mechanisms;
- Pre-release and post-release programs should continue the work done in prison and focus more on supporting motivation and developing social capital and legitimate opportunities (e.g. family, social network, employment etc.);

Lessons learned 2

- Between in-prison and post-prison work a buffering zone should be established to support the transition (e.g. halfway houses, drop-in centers, step down programmes etc.);
- Communities should be made aware of the risks posed by social exclusion and assisted to avoid concentrated disadvantages;
- Governments should be encouraged to take a more rehabilitative approach towards ex-prisoners rather than follow neo-liberal policies that enhance social exclusion and incarceration;
- The balance between the right to know and the right to private (or a new!) life should be settled in such a way to promote desistance and not unnecessary and unfair stigma.

Stigma – very important for identity and exclusion reasons.

Difficulties in knowledge production

- Scientific curiosity? (too few and too old)
- Restrictive methodologies
- Inappropriate funding
- Focus on one or two components – not on the whole process
- Not enough attention to different groups – women, children, minorities etc.
- Final comment – this review focus only on evaluated studies but ...

Resettlement in Romania (law provisions and practice)

dr. Gabriel Oancea, Ph.D.

University of Bucharest, Rumunsko

Abstrakt: The presentation will focus on summarizing Romanian law provisions in resettlement and best practices.

Legal aspects

- All prisoners are included into a multidisciplinary program with 3 months prior the analysis of the case by the prison parole board
- The program is focused on:
 - Informing offender about the post release procedures,
 - Informing offender about the opportunities from community,
 - Psychological counseling,
 - The program coordinator is the social worker from prison with the support from probation service; employment agencies or others institutions from community,
 - When the program is finalized information about offenders are sent to local employment agencies,
 - Some specific aspects regarding multiagency cooperation are detailed in cooperation protocols.

Priorities for National Prison Administration according with National strategy 2015-2019

- developing relevant partnerships with public and private institutions and local communities in order to provide more opportunities for rehabilitation,
- creating premises for a structured approach for rehabilitation of former prisoners (end to end),
- changing the normative framework regarding social enterprises,
- changing the normative framework in order to provide more opportunities for public and private institutions to develop programs and activities focused on rehabilitation and social inclusion of former prisoners.

In this moment in Romania the legal Framework provides few opportunities for former prisoners

- Law 252/2013 – probation counselors, at the request of paroled, will write a report that contains also a recommendation for employment. National Department of Probation develops programs for former prisoners supervised by probation services

- Law proposal (in debating) – former prisoners will be supported with footwear, clothes, drugs, temporary shelter (up to three month) and free transport (up to three month)
- Some legal provisions regarding social securities and employment are also applicable for former prisoners taking into account their social status as marginalized persons

The role of probation service

- Probation counselor is member of parole board from prison,
- if the remaining part of an un-serviced penalty is, upon conditional release, of 2 years or more, a convict shall comply with the following supervision measures,
 - a) report to the Probation Service on the dates set by the latter,
 - b) receive visits by the probation officer appointed to supervise them,
 - c) give notice of changing domicile and of any travel longer than 5 days, as well as of their return date,
 - d) give notice of changing jobs,
 - e) provide information and documents of a nature that will make it possible to check into their livelihood.

Additional obligations may be imposed base on a report from probation officer as follow:

- take classes in school or a vocational training,
- attend one or more social reintegration programs operated by the Probation Service or given in cooperation with community entities,
- not leave Romanian territory,
- not be in certain locations or attend certain sports events, cultural events or public gatherings established by the Court,
- not communicate with the victim or the victim's family, with the persons together with whom they committed the offense or with other persons as established by the Court, or to not go near such persons,
- not drive certain vehicles established by the Court,
- not own, use and carry any category of weapons.

Programs developed in prisons – nationwide

- PROLIB developed by National Prison Administration. It is focused on developing and consolidation of social skills, maintain the relation family, supporting prosocial behavior etc. It is a group program designed for prisoners to be released ,
- DIFICIL developed by National Prison Administration. It is focused on anger management and maintain the connection with community.

Programs developed in prisons – nationwide RRR

- RRR (Reducing Risk of Reoffending) – Developed in partnership with National Department of Probation
- Three modules: one core module (group programme), individual modules and post release module
- Theoretical background: RNR (risk-need-responsivity), desistance paradigm (objectives, aims) and Good Lives Model
- Focused on personal capital (skills, knowledge, motivation) and social capital (opportunities in community)
- Inter-institutional approach: probation services and other partners from community (i.e work agencies)
- Offenders' families are also involved (Session 6 Market)
- Group module is focused on individual/social resources, drafting efficient individual action plans, enhancing social and solving problems skills, strengthen negotiation skills
- Individual modules in accordance with needs of offenders (delivering information/ counselling) about financial issues, substances abuse, mental health, family life or ID cards issues;
- After release the former prisoner cooperate with probation service and community institutions.

Programmes developed in prisons – local approach

- Many local initiatives developed by NGOs, churches or public institutions,
- programs focused on juridical counseling, programs for sexual offenders (GRADO), psychological counseling, excursions in community, therapeutic communities, enhancing relations with family etc.

After prison initiatives

- Still is missing a nation wide approach,
- ateliers Sans Frontières (Bucharest) – support for professional reintegration. For one year the former prisoner is employed and is trained on working with electronic equipment (refurbishing and recycling),
- different social enterprises (bakeries, restaurants, agriculture etc.),
- law provides some facilities for social enterprises and social insertion enterprises. Local authorities may offer taxes exempt and provide space/land for enterprises,
- local initiatives on sheltering in different municipalities.

Conclusions and recommendations

- Developing constructive activities in prisons which assists in rendering life in prison more similar to life outside,
- reintegration of former prisoners should be viewed as a multidisciplinary/ inter-institutional process,
- programs developed in prisons, prior releasing/ parole fitted on criminogenic needs with the involvement of probation services and other community institutions,
- services in community tailored for the needs of former prisoners (especially in accommodation – half way houses, employment and counseling),
- approaching former prisoners as marginalized persons is not enough,
- the intervention should be based on RNR model (high-risk and high-criminogenic need are priorities),
- applying evidence based programs,
- developing risk assessment instruments and researches focused on criminogenic needs for a rational allocation of resources,
- increasing awareness of public opinion.

Workshop: Potenciál prepojenia penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti

1. Skupina

Workshop (názov): Potenciál prepojenia intervencií v penitenciárnej a postpenitenciárnej oblasti

Dátum a časová dotácia: 17.01. 2019 (štvrtok)
od 16:00 do 18:00 hod. (2 x 50 min. + 20 min. prestávka)

Počet zúčastnených osôb: 25 (heterogénna skupina - rôzne profesie z rôznych organizácií napr. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Ministerstvo spravodlivosti Českej republiky, Ústav na výkon trestu odňatia slobody, Zbor väzenskej a justičnej stráže, Združenie Storm, Edukos, sociálni pracovníci zo ZVJS, z neziskových organizácií a i.)

1. Čo funguje a čo nefunguje v prepojení PENI a POSTPENI?⁴

a) čo funguje? (výstup = 3 konkrétne praktické oblasti):

1. vzťah a spolupráca v línii sociálny pracovník vo výkone trestu odňatia slobody – klient (odsúdený) – sociálny pracovník Sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
2. legislatíva (zákony.)

b) čo nefunguje (výstup = 3 najkritickejšie problémy):

1. sieťovanie a výmena informácií medzi profesionálmi pracujúcimi s trestanými osobami,
2. spolupráca so samosprávou (obec),
3. komplikácie s vybavovaním dokladov odsúdených.

2. Z troch najkritickejších oblastí (ktoré nefungujú) bod 1 b), ktoré sú problémy odsúdeného, ktoré systému a aký je podľa Vás ich pôvod/príčina?

⁴ Každá z uvedených položiek, resp. tém uvedených ako závery, bola koncipovaná tak, že na jej znení sa zhodlo viac ako polovičné zastúpenie zúčastnených.

	1. oblasť/problém: sieťovanie a výmena informácií medzi profesionálmi pracujúcimi s trestanými osobami	2. oblasť/problém spolupráca so samosprávou (obec)	3. oblasť/problém komplikácie s vybavovaním dokladov odsúdených
Problémy odsúdené ho			½ X
Problémy systému	X	X	½ X
Aký je ich pôvod (príčina prečo vznikajú)?	nemá to kto robiť	odsúdení sú stigmatizovaní („nechcení“) nielen zo strany zástupcov obce	osobnosť odsúdeného + byrokracia (administratívne náročné činnosti)

3. Aký je ideál vo vzťahu k týmto trom oblastiam 1b) a aká je k nemu cesta?

	ideál	cesta
1. oblasť/problém: sieťovanie a výmena informácií medzi profesionálmi pracujúcimi s trestanými osobami	- zdieľanie informácií medzi profesionálmi pracujúcimi s trestanými osobami - realizácia funkčných okrúhlych stolov organizácií a pracovníkov ako kľúčových aktérov	- pravidelné pracovné stretnutia + záujem zo strany profesionálov, -
2. oblasť/problém: spolupráca so samosprávou (obec)	- aktívne prijatie zodpovednosti zo strany obce za svojho občana	?
3. oblasť/problém: komplikácie s vybavovaním dokladov odsúdených	- všetci odsúdení disponujú platným občianskym preukazom	- motivovať odsúdeného, aby si zabezpečil vybavenie občianskeho preukazu samostatne, - naučiť odsúdeného zodpovednosti

2. Skupina

Workshop (názov): **Potenciál prepojenia intervencií v penitenciárnej a postpenitenciárnej oblasti**

Dátum a časová dotácia: 17.01. 2019 (štvrtok)

od 16:00 do 18:00 hod. (2 x 50 min. + 20 min. prestávka)

Počet zúčastnených osôb:

okolo 20 účastníkov zo Slovenska, štyria pozvaní hostia z Českej Republiky a pozvaní prednášajúci z Rumunska (išlo o profesne heterogénnu skupinu - rôzne profesie z rôznych organizácií napr. ÚPSVaR, MS ČR, NO Depaul, Edukos; sociálni pracovníci a psychológovia zo ZVJS, účastníci z neziskových organizácií, vysokoškolskí pedagógovia, výskumníci z viacerých slovenských VŠ a i.)

1. Čo funguje a čo nefunguje v prepojení PENI a POSTPENI?

a) čo funguje? (výstup = 3 konkrétne praktické oblasti):

V diskusii bola pomerne silná zhoda, že jeden z kľúčových cieľov projektu „Šance na návrat“ a to prepojenie penitenciárnej a postpenitenciárnej praxe funguje v špecifických regiónoch, či personálnych spoluprákach („ostrovčeky pozitívnej deviácie“), avšak takýto spôsob je nesystémový a v realite aj veľmi krehký (napr. z dôvodu personálu na pracovných pozíciách, kedy dochádza k úpadku vybudovanej spolupráce).

b) čo nefunguje (výstup = 3 najkritickejšie problémy):

- zdieľanie informácií prebieha nesystematicky, je potrebné vyvinúť špeciálne, osobné úsilie aj pre získanie niektorých informácií z vlastného rezortu, či informácií z príbuzných rezortov.
- nefunguje reálna dlhodobá práca s bývalými odsúdenými v období po prepustení (čo je samo o sebe rizikový faktor recidívy), napr. formou „prípadového manažéra“, u ktorého by sa informácie o odsúdenom zbierali a ktorý by videl situáciu prepusteného zo širšieho hľadiska a podľa toho by vedel odporúčať ďalšie postupy a intervencie.
- nedostatočne sa darí pracovať s motiváciou prepustených zmeniť svoj životný štýl a v zmenách vytrvať, problémy s duševným zdravím (závislosti a iné).

- napr. nie veľmi úspešnému projektu oddĺženia odsúdených (zneužívanie pomoci zo strany odsúdených) je potrebné rozvíjať možnosti ako sa odsúdený môže zbaviť dlhov, dostať sa do ďalšej dlžoby a iných okolností, ktoré zvyšujú riziko recidívy.

Z ďalších tém boli na workshope diskutované napr.: problém stigmatizácie nielen zo strany potenciálnych zamestnávateľov a rôznych úradov, ale aj v rámci mikroregiónu a rodiny resp. blízkeho okolia prepusteného, problematika dobrovoľníckej práce, zmeny postojov verejnosti aj inštitúcií k riešeniu problému recidívy, zaradenia sa do riadneho života, zamestnania zlepšovania rodinných vzťahov.

Vladimír Cehlár	vladimir.cehlar@justice.sk
Lukáš Dirga	LDirga@msp.justice.cz
Dagmar Doubravová	doubravova@rubikoncentrum.cz
Ioan Durnescu	idurnescu@gmail.com
Denisa Hamranová	denisa.hamranova@zvjs.sk
Gabriela Hendlová	hendlova@rubikoncentrum.cz
Anton Heretik, ml.	anton.heretik@zvjs.sk
Ľubomíra Hutkayová	lubomira.hutkayova@zvjs.sk
Milan Ivan	milan.ivan@zvjs.sk
Jozef Kákoš	jozef.kakos@depaulslovensko.org
Martin Lulei	martin.lulei@zvjs.sk
Róbert Máčay	robert.macay@zvjs.sk
Mária Marcinová	maria.marcinova@upsvr.gov.sk
Róbert Novák	robert.novak@zvjs.sk
Simona Novosedliaková	simona.novosedliakova@zvjs.sk
Gabriel Oancea	oancea.gabriel@gmail.com
František Petráš	frantisek.petras@zvjs.sk
Hana Prokopová	hprokopova@vez.jir.justice.cz
Tereza Raszková	TRaszkova@iksp.justice.cz
Michal Sedliak	michal.sedliak@zvjs.sk
Zuzana Stancová	zuzana.stancova@csspraha.cz
Marek Šatka	marek.satka@zvjs.sk
Jozef Vicen	jozef.vicen@zvjs.sk
Petra Zhřivalová	PZhrivalova@iksp.justice.cz

Zborník príspevkov z medzinárodného seminára k národnému projektu „*Šanca na návrat*“, konaného v dňoch 16. – 18. januára 2019 v Bratislave.

Vydalo Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, Bratislava, 2019.

Prvé vydanie

141 strán

Vytlačené v Tlačiarňi ZVJS Leopoldov.